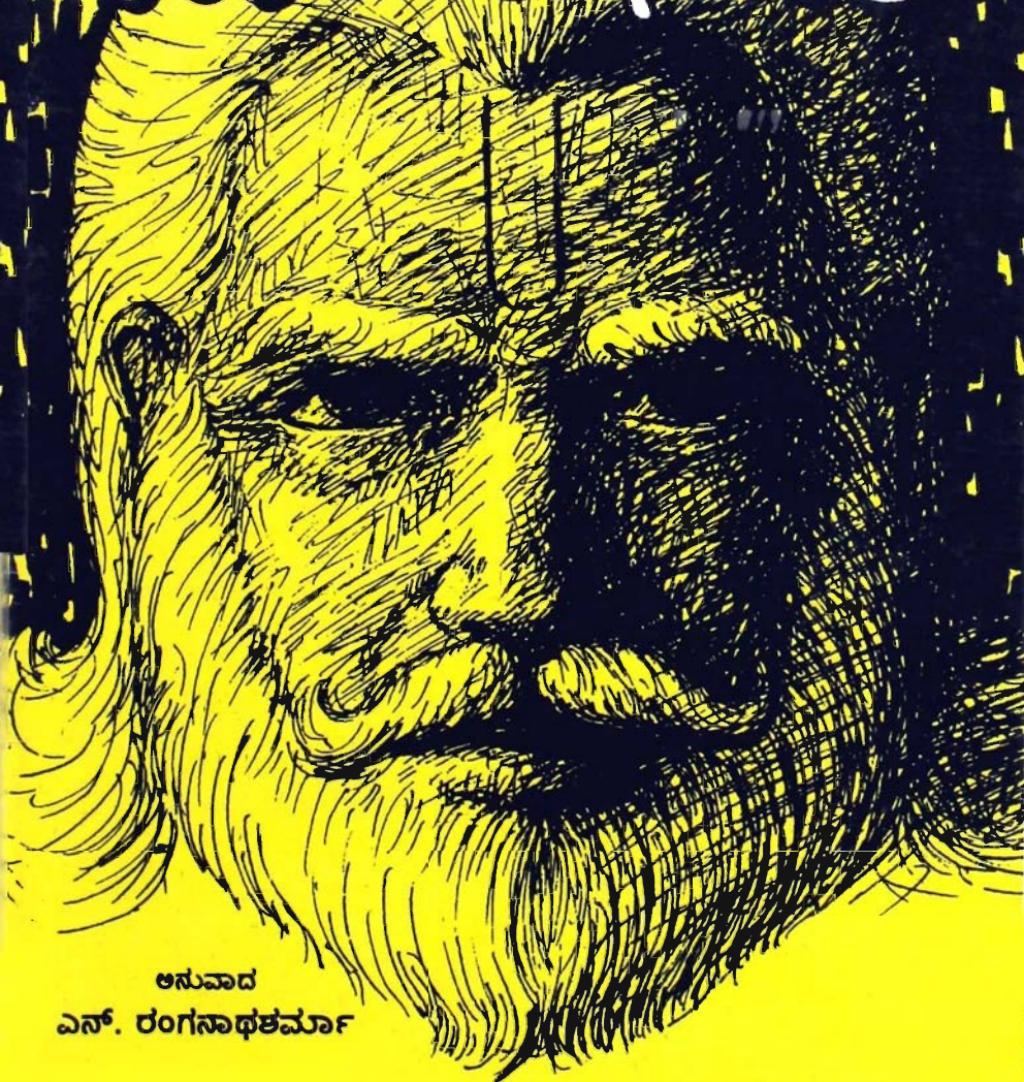

ವಿಷಯ ೧೯೩

ಅನುವಾದ

ಎನ್. ರಂಗನಾಥಸ್ವಾಮೀ

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು

ಪಂಜಮಹಾಕಾಲಿ ರಸ್ತೆ ಚಾಮರಾಜವೇಟಿ,
ಚೆಗ್ಗಳೂರು - ೫೬೦ ೦೧೮.

ವಿದುರ ನೀತಿ

(ಕುಮಾರವಾಸನ ಕನಾಟಕ ಭಾರತ ಕಥಾಮಂಡರಿ)

ಅನು : ಎನ್. ರಂಗನಾಥಮಾರ್

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು

ಪಂಚಮಕಾಕ್ಷರ ರಸ್ತೆ ಚಾವುರಾಜಪೇಟೆ
ಬೆಂಗಳೂರು - ೫೬೦೦೧೮

VIDURA NEETI Translation by : Sri N. Ranganatha Sharma
Published by: Kannada Sahitya Parishat
Pampa Mahakavi Road, Chamarajapet, Bangalore - 560018
Pages : V + 57 · Price : 30-00 ; 2007

ಮುದ್ರಣದ ವರ್ಷ : ೨೦೦೨
ಪ್ರತಿಗಳು : ೧೦೦೦
ಚಿಲೆ : ಮೂವತ್ತು ರೂಪಾಯಿಗಳು

© ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿದೆ.

ಪ್ರಕಟಣಾ ಸಮಿತಿ
ಅಧ್ಯಕ್ಷರು
ಬೈ. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಪಾಟೀಲ (ಚಂಪಾ)
ಸಂಭಾಳಕರು
ಶ್ರೀ ಜರಗನಹಳ್ಳಿ ಶಿವಶಂಕರ್
ಸದಸ್ಯರು
ಶ್ರೀ ಪುಂಡಲೀಕ ಹಾಲಂಬಿ
ದಾ. ಎಂ.ಜಯಮ್ಮೆ ಕರಿಯಣ್ಣ
ಶ್ರೀ ವಿಶ್ವನಾಥ ವಂಶಾಕೃತಮರ
ಶ್ರೀ ಬಾಲಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಣ ಕಂಜಪ್ರಸ್ತೋ
ಶ್ರೀ ವಿಶ್ವನಾಯ್
ಬೈ. ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಖರಿರಾವ್
ಸಮೀಕಣಾದ್ವರು
೨೫ನೇಯ ಅಧಿಲ ಭಾರತ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮೀಕಣ
ನಿರ್ದೇಶಕರು
ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತ ನಿರ್ದೇಶನಾಲಯ

ಮುದ್ರಣ : ಬಿ. ಎಂ. ಶ್ರೀ. ಅಬ್ದುರ್ರಹಿಮ್ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್,
ಪಂಪ ಮಹಾಕವಿ ರಸ್ತೆ, ಬಾಮರಾಜಪೇಟೆ, ಬೆಂಗಳೂರು - ೧೮

ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ನುಡಿ

ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ, ನಾಡು ನುಡಿಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆ, ಸಂವರ್ಥನೆಗಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಂಸ್ಥೆ. ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಷಗಳ ದೀರ್ಘಕಾಲದ ಇತಿಹಾಸ ಹೊಂದಿರುವ ಪರಿಷತ್ತಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಹಾಗೂ ಮೌಲಿಕವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಣ ಮಾಡುವುದು ಪ್ರಧಾನ ಆಶಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಹಿಂದಿನ ಹಲವು ಮಹನೀಯರ ಪ್ರಯತ್ನದ ಫಲವಾಗಿ ಸುಮಾರು ೧೦೧೦ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಪರಿಷತ್ತು ಈವರೆಗೆ ಹೊರತಂದಿದೆ.

ಸಾಹಿತ್ಯಾಭಿಮಾನಿಗಳ ವಾಚನಾಭಿರುಚಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದರ ಮೂಲಕ, ಅಕ್ಷರಜ್ಞಾನವನ್ನು ಮಾಡುವ ಫನ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಹಲವು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪರಿಷತ್ತು ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ವಳಗನ್ನಡ ಮತ್ತು ನಡುಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳ ಗದ್ಯನುವಾದಗಳು, ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆ, ಲಿಪಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಬಗೆಗಿನ ಗ್ರಂಥಗಳು, ಕವಿ-ಕಾವ್ಯ ವಿಚಾರ ಸಂಕಿರಣಗಳ ಪ್ರಬಂಧಗಳು, ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ, ಜಾನಪದ, ಶಾಸನ, ಆರೋಗ್ಯ, ವಿಜ್ಞಾನ, ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯ- ಹೀಗೆ ವೈವಿಧ್ಯಮಯ ಪ್ರಕಾರಗಳ ಪ್ರಸ್ತರಗಳು ಸೇರಿವೆ.

‘ವಿದುರ ನೀತಿ’ ಗ್ರಂಥವು ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನಿಂದ ಮರು ಮುದ್ರಣವಾಗಿರುವುದು ಹೆಮ್ಮೆಯ ಸಂಗತಿ. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕನ್ನಡದ ಜನತೆ ಅತ್ಯಂತ ಆದರದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಅಭ್ಯರ್ಥಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿ ಹೊರತಂದಿರುವ ಬಿ.ಎಂ.ಶ್ರೀ. ಅಭ್ಯರ್ಥಾಟದ ಸಿಬ್ಬಂದಿವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹಾಗೂ ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಹಕಾರ ನೀಡಿದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಪಾಟೀಲ (ಚಂಪಾ)
ಅಧ್ಯಕ್ಷರು

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ
(ಪ್ರಥಮ ಮುದ್ರಣ)

ಕನ್ನಡ ನಾಡು ನುಡಿ ಸಂಸ್ಕृತಿಯ ಪುರೋಭಿವ್ಯಾಧಿಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು ಕ್ಷೇತ್ರಾಭಿಮಾನಿಗಳ ಶುಲಕ ಸಹಕಾರ ಪಡೆದು ತೇ ಖಾಸಿಕ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ರೂಪಿಸಿದೆ. ಈ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗಣಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಗತ ಮಾಡುವುದು ಈ ಯೋಜನೆಗೆ ತಗಲುವ ವೆಚ್ಚಪ್ಪು ಇಷ್ಟತ್ವ ಲಕ್ಷ್ಯ ರೂಪಾಯಿಗಳಿಂದು ಅಂದಾಜಾಗಿದೆ. ಈ ಮೊತ್ತದ ಮೂರನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹಣವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ ಪ್ರಕಟಣೆಗಾಗಿ ಯೋಜನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಬಾಸಲಾಗಿರಿಸಿದೆ.

ಪರಿಷತ್ತು ವ್ಯಾರುಭ್ರಹದ ತಮಾಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿದ್ವಾನ್‌ರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದ ಅವು ಓದುಗರ ಮನುಷೆಗೆ ಪಾಠ್ಯಾಗಿವರೆಯಷ್ಟು, ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಪರಿಷತ್ತಿನ ತೇ ಖಾಸಿಕ ಯೋಜನೆಯ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದೂ ನೂರು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಗಳನ್ನಾದರೂ ಹೊರತರಬೇಕಿಂದು ನಿಯೋಜಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸಂಗದಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಕೆಲವು ಜಾರ್ಜನ್ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವುದಲ್ಲದೆ ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆ, ವಿಜ್ಞಾನ ಮೊದಲಾದ ನಾನಾ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನೂ ಭಾವಾಂತರ ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ಜೊತೆಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೂ ಜನಸಾಮಾನ್ಯಗೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಯೋಜನವಾಗುವಂತೆ ಒಂದು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಶಬ್ದಕೋಶವನ್ನೂ ಆದಷ್ಟು ಜಾಗ್ರತೆ ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕಿಂದು ತೀರ್ಮಾನನಿಸಿದೆ.

ಓದುಗರ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಬೆಲೆ ದುಱಾರಿಯಾಗದುತ್ತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ, ಕೆಲವು ಪ್ರಸ್ತಾಪಗಳನ್ನು ಸಹಾಯಧನ ಪಡೆದು ಕಡುಮೆ ಬೆಲೆಗೆ ಮಾರಾಟ ಮಾಡುವುದು ಇವು ಪರಿಷತ್ತಿನ ಆಯಾಗಾಗಿದೆ.

ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಗಮನದಲ್ಲಿಪ್ಪುಕೊಂಡು ಪ್ರಕಟಣೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತ ಮಾಡಲು ಗ್ರಂಥಪ್ರಕಟಣ ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿಯೊಂದನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದು ಆ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಡಾ॥ ಹಾ. ಮಾ. ನಾಯಕ, ಡಾ॥ ಜಿ. ಎಸ್. ಶಿವಮುದ್ರಾಪ್ಪ ಡಾ॥ ಆರ್. ಸಿ. ಹಿರೇಮರ, ಪ್ರೌ. ಎಂ. ಮರಿಯಪ್ಪ ಭಟ್ಟಪ್ಪ, ಶ್ರೀ ಹೆಚ್. ಎಲ್. ನಾಗೇಗೌಡ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಸಿದ್ದಪ್ಪ ಪುರಾಣೀಕ ಇವರುಗಳು ಸಂಸ್ಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಡಾ॥ ರಂ. ಶ್ರೀ ಮುಗಳಿಯವರು ಪ್ರಥಾನ ಸಂಖಾದಕ್ತ್ಯದ ಹೊಸೆ ಹೊತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಪರಿಷತ್ತಿನ ಗಾರಿಗಳ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಮೆಕ್ಕಿಳೆ ಕಾಂಗ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಹಂಪ ನಾಗುಜಾಯ್ಯ ಅವರುಗಳು ಈ ಸಮಿತಿಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಪರಿಷತ್ತು ಆಭಾರಿಯಾಗಿದೆ.

ಈ ಸಮಿತಿಯ ಸಹಕಾರದಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಪ್ರಕಟಣೆಗಳನ್ನು ಕ್ಷೇತ್ರಾಭಿಮಾನಿಗಳು ಆದರದಿಂದ ಬರಯಾಡಿಕೊಂಡು ಆಸ್ಥಿಯಿಂದ ಓದಬೇಕಾಗಿ ವಾರ್ಥಾನೆ.

ಮುನ್ನಡಿ

(ಪ್ರಥಮ ಮುದ್ರಣ)

ಕುಮಾರವ್ಯಾಸಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬರುವ ‘ವಿದುರ ನೀತಿ’ಯ ,
ಭಾಗವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸರಳ ಅನುವಾದದೊಡನೆ ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆ.
ಆ ಭಾಗವನ್ನು ಮೈಸೂರು ಸೂರ್ಯ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ
‘ಕುಮಾರವ್ಯಾಸಭಾರತ’ ದಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದೆ.

ಪರಿಷತ್ತಿನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನೆಯನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿ ಪಂಡಿತ
ಶ್ರೀ ಎನ್. ರಂಗನಾಥಮ್ ಅವರು ಪದ್ಯಗಳ ಸರಳ
ಅನುವಾದವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ಪರಿಷತ್ತಿ
ಪರವಾಗಿ ನನ್ನ ಹಾದಿಕ ವಂದನೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇನೆ.

ರಂ. ಶ್ರೀ ಮುಗಳಿ
ಪ್ರಥಾನ ಸಂಪಾದಕರು
ಗೃಂಥ ಪ್ರಕಟಣಾ ಸಲಹಾ ಸಮಿತಿ

ಹುಮಾರವ್ಯಾಸನ

ಕರ್ತಾರ್ಪಣ ಭಾರತ ಕಥಾಮಂಜರಿ

ವಿದುರ ನೀತಿ

ಶ್ರೀವನಿತೆಯರಸನೆ ವಿಮಲ ರಾ
ಜೀವ ಹೀಗನ ಹಿತನೇ ಜಗತ್ತಿ
ಪಾವನನೆ ಸನಕಾದಿ ಸಜ್ಜನೆಸಿಕರ ದಾತಾರ
ರಾವಣಾಸುರಮಥನ ಶ್ರವಣ ಸು
ಧಾ ವಿನೂತನ ಕಥನ ಕಾರಣ
ಕಾವ್ಯದಾನತ ಜನವ ಗದುಗಿನ ವೀರನಾರಯಣ

ವಿದುರ ನೀತಿ

ಒಂದನ್ನಾ ಧೃತರಾಪ್ಯರಾಯನ
ಮಂದಿರಕೆ ಕಂಡನು ಮಹಿಳನ
ನೊಂದೆರಡು ಮಾತಿನಲಿ ಸೂಚಿಸಿ ಮರಳಿದನು ಮನೆಗೆ
ಅಂದಿನಿರುಳೋಳು ನಿಶ್ಚಯ ಬಾರದೆ
ನೊಂದು ವಿದುರನ ಕರೆದು ರಾಯನ
ತಂದೆ ಬಿಸುಸುಯ್ಯತ್ತ ನುಡಿದನು ವಿದುರದೇವಂಗೆ

೮

ನಾಳೆ ಸಫೇಯಲ್ಲಿ ಒಂದ ಹದನನು
ಹೇಳುವನು ಸಂಜಯನು ಸಂಧಿಯೋ
ಕಾಳಗಪ್ಪೊ ಮುಂದುರಿಯಬಾರದು ದುಗುಡವಾಯ್ಯನಗೆ
ಹೇಳು ನಿರುತವನಿಂದಿನಿರುಳನು
ಬೀಳುಕೊಟ್ಟುದು ನಿಶ್ಚಯನೆ ಭೂ
ಪಾಲಕನ ಸಂತ್ಯೇ ಮಂತ್ರಿಂತೆಂದನಾ ವಿದುರ

೯

ಬಲವಿಹಿನನು ಬಲ್ಲಿದನ ಕೂ
ಡೊಲಿದು ತೊಡಕಿದವಂಗೆ ಕಾಮದ
ಕಳವಳದಲಿದ್ಯಂಗೆ ಧನದಳಲಿಂದ ಮರುಗುವಗೆ
ಕಳವಿನಲ್ಲಿ ಕುದಿವಂಗೆ ದೈವದ
ನೆಲೆಯನರಿಯದವಂಗೆ ದಿಟವಿದು
ತಿಳಿಯೆ ಬಾರದು ನಿಶ್ಚಯೆಂದನು ಭೂಪತಿಗೆ ವಿದುರ

೧೦

ಒಂದರಿಂದೆರಡಹುದನರಿ ಮೂರು
ರಂದವನು ತಿಳಿ ನಾಲ್ಕುರಲಿ ಮನ
ಗುಂದದಿರಧೈರರಲಿ ವಚ್ಚಪ್ರಾರನೇಳರಲಿ
ಒಂದಿಸದಿರೆಂಟನು ವಿಚಾರಿಸಿ
ಮುಂದುವರಿಪ್ಪಾಂಬತ್ತರಲಿ ಮನ
ಗುಂದಿಸದಿರೇಶೈರಲಿ ಭೂಪಾಲ ಕೇಳಿಂದ

೧೧

ತಾತ್ತ್ವಯ್ತ್ವ

೧. ಸಂಜಯನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಅರಮನೆಗೆ ಬಂದು, ಪಾಂಡವರೊಡನೆ ತಾನು ನಡೆಸಿದ ಸಂಭಾಷಣೆಯ ವಿವರವಾಗಿ ಒಂದೆರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿ ತನ್ನ ಮನೆಗೆ ಹೋದನು. ಆ ರಾತ್ರಿ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೆ ನಿದ್ರೆಯೇ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ವಿದುರನನ್ನು ಕರೆಸಿ ನಿಟ್ಟಿಸಿರು ಬಿಡುತ್ತ ಹೀಗೆ ಹೋದನು:

೨. “ವಿದುರ, ಸಂಜಯನು ಪಾಂಡವರೊಡನೆ ನಡೆಸಿದ ಮಾತುಕರೆಗಳ ವಿವರವನ್ನು ನಾಳ ರಾಜಸಚಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸುವನು. ನಮಗೆ ಅವರೊಡನೆ ಸಂಧಿಯಾಗುವುದೋ ಅಥವಾ ಯುದ್ಧೋ ಬದಗಿಬರುವುದೋ ತಿಳಿಯದು. ನಾವು ದುಡುಕಿ ಮುಂದರಿಯಬಾರದು. ನನಗಂತೂ ಒಹಳ ಕಳವಳವಾಗಿದೆ. ವಿದುರ, ಹಿತಕರವಾದ ಮಾರ್ಗವು ಯಾವುದೆಂಬನ್ನು ಹೇಳು. ನನಗೆ ನಿದ್ರೆಯೇ ಬಾರದು.” ಆಗ ವಿದುರನು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪುತ್ತ ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ನುಡಿದನು:

೩. ಮಹಾರಾಜ, ಬಲಶಾಲಿಯ ಆಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿದ ದುರ್ಬಲನಿಗೂ ಕಾಮಾತುರಿನಿಗೂ ಹಣಿದ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಕಂಗೆಟ್ಟಿವನಿಗೂ ಶ್ಲಘನಿಗೂ ಧೈವದ ಮಹಿಮೆ ಎಷ್ಟೆಂಬುದನ್ನರಿಯದ ತೋಳಲುವನಿಗೂ ಮನಶ್ಯಾಂತಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ದಿಟವಾಗಿಯೂ ಅಂಥವರಿಗೆ ನಿದ್ರೆಯೇ ಬಾರದು!

೪. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ಬಂದೇ ಅದ್ವಿತೀಯ ವಸ್ತುವಿನಿಂದ ದ್ದಂದ್ದುವಾಗಿ ತೋರುವ ಈ ಜಗತ್ತು ಹುಟ್ಟಿತೆಂದು ತಿಳಿ. ಮೂರು ಗುಣಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನಿರುತ್ತ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಯಾಂಕಗಳಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಯೆಯಿಂದಿರು. ಪಂಚೋಂದಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸ್ತನಾಗಿ ಆರಿಷತ್ತರ್ಗಳನ್ನು *ಗೆದ್ದು ಸಪ್ತವ್ಯಾಸನಗಳನ್ನು ತುಜಿಸು. ಯೋಗದ ಅಷ್ಟ್ಯಾಂಗಗಳನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ವಿಚಾರಿಸಿ ಭಕ್ತಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿ. ಹತ್ತು ಬಗೆಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಬೇಡ.

ಟಿಪ್ಪಣಿ: ಆರಿಷತ್ತರ್ಗಳ = ಕಾಮ, ಕ್ಷೋಧ, ಲೋಭ, ಮೋಹ, ಮದ, ಮಾತ್ರಯ್ತ. ಸಪ್ತವ್ಯಾಸನಗಳು = ಮದ್ವಾನ, ಜೂಜು, ಶ್ರೀ, ಬೇಂಟಿ, ಕುಲರವಾದ ದಂಡನೆ, ಕರೋರ ವಚನ, ದುಂಡುರಿಕೆ, ಯೋಗದ ಅಷ್ಟ್ಯಾಂಗ = ಯಮ, ನಿಯಮ, ಅಸನ, ಪ್ರಾಣಯಾಮ, ಪ್ರತ್ಯಾಹಾರ, ಧ್ಯಾನ, ಧಾರಕಾ, ಸಮಾಧಿ. ಒಂಬತ್ತು ಬಗೆಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳ = ಶ್ರಮಣ, ಸ್ಯಾರ್ನ, ಕಿರಣ, ಮಂಡ, ಅಷ್ಟಾಪ, ಮಂಡಿನ, ಸಖಿ, ದಾಸ, ಆತ್ಮನಿವೇದನ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಧರ್ಮಗಳ = ಸಂತೋಷ, ತಾಳಿ, ಮನೋನಿಗ್ರಹ, ಪರಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಅನರ್ಹತೆ, ರುಚಿತ್ವ, ಇಂದ್ರಿಯಾಗ್ರಹ, ಶಾಸ್ವತಿಂಧು, ಆತ್ಮಜ್ಞಾನ, ಸತ್ಯ, ಕೋಣೀಷಿಕೊಳ್ಳಿದಿರುವುದು (ಮನು, ಕ-೬.೨).

ತನ್ನ ಚಿಂತೆಯದೊಂದು ದೃವದ
ಗನ್ನಗತಕವದೆರಡು ಭಾವದ
ಬನ್ನಣೆಯ ಬಗೆ ಮೂರು ದೃವದ ಭಿನ್ನಮುಖ ನಾಲ್ಕು
ತನ್ನ ನೇನಹಿನಪ್ಪೋಲು ಕಾರ್ಯವು
ಚೆನ್ನಾಹಡೆ ಲೋಕಕ್ಕೆ ತಾ ಬೇ
ರಿನ್ನು ದೃವವದೇಕೆ ತಾನೇ ದೃವರೂಪೆಂದು

೩

ಒಂದು ವರ್ಣವನರುಹಿದವ ಗುರು
ಪ್ರೋಂದಪಾಯದಲ್ಲಿಹಿದವ ಗುರು
ಒಂದ ವಿಗ್ರಹದೊಳಗೆ ರಕ್ಷಿಸಿದಾತ ಪರಮಗುರು
ಒಂದೆರಡು ಮೂರ್ಕೆಸಲೇ ತಾ
ನೆಂದು ಗರ್ವಿಕರಿಸಿದವರುಗ
ಭೋಂದುವರು ಹೊಂಡಾಲ ಯೋನಿಯೋಳರಸ ಕೇಳಿಂದ

೪

ತನ್ನ ಕಾರಿಯ ಕಾರಣವನ್ನು
ದನ್ನಧಾ ಚಿಂತೆಯನು ಮಾಡುವ
ದುನ್ನತಿಗೆ ತಾನಲ್ಲ ನೀತಿಜಳಿಗೆ ಭಾವಿಸಲು
ಮನ್ಮಿಸುವುದಾತ್ಮನನು ಮಿಕ್ಕುದ
ನನ್ನರಿಗೆ ಮಾಡುವುದದಲ್ಲದೆ
ತನ್ನತಾ ಮರೆದಿಹುದು ಮತವೆಲ್ಲಂದನಾ ವಿದುರ

೫

ಹಾವು ಹಲವನು ಹಡೆದು ಲೋಕಕೆ
ಸಾವ ತಹಪ್ಪೊಲು ನೂರು ಮಕ್ಕಳ
ನಾವ ಪರಿಯಲಿ ಹಡೆದು ಕೆಡಿಸಿದೆ ಭೂಮಿ ಭಾರಕರ
ಭಾವಿಸಲು ಸರ್ವಜ್ಞ ಸರ್ವಗು
ಕೊವಲಂಬನನೋಬ್ಜನಜುರ್ವಿನ
ದೇವ ಸಾಲದೆ ನಾಡನಾಯಿಗಳೇನು ಫಲವೆಂದ

೬

ದೀಪ ದೀಪವ ತೊಳಿಲಿ ಕರ್ಕಿ ಕ
ಖಾಪದಲಿ ಪುದಿಪುದಿದು ನಾನಾ
ರೂಪಿನಿಂದಾಜ್ಞಸುವ ಧರ್ಮದ ಗೊಂಡ ತಾನೇಕೆ
ಭೂಪ ಕೇಳಿ ಸತ್ಯಪ್ರೋಂದೇ
ಸೋಪನವು ಸಗ್ಗೆ ಜನ್ಮದ
ಕೂಪರಸ್ತಿದು ನಾವಯಾಗಿಮುದೆಂದನಾ ವಿದುರ

೭

ಇ. ಮನುಷ್ಯನು ಒಂದನ್ನು ಆಲೋಚಿಸಿದರೆ ದೃವಪು ಎರಡನ್ನು ಬಗೆಯ ಕೈಗೊಡುತ್ತದೆ. ಇವನು ಗುರಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಮೂರು ದಾರಿಗಳನ್ನು ಹುಡುಕಿದರೆ ದೃವಪು ನಾಲ್ಕು ವಿಧಗಳಿಂದ ಅದನ್ನು ಕೆಡಿಸುತ್ತದೆ! ತನ್ನ ಇಟ್ಟೀಯಂತೆ ಎಲ್ಲವೂ ನಡೆಯುವುದಾದರೆ, ಮಹಾರಾಜ, ದೇವರು ಎಂಬವನನ್ನು ಏಕೆ ಒಪ್ಪಬೇಕು? ಲೋಕಕ್ಕೆ ನಾನೇ ದೇವರು ಎಂದು ಮನುಷ್ಯನು ಹೇಳಿಕೊಂಡಾನು!

೬. ಒಂದು ಅಕ್ಕರವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೂ ~~, ಅವನನ್ನು ಗುರುವೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಆಪತ್ತಾಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನನ್ನು ಉಳಿಸಿದವನೂ ಗುರುವೇ. ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಕ್ಷಣಿಸಿದವನು ಪರಮಗುರುವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅವರಿಂದಾದ ಉಪಕಾರಪು ಅತ್ಯಲ್ಪವೆಂದು ಉಪೇಕ್ಷಿಸಿ, ನಾನೇ ಹಣ್ಣಿಂದು ಗವರ್ ಪಡತಕ್ಕವನು ಮುಂದೆ ನೀಚೆ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

೭. “ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ ಯಾವುದು? ಯಾವುದರಿಂದನನ್ಗೆ ಶ್ರೀಯಸ್ತು?” ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರ. ಮಾಡ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಬೇಕು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ವ್ಯಧವಾದ ಹವ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವುದು ದೊಡ್ಡತನವಲ್ಲ; ನಿತೀಯಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ‘ಅತ್ಯವಸ್ತು’ವಿನ ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತ, ಉಳಿದ ಸಮಯವನ್ನು ಪರೋಪರಾರ್ಥಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸಬೇಕು. ಅದಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಅತ್ಯವಸ್ತೇ ಮರೆತು ನಡೆಯುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ.

೮. ಧೃತರಾಪ್ಯ, ಹಾವು ಹಲವು ಮರಿಗಳನ್ನು ಹಡೆದು ಜನರ ಸಾವಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಡರಂತೆ ನೀನು ಭೂಭಾರಕರಾದ ಸೂರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹಡೆದು ಜನರಿಗೆ ಕಷ್ಟವನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡಿದೆ! ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದರೆ ವಿವೇಕಿಯೂ ಗುಣಸಂಪನ್ಮೂಲ ಆದ ಅರ್ಚನನಂತಹ ಒಬ್ಬ ಮಗನಿದ್ದರೆ ಸಾಲದೆ? ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಾರದ ಬೀದಿ ನಾಯಿಗಳಿಂದ ಏನು ಫಲ?

೯. ದೀಪವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹುಡುಕುತ್ತ ಅಶ್ರಿತಿತ್ತ ಪರದಾಡುವಂತೆ, ಯಾವುದನ್ನು ಮಾಡಿ ಪೂಜಾವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಯೇನು—ಎಂದು ತೊಳಳಲುವುದಾದರೂ ಏಕೆ? ರಾಜ, ಕೇಳು: ಸತ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಧರ್ಮವಿಲ್ಲ. ಅದೊಂದೇ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಮೆಟ್ಟಿಲು ಎಂದು ತಿಳಿ. ಸತ್ಯವೇ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಿಸುವ ಹರಿಗೋಲು.

ಪಾಪದಿಂದಾಚಿಂ ಸಿದೋಡಫ್ರ್ ವ
ನಾ ಶಲವನುಂಬಿವರಿಗಿಲ್ಲ
ಪಾಪಹೈಬ್ಜಂಗಪ್ರಾದಾಚಿಂ ಸಿದುರಗನಂದದಲಿ
ಕಾಪಧವನಾಶ್ಯಾಯಿಸಿ ಕೋಪಾ
ಟೋಪದಿಂದುತ್ತಮರ ಸರ್ವ
ಸ್ವಾಪಹಾರವ ಮಾಡಿ ಬದುಕುವುದಾವ ಗುಣವೆಂದ

೮೦

ಬವರ ಮುಖಿದಲೀ ವೈರಿರಾಯರ
ನವಗಡಿಸಿ ತಂದಾ ಧನವ ಭೂ
ದಿವಿಜ ಸಂತತಿಗಿತ್ತ ಫಲವಿನಿತೆಂದು ಗಣಸುವಡೆ
ದಿವಿಜಪತಿಗಾಗೆದು ಕಣ್ಣಾ ಮಾ
ನವಪತಿಗೆ ಸದ್ಗೃಹಿದು ನಿ
ನನ್ನವನು ನೀತಿಯನರಿಯನ್ನೇ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಕೇಳೆಂದ

೮೧

ಧರಣೆಯಮರರ ಧನದಿ ಸಲಹಿದ
ಕರಿತರಗ ಮೊದಲಾದ ದಳವು
ಬ್ಜರದಿ ಹಚ್ಚುಹುದರಿನ್ಯಾಪಾಲರ ಯುದ್ಧ ಪರಿಯಂತ
ಜರಿದು ನಸಿವುದು ವಾಹನಿಗೆ ಮಲೆ
ತುರು ಮಳಲ ಕಚ್ಚೆಯಿಪ್ಪಾಲಿದನರಿ
ದರಸುಗಳು ವಸ್ತೋಽತ್ಮಮರ ದೆಸೆಗಂಜಬೇಕೆಂದ

೮೨

ಉರಗನೊಡಿದೋಡದರ ವಕ್ತದೊ
ಇರದೆ ಮೇಲಾ ದಷ್ಟ ದೇಹದೊ
ಇರದೆ ರುಧಿರವು ಪೋಪಹೈಲು ದುಷ್ಪಾಧಿಕಾರಿಗಳ
ಒರಸೋರಸಿನಿಂ ಜನಪದದ ಧನ
ಹರಿಪುದರಸಂಗಲಿಸಿದಾ ಪ್ರಜೀ
ಗಿರದುಭಯ ಹಿಂಗುವುದನರಿ ಭೂಪಾಲ ಕೇಳೆಂದ

೮೩

ಉರಗನಗಿದೋಡ ಮೇಂಬಿ ಶಸ್ತ್ರದ
ಲಿರಿದದೊಬ್ಜನೆ ಸಾವನದರಿಂ
ದರಸು ನೆಗಳಿದ ಮಂತ್ರ ಭೇದಿಸಲರಿನ್ಯಾಪಾಲಕರ
ಧರೆ ಸಹಿತ ತತ್ತ್ವಕಲ ಬಲ ಸಂ
ಹರಣವಹುದಿದನರಿ ಭೂಪೋ
ತ್ತುರ ರಹಸ್ಯದ ಮಂತ್ರವುಂಟೇ ರಾಯ ನಿನಗೆಂದ

೮೪

೧೦. ಅಥಮ್ಯದಿಂದ ಹಣವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದಾಗ, ಕರ್ತನಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಪಾಪವು ಗಂಟು ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಆ ಹಣವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಇತರರು ಪಾಪವನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಪಾಪವು ಸರ್ವವಿದ್ಯಂತ. ಸರ್ವವು ಯಾರನ್ನು ಕಬ್ಜಿಪುದೋ ಅವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ವಿಷದ ಬಾಧೆ. ಅವರ ಬಂಧುಗಳಿಗೆ ವಿಷವು ಅಂಟಿವಿಲ್ಲ! ದುರ್ಮಾರ್ಗಕ್ಕಿಳಿದು ಕೋಪಾಟೋಪದಿಂದ ಉತ್ತಮರ ಧನವನ್ನು ದೋಷಬಾರದು.

೧೧. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ವೈರಿಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಪಶ್ಯಯವನ್ನು ಅಹರಾದ ಉತ್ತಮರಿಗೆ ದಾನಮಾಡಬೇಕು. ಅದರಿಂದಾಗುವ ಫಲ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಲು ದೇವೇಂದ್ರನಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ದಾನ ಮಾಡುವುದು ರಾಜಧರ್ಮ. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ನಿನ್ನ ಮಗನಿಗೆ ಈ ನೀತಿ ರಹಸ್ಯವು ತಿಳಿಯದು.

೧೨. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಹಣವನ್ನು ಸುಲಿದು ಆನೆ, ಕುದುರೆ ಮುಂತಾದ ಸೈನಿಕ ದಳವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದರೆ ಅದು ಬಹುಕಾಲ ನಿಲ್ಲದು. ವೈರಿಗಳಾಡನೆ ಯುದ್ಧವು ಒದಗಿದಾಗ ಅಂತಹ ಸೇನೆಯು, ನದಿಗೆ ಹಾಕಿದ ಮರಳಿನ ಅಡ್ಡಗೋಡೆಯಂತೆ ಜರಿದು ನಾಶವಾಗುವುದು. ಇದನ್ನು ರಾಜರು ತಿಳಿದು ಉತ್ತಮರಿಗೆ ಅಂಚಿ ನಡೆಯಬೇಕು.

೧೩. ಹಾವು ಕಟ್ಟಿದರೆ ಮನಮ್ವನ ರಕ್ತವು ಹಾವಿಗೂ ದಕ್ಕುವುದಿಲ್ಲ. ಇತ್ತು ಮನಮ್ವನ ದೇಹದಲ್ಲಿಯೂ ರಕ್ತವು ಉಳಿಯವುದಿಲ್ಲ! ಅದರಂತೆ ದುಷ್ಪರಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಮೂಲಕ ಪ್ರಾಚೀಗಳನ್ನು ನೋರಿಸಿ ತಂದ ಪಶ್ಯಯವು ರಾಜನಿಗೂ ದಕ್ಕಬೇಕು; ಪ್ರಾಚೀಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಳಿಯದು! ಅದು ರಾಷ್ಟ್ರದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಹರಿದು ಹೋಗುವುದು. ಇದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತಂದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೧೪. ಸರ್ವವು ಕಟ್ಟಿದರೂ ಅಯುಧದಿಂದ ಹೊಡದರೂ ಒಬ್ಬನೇ ಸಾಯುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ರಾಜನೀತಿಯನ್ನು ಸರಿಯಾದ ಮಂತ್ರಾಲೋಚನೆಯನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದಾಗ, ರತ್ನಗಳೆಲ್ಲರೂ ಸೇನಾಸಮೇತರಾಗಿ ನಾಶಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ರಾಜ್ಯಾಂಶ ವರಹಾಗುತ್ತದೆ. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ವಿರೋಧನಾಪೂರ್ವಾಜ್ಞಾವಾದ ಮಂತ್ರಯೋಚನೆಗೆ ಸಮರ್ಪಾದ ಮಂತ್ರ ಇಸ್ತೋಽವಿಲ್ಲ.

ಪಿಸು ಧರ್ಮದಲಾಜ್ಞಸಿದ ಧನ
 ವೈಸು ಸಿರಿ ವರ್ಧಿಸುವುದದರಿಂ
 ದೇಶಮಂಗಳ ಪ್ರತ್ಯ ಮಿತ್ರ ಕಳತ್ತವರಿವಿಜಯ
 ಹೈಸರಿಸುವುದು ಬಂದ ಬಳಿವಿಡಿ
 ದಾಸುರದ ಪಥವಿದನರಿದು ಭೂ
 ಮಿಾಶ ಧರ್ಮವ ಹಿಡಿಯಧರ್ಮವ ಬಿಟ್ಟ ಕಳೆಯೆಂದ

೮೯

ಹರಿವ ನದಿ ತನ್ನಿಷ್ಟೀಯಲಿ ದಡ
 ವೆರಡ ಕೆಡಿಸುವವೋಲು ನಾರಿಯ
 ರುಹಣಿಗೆ ಕೈಗೊಟ್ಟು ಕೈ ಗೊಟ್ಟು ನಡೆಸಿದುಭಯ ವಂಶವನು
 ನೆರಹುವಳು ನೀರೋಳಗೆ ಮೇರೆಯ
 ಮುರಿಯಲೀಯದೆ ಮಾರ್ಗದಲಿ ಮ
 ತ್ವರಿಸದಾಳುವುದನುಸಯವು ಭೂಪಾಲ ಕೇಳೆಂದ

೯೦

ಧರೆಯೋಳಗೆ ಕಡುಮೂರ್ಖಿವರಿ
 ಭೂರು ಕರ್ತೃ ದುರಿಯೋಧನನು ದಶ
 ಶಿರನ ಗೋಗ್ರಹಣದಲಿ ವನ ಭಂಗದಲಿ ಮುಂಕೊಂಡು
 ಅರಿಸುಪರ ಸತ್ಯಾತಿಶಯದು
 ಭೂರದ ಬಲುಹನು ಕಂಡು ಕಂಡೆ
 ಚ್ಚರದೆ ಮರುಳಹುದುಚಿತವೇ ಭೂಪಾಲ ಕೇಳೆಂದ

೯೧

ಕರಣಕನ ಹಗೆಗೊಂಡವಂಗ್ಯೇ
 ಶ್ವರಿಯ ಹಾನಿ ಚಿಕಿತ್ಸಕನನಾ
 ದರಿಸದಾತಂಗಾಗದಾಯುವ್ಯಾಖ್ಯಾಧಿಗಳು
 ಅರಸ ಕೇಳಾಯುಷ್ಯ ಭಾಗ್ಯಗ
 ಳೀರಡು ಕೆಡುವವು ತಪ್ಪದವನೀ
 ಸುರರ ಬದ್ಧದ್ವೇಷ ಲೇಸಲ್ಲಿಂದನಾ ವಿದುರ

೯೨

ಧರೆಯೋಳಗೆ ರವಿಮಂಡಲವನೋದೆ
 ದುರಂಜಿಸಿ ಹಾಯ್ದುವರು ತಾವಿ
 ಭೂರು ಕರ್ತೃ ಸಂಸ್ಕಾರಿಯಾಗಿಯೆ ಯೋಗಮಾರ್ಗದಲಿ
 ಹರಣವನು ಬಿಟ್ಟುವರುಗಳು ಸಂ
 ಗರದೋಳಭಿಮುಖರಾಗಿ ಮರಣಾಂ
 ತರವನೆಯ್ದುವರಹು ಅವನೀಪಾಲ ಕೇಳೆಂದ

೯೩

೧೫. ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದಿಂದ ಧನವನ್ನು ಅಚ್ಚಿಸಿದರೆ, ಆದರೆ ದುಪ್ಪಟ್ಟಾಗಿ ಬಶ್ಯಯವು ಹೆಚ್ಚತ್ತ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಆದರಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಕಲ್ಯಾಣ ಉಂಟು. ತನ್ನ ಪತ್ನೀಪ್ರತಿರಿಗೂ ಹಿತ ಉಂಟು. ವೈರಿಗಳೂ ಅಡಗುತ್ತಾರೆ. ಈಗ ನೀನು ಆಸುರದ ಅಧರ್ಮಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದೀರೆ. ಇದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಧರ್ಮಮಾರ್ಗವನ್ನವಲಂಬಿಸು.

೧೬. ಹರಿಯವ ಹೋಳಿ ಮೇರೆಯನ್ನು ದಾಟಿ ಉಕ್ಕಿ ಹರಿದರೆ ಎರಡು ದಡಗಳೂ ಕುಸಿದು ಹಾಳಾಗುತ್ತವೆ. ಹೆಂಗಸರು ಮಯ್ಯಾದೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮನಬಂದಂತೆ ಉರವಣಿಸಿ ನಡೆದರೆ, ಹುಟ್ಟಿದ ಕುಲ ಸೇರಿದ ಕುಲ-ಇವರಡನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿ ಕೆಟ್ಟ ಹೆಸರನ್ನು ತರುತ್ತಾರೆ. ನಂಬಿದವರನ್ನು ನೀರಲ್ಲಿ ಮುಳ್ಳಿಸಿತ್ತಾರೆ. ಹಾಗೆಯೇ ರಾಜನು ನೀತಿಯನ್ನಲ್ಲಿಫೂಸದೆ ಮಧ್ಯವರ್ತಿಯಾಗಿ ನಡೆಯುವುದು ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗ.

೧೭. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ಕಡುಮೂರಿಯಾ! ಒಬ್ಬ ನಿನ್ನ ಮಗ ದುಯೋಧನ, ನಿನ್ನಿಬ್ಬ ರಾಜಾ! ಏರಾಕಣಗರದ ಗೋಗ್ರಹಣ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞನನ ಶೌರ್ಯವನ್ನು ಅಶೋಕವನ ಭಂಗದಲ್ಲಿ ಹನುಮಂತನ ಉಬ್ಬರವನ್ನು ಇವರಿಬ್ಬರು ಕಂಡರೂ ಎದುರಾಳಿಗಳ ಬಲ ಎಂತಹುದೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿತರೂ ಮರಳತನದಿಂದ ನಡೆಯಬಹುದೆ?

೧೮. ಶಾಸುಭೋಗನೊಡನೆ ಹಗೆತನವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದರೆ ಧನದ ಹಾನಿ! ವೇದ್ಯನೊಡನೆ ವೈರವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿದರೆ ಆಯುಷ್ಯದ ಹಾನಿ! ರಾಜ, ಸಜ್ಜನರನ್ನು ದೇಹಿಸಿದರೆ ಧನ ಆಯುಷ್ಯ ಇವರಡೂ ಹಾನಿಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಜ್ಜನರೊಡನೆ ದೇಹವನ್ನು ಬೆಳೆಸಬಾರದು.

೧೯. ಮರಣಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಸದ್ಗುರು ಪಡೆಯತಕ್ಕವರು ಇಬ್ಬರು: ಸಂನ್ಯಾಸಿಯಾಗಿದ್ದ ಯೋಗಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಬಿಡತಕ್ಕವನು ಒಬ್ಬನು. ಯಿಂಥಾರೂಮಿಯಲ್ಲಿ ವೈರಿಗಳೊಡನೆ ಹೋರಾಡುತ್ತ ಸಾಯಂತಕ್ಕವನು ಇನ್ನೊಬ್ಬನು. (ಆದ್ದರಿಂದ ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮವು ಕಳಬೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ).

ಮಾತಾಪಿತ್ರಗಳು ಶತ್ರು ಭಾವವ
 ನಾಂತು ನಿಜಸಂತಾನದಲ್ಲಿ ಸಂ
 ಶ್ರೀತಿಯನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿ ಸರ್ವಜ್ಞಾಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ
 ಖ್ಯಾತರನು ಮಾಡದದೆ ಹಂಸ
 ವೃತ್ತ ಮಧ್ಯದ ಬರನವೊಲು ಏ
 ಖ್ಯಾತ ಸಭ್ಯಯೊಳು ಯೋಗ್ಯರಹರೇ ಭೂಪ ಕೇಳಿಂದ

ಸುರರ ಮೇಳದಲಾಡುವವರಿ
 ಬ್ಯಾರು ಕನ್ನಾ ಪ್ರಭುವಾಗಿಯು ಕ್ಷಮೆ
 ವೇರಸಿದವನು ದರಿದ್ರನಾಗಿಯು ದಾನಿಯೆನಿಸುವನು
 ಅರಿದೆನಿಸದತ್ತಿಬಲನ ಧರ್ಮೋ
 ಶ್ವರುಷ ದುರ್ಬಲಯತನ ಸೃರಣಿ
 ಸರಿಸವೆನಿಸದು ರಾಯ ಚಿತ್ತಸೌಂದರ್ಯಾ ವಿದುರ

ಧರಣೆ ನುಂಗುವಳಿಬ್ಬರನು ಸಂ
 ಗರವ ಜಯಿಸದ ನೃಪನ ದೇಶಾಂ
 ತರವ ಚರಿಸದ ಪಂಡಿತನನಿದು ಶಾಸ್ತ್ರಿಧವಲೆ
 ಅರಸು ಕುಲದಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಸಾಪ
 ತ್ವರುಗಳಿರೆ ದೇಹಾಭಿಲಾಷೆಯ
 ಲುರಗನಂತೊಳಗಿಹುದು ಧರ್ಮವೆಯೆಂದನಾ ವಿದುರ

ನರಜನುಮವತ್ತಿಧಿಕವದರೊಳು
 ಗುರು ಹಿರಿಯರಿವರೆಂದು ದಾನ
 ಕೃರುಹರಿವರಲ್ಲೀಂದು ಸೋಡದೆ ಮೂಡ ಮಾಗ್ಫದಲಿ
 ಕರೆದಪಾತ್ರುಗಿತ್ತು ಪಾತ್ರನ
 ಪರಿಹರಿಸಲೇ ಎರಡರಿಂ ಸಂ
 ಹರಣಾವೈದುವದಾಚಿಸಿದ ಧನವರಸ ಕೇಳೆಂದ

ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳಿಬ್ರಾತ್ತೈ
 ವ್ಯಂದವನು ಮಿಗಿ ಸಲಹಿ ತತ್ತ್ವತ
 ರಿಂದ ಲೇಸನು ಪಡೆವವೋಲು ತಜ್ಞಪದದ ಧನವ
 ಕುಂದಿಸದೆ ನೃಪ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಸಾ
 ನಂದದಲಿ ರಕ್ಷಿಸಲು ಬಳಿಕವ
 ರಿಂದ ಸರ್ಕಲೆಶ್ವರೀ ಪದವಹುದರಸ ಕೇಳಿಂದ

೨೦. ತಾಯಿತಂದೆಗಳು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಶ್ರೀತಿಸಿ ಬೇನ್ನಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಾಸ್ ಮಾಡಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ತಾಯಿತಂದೆಗಳೇ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ವಿದ್ಯಾವಿಹೀನರು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತಾರೆಯೇ? ಹಂಡಿತ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನರು, ಹಂಸಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಬಕಪಕ್ಕಿಗಳಿಂತ ಕಾಣುತ್ತಾರೆ.

೨೧. ದಂಡಿಸಲು ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದ್ದರೂ ಯಾವನು ಕ್ಷಮಿಸುವನೋ, ದರಿದ್ರನಾಗಿದ್ದರೂ ಯಾವನು ದಾನವಾಡುವನೋ ಇವರಿಬ್ಬರು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ನಲಿಯತ್ತಾರೆ. ಧನವಂತನು ಮಾಡುವ ದಾನವಾಗಲಿ ಕೈಲಾಗದವನ ಸ್ವರಣೆಯಾಗಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನದಲ್ಲ.

೨೨. ಯಾಧ್ಯಾತ್ಮಿಕಯವನ್ನು ಗಳಿಸಲಾರದ ದೊರೆಯನ್ನು ದೇಶಾಂತರದಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಒಂದೇ ಎಡೆಯಲ್ಲಿರುವ ವಿದ್ಯಾಂಸನನ್ನೂ ಭೂದೇವಿಯು ನುಂಗಿಬಿಡುವಳು! ಇದು ಶಾಸ್ತ್ರಿಯಾದ ವಿಷಯ. ಅರಸು ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಯೂ ಶತ್ರುಗಳು ಇದ್ದಾಗಲೂ ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳದ ದೇಹಾಭಿಮಾನದಿಂದ, ಹಾವಿನಂತೆ ಒಳಗೆ ಅಡಗಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಧರ್ಮವಲ್ಲ.

೨೩. ಎಲ್ಲ ಜನ್ಮಗಳಿಗಿಂತಲೂ ನರಜನ್ಮವು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದದ್ದು. ಮನಷ್ಯನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಯೂ ಗುರುಹಿರಿಯರು ಯಾರು, ದಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರು ಯಾರು, ಅಪಾತ್ರರು ಯಾರು ಎಂದು ವಿಹಾರಿಸದೆ, ಅಪಾತ್ರನಿಗೆ ದಾನ ಮಾಡಿ ಪಾತ್ರನನ್ನು ದೂರಮಾಡುವುದು ಅಧರ್ಮ. ಇದರಿಂದ ತಾನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಸಂಪತ್ತು ಕ್ಷೀರೇಸುತ್ತದೆ.

೨೪. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ತಂದೆತಾಯಂದಿರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸಾಕೆಸಲಹಿದರೆ, ಮಕ್ಕಳು ಮೊಮ್ಮೆಕ್ಕಳಿಂದ ಅವರು ಸೌಖ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅದರಂತೆಯೇ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಗಿ ರಾಜರೂ ಮಂತ್ರಿಗಳೂ ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಶ್ರೀತಿಯಿಂದ ಪೋಷಿಸಿದರೆ, ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ಅವರ ಸುಖಸಂಪತ್ತುಗಳು ಹೆಚ್ಚುತ್ತವೆ.

ಕಾಮಿನಿಯರುಗಳಾರು ಕೆಲಬರು
 ಕಾಮಿತವ ಕಾಮಿಸುವರಲ್ಲದೆ
 ತಾಮಸದಿನಾ ಮೂರುಕರು ಪೂಜಿಸಿದ ಪೂಜೆಗಳ
 ಪೈಮದಿಂದೊಡಬಡವರಲ್ಲದೆ
 ಸೀಮೆವಿಡಿಹುದಾಗದೆಂಬುದ
 ನಾ ಮದಾಂಧರು ಬಲ್ಲರೇ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಕೇಳಿಂದ

೭೯

ತನ್ನ ಸುಶಿ ದುಃಖಿಗಳಿಗೆ ನಿ
 ಭಿನ್ನರಹ ಬಾಂಧವರ ವರ್ಜಿಸಿ
 ಗನ್ನಗತಕದಲುಂಡು ಜಾರುವ ಗಾವಿಲರ ಕೂಡಿ
 ಅನ್ಯರನು ಪತಿಕರಿಸಿ ಬಹುಮಾ
 ನೋನ್ನತಿಕೆಯನು ವಿರಚಿಸುವುದಿದು
 ತನ್ನ ತಾನೇ ಕೊಂಡುಕೊಂಬುದು ಭೂಪ ಕೇಳಿಂದ

೮೦

ಪಿತನಿರಲು ದಾತಾರನಿರೆ ನಿಜ
 ಪತಿಯಿರಲು ಸುತದಾಸ ಸತಿಯಾ
 ಶ್ರೀತಯರುಂ ಸ್ಥಾತ್ಮಂತ್ರ ಧರಲ್ಲವ ಕಾಲದಲಿ
 ಕ್ಷೀತಿಯೋಳಿತ್ತಮ ಮಧ್ಯಮಾಧಮ
 ಗತಿಯ ಪುರುಷತ್ವಯವನವರಿಂ
 ಗಿತವನವರಾಯತವನರಿವೈ ಭೂಪ ಕೇಳಿಂದ

೮೧

ಬೆಳಿಸು ಫನ ತ್ಯಾವಧಿಕ ಜಲ ನಿ
 ಮ್ಯಾಳವನಿಪ ಕಾಲದಲಿ ಪರಮಂ
 ಡಲಕೆ ನಡೆವುದು ಘೃಷ್ಟಪ್ರಾಪ್ತವಿಹಾರನೆಂದೆನಿಸಿ
 ಬಲುಹಮದು ನಿಜಬಲಕೆ ಬಲವಾ
 ನೆಲನ ಮೆಟ್ಟಿಲು ವೈರಿ ಸೇನಾ
 ವಳಿಗೆ ಹೀನತೆ ದೊರಕವುದು ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಕೇಳಿಂದ

೮೨

ಮಾಲಿಗಾರ ಸಿಳೀಮುಖಿನ ಪಶು
 ಪೂಲಕನಪ್ಪೊಲ್ ಪ್ರಜೆಯ ರಕ್ಷಿಸಿ
 ಮೇಲೆ ತೆಗೆವೈ ಧನವನ್ನಾಧಂಗಾರಕಾರಕನ
 ಪೋಲು ಕಡದುರು ವ್ಯಾಪ್ರಾನತೆ ವಿ
 ತಾಳಿಸಲು ಪ್ರಜೆ ನಸಿಯಲರಸಿನ
 ಬಾಳಿಕೆಗೆ ಸಂದೇಹವರಿಯಾ ರಾಯ ಕೇಳಿಂದ

೮೩

೭೫. ಕಾಮಾಂಧರಾದ ಕೆಲವು ಹೆಂಗಸರು ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಿ ಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಪುರಷರನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವುದುಂಟು. ಹಾಗೆಯೇ ಧೂರ್ಶರು ತಮ್ಮ ಇಪ್ಪಣಿನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮೂರ್ಖರನ್ನು ಗೌರವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಗೌರವಸತ್ವಾರಗಳಿಗೆ ತಾವು ಅಹರೋ ಅಲ್ಲವೇ ಎಂಬುದನ್ನು ತಮೋಗುಣದ ಈ ಮದಾಂಧರು ಆಲೋಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ!

೭೬. ಮಹಾರಾಜ, ತನ್ನ ಸುಖಿಯಾಗಳಿಗೆ ಆಗುವ ಬಂಧುಮಿತ್ರರನ್ನು ಕೆಲವರು ತೊರೆದುಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಕಪಟತನದಿಂದ ಒಳ್ಳಿಯ ಮಾತನ್ನಾಡಿ ಉಂಡು ಜಾರಿಹೋಗುವ ನೀಚರೋದನೆ ಸ್ವೇಹವನ್ನು ಬೆಳಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಹೊಂದು ಕೊಳ್ಳುವುದಂದರೆ ಇದೇ!

೭೭. ತಂದೆ ಇರುವಾಗ ಮಗನೂ ಒಡೆಯನಿರುವಾಗ ಸೇವಕನೂ ಗುಡನಿರುವಾಗ ಹೆಂಡತಿಯೂ ಮನಬಿಂದಂತೆ ಸ್ಥಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ನಡೆಯಬಾರದು. ರಾಜ, ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ, ಮಧ್ಯಮ, ಕನಿಷ್ಠ ಎಂಬ ಮೂರು ವರ್ಗದ ಜನರು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಲಕ್ಷಣಗಳೇನು, ಉದ್ದೇಶಗಳೇನು, ಕಾರ್ಯವಿಸ್ತಾರಗಳು ಯಾವುವು ಎಂಬುದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದುಹೊ.

೭೮. ಧಾನ್ಯ ಮುಲ್ಲು ನೀರು ಇವುಗಳ ಸಮೃದ್ಧಿ ಇರುವಾಗ ಪರರಾಷ್ಟರ ಮೇಲೆ ದಂಡತ್ತಿ ಹೋಗಬೇಕು. ಆಗ ತನ್ನ ಸೇನೆಗೆ ಆಹಾರ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೊರತೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಬಲ ಅಧಿಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ವೈರಿಸೇನೆಯನ್ನು ಸೋಲಿಸಬಹುದು.

೭೯. ದೋರೆಯು ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದ ಹೇಗೆ ಹೊವನ್ನು ವಸೂಲು ಮಾಡಬೇಕು, ಹೇಗೆ ಅವರನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಬಲ್ಲಿಯಾ? ಹೂವಾಡಿಗನು ಗಡಮರಗಳಿಂದ ಹೂಗಳನ್ನು ಕೀಳುವಂತೆ, ದುಂಬಿಯು ಹೂಗಳಿಂದ ಬಂಡನ್ನು ಹೀರುವಂತೆ ದೋರೆಯು ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಹೀಡಿಸದೆ ಮೃದುವಾಗಿ ಅವರಿಂದ ಕಂಡಾಯವನ್ನು ವಸೂಲು ಮಾಡಬೇಕು. ಇದ್ದಿಲ್ಲ ಮಾಡುವುದನ್ನು ಗಡಮರಗಳನ್ನೇ ಬುಡುಹಿತ ಉರುಳಿಸಬಾರದು! ಪಶುಮಾಲಕು ಪಶುಗಳನ್ನು ಕಾಯುವಂತೆ, ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ಹಿತಮಿತವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ದಾರಿ ತಪ್ಪದಂತೆ ಸೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹುಲಿಯು ದನಗಳನ್ನು ಕಾದುತೆ ಮಾಡಬಾರದು! ಪ್ರಜೆಗಳು ಕಂಗೆಟ್ಟರೆ ಅರಿಸಿನ ಬಾಳಿಗೇ ಉಣಿಯವಾದೀತು.

ಎಲ್ಲಿಹುದು ಮಣಭಯವು ಮನುಜರೋ
 ಭಲ್ಲಿಹುದು ದೇವಾಂಶ ನಿಜವಾ
 ಗೆಲ್ಲಿಹುದು ಸನಾಗ್ರ ಬಳಿಕಲ್ಲಿಹುದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ
 ಎಲ್ಲಿಹುದು ಪರಸತಿಯರಂಜಕೆ
 ಯಲ್ಲಿಹುದು ವಿಜ್ಞಾನವಿದನರಂ
 ದಲ್ಲಿಹಪರವಿಲ್ಲ ಚಿತ್ತೈಸೆಂದನಾ ವಿದುರ

೧೦

ರಕ್ಷಿಸಿದ ಧನದಿಂ ಪುರಂಧಿಯ
 ರಕ್ಷಿಸುವದು ಪುರಂಧಿಯಿಂದವೇ
 ರಕ್ಷಿಸುವದಾತ್ಮನನು ಧನವಿಡಿದಾವ ಕಾಲದಲಿ
 ಲಕ್ಷ ಭೇದವನರಿದು ನಡೆದು ಏ
 ಲಕ್ಷವನು ಮುರಿದಾತ್ಮ ರಕ್ಷಿಯ
 ನೀಕ್ಕಿಸುವುದನುನಯವಲ್ಲಿ ಭೂಪಾಲ ಕೇಳಿಂದ

೧೧

ತೀಳಿದು ನಾಲ್ಕುರೊಳೊರೆದ ಕಾರ್ಯವ
 ನುಳಿವೆದಿಬ್ಬಿರನಿಬ್ಬಿರೊಳು ಮ
 ತ್ವಾಳಿವುದೊಬ್ಬನನೊಬ್ಬನಿಂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಬಳಿಕವನ
 ಕಳಿದು ತಾನೇ ತನ್ನೊಳಗೆ ಬಗೆ
 ಗೂಳೆ ವಿಚಾರಿಸಿ ಮಾಲ್ಯ ಕಾರ್ಯಕೆ
 ಹಳಿಪು ಹೊರುವುದೆ ರಾಯ ಚಿತ್ತೈಸೆಂದನಾ ವಿದುರ

೧೨

ನಿವಡಿಸಿದ ವಿದ್ಯಕೈ ಸಮ ಒಂ
 ಧುವನು ರೋಗಾವಳಿಗೆ ಸಮ ಶ
 ತ್ವಾವನು ಸಂತಾನಕೈ ಸಮ ಸಂತೋಷದುದಯವನು
 ರವಿಗೆ ಸಮವಹ ತೇಜವನು ವಾ
 ಸವನ ಸಮ ಭೋಗವನು ಬಲದಲಿ
 ಶಿವನ ಬಲದಿಂದಧಿಕ ಬಲವನು ಕಾಣ ನಾನೆಂದ

೧೩

ಹಿರಿದು ಮಾನೋನ್ನತಿಕೆಯನು ಒಂ
 ಧುರದ ಧನವನು ಗಾರುಹಸ್ತದ
 ಪರಮಧರ್ಮವನಾವ ಬಹುಸುವನವನ ಭವನದಲಿ
 ನಿರುತ ವೃದ್ಧ ಜಾಣಿ ವಂಶೋ
 ತ್ವರ ದರಿದ್ರಪ್ರಿಯನಪತ್ನಾಂ
 ತರ ಭಗಿನಿಯಾ ನಾಲ್ಕುರಬೇಕೆಂದನಾ ವಿದುರ

೧೪

೨೦. ಸಾಲದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೆ ಭಯವಿದೆಯೋ ಅವರಲ್ಲಿ ದೇವಾಂಶ ವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿ. ಸನ್ಯಾಗ್ರ್ಹವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿ. ಪರಸ್ಪೀಯರೆಂಬ ಅಂಜಕೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ವಿವೇಕವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿ. ಈ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಅರಿತು ನಡೆಯದಿದ್ದರೆ ಇಹಪರಗಳಿರದೂ ಲಭಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

೨೧. ತಾನು ಗಳಿಗೆ ಉಳಿಸಿದ ಹಣದಿಂದ ಮೊದಲು ಮಡದಿಯನ್ನು ಸಲಹಬೇಕು. ಮಡದಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಹಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕು. ಯಾವುದು ತನಗೆ ಹಿತಕಾರಿ, ಯಾವುದು ಹಿತಕಾರಿಯಲ್ಲ ಎಂಬ ಭೇದವನ್ನು ರಿತು ಹಣವನ್ನು ವಿನಿಯೋಗಿಸಿ ಆಕ್ರೋಸ್ಸೆತ್ತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹಣದ ವಿನಿಯೋಗಕ್ಕೆ ಒಂದು ಗುರಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಸರಿಯಾದ ನೀತಿ.

೨೨. ಮಹಾರಾಜ, ಒಂದು ತೀವ್ರಾನವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದಾಗ, ಬಲ್ಲ ನಾಲ್ಕುರಿಗೆ ಅದನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಬೇಕು. ಅನಂತರ ಅವರಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇನ್ನಿಬ್ಬರೋಡನೆ ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕು. ಅಮೇಲೆ ಅವರಲ್ಲಿಬ್ಬರನ್ನು ಕಳೆದು ಒಬ್ಬನೋಡನೆಯೇ ಮಂತ್ರಲೋಚನೆಯನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕು. ತರುವಾಯು ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಚಿಂತಿಸಿ ತೀವ್ರಾನವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಲ್ಲಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಎಂದಿಗೂ ಬ್ಯಾತಿ ಇಲ್ಲ.

೨೩. ಗಳಿಸಿದ ವಿದ್ಯೆಗೆ ಸಮನಾದ ಬಂಧುವೂ ರೋಗಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ಶತ್ರುವೂ ಸಂತಾನಕ್ಕೆ ಸಮವಾದ ಸಂತೋಷನಿಮಿತ್ತವೂ ಮತ್ತೊಂದಿಲ್ಲ. ಸೂರ್ಯನ ತೇಜಸ್ಸಿನಂತಹ ತೇಜಸ್ಸು ಇಂದ್ರನ ಭೋಗದಂತಹ ಭೋಗವೂ ಇಲ್ಲ. ಪರಮೇಶ್ವರನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಬಲಶಾಲಿಯನ್ನಾ ನಾನು ಕಾಣೇನು.

೨೪. ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾನವನ್ನೂ ಧನವನ್ನೂ ಗೃಹಸ್ಥಧರು ದ ಪಾಲನೆಯನ್ನೂ ಬಯಸತಕ್ಕವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ನಾಲ್ಕುರು ಇರಬೇಕು. ಯಾರಂದರೆ ಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಒಬ್ಬ ವಯೋವ್ಯಧಿ ಬೇರೆ ಆಶ್ರಯವಿಲ್ಲದ ಉತ್ತಮ ಕುಲದವನು, ಶ್ರಿಯನಾದ ಒಬ್ಬ ಬಡವ ಮತ್ತು ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ ಸಹೋದರಿ!

ಇಸ್ತರೆ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಪಾದಿಯಾದ ಶೈಲೀಕ ಹೀಗದೆ :-

ಜತ್ತಾರಿ ತೇ ತಾತ ಗರ್ಭಃ ಪರಂತ ಶ್ರೀಯಾಭಿಜ್ಞಾಸ್ಯ ಗೃಹಸ್ಥಧರೇಽಃ।

ಷಾಂಕ್ರಾಂತಿರಸವನ್ನು ಕರೀನಾ ಸದಾ ದಾರಿದ್ರ್ಯೋ ಭಗಿನಿ ಭಾನಪತ್ರಾಃ।

ಉದ್ದೇಃ ೬೬-೨೦

ಕ್ಷಮಾಪದ ಪ್ರಯಾಂತ ಜ್ಞಾನಿ ರಬ್ಬಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಜ್ಞಾನಿ ಎಂಬ ಪಾಠವಿದ್ದರೆ ಉತ್ತಮ. ಜ್ಞಾನಿ= ಬಂಧು. ಅಪಜ್ಞಾಂತರ ಎಂಬ ರ್ಬಿವನ್ನು ಅಪಜ್ಞಾನೇ ಎಂಬ ಆರ್ಥಿಕದಲ್ಲಿ ಕವಿಯು ಬಳಸಿರ್ಹೋರು)

ಧರಣೆಪತಿ ಚಿತ್ತವಿಸು ಸ್ವರ್ಗದ
ಲೋಕದನಿದ್ಯಂಗಮರಗುರು ದೇ
ವರಲೀ ಸಂಕಲ್ಪವನು ಕೃತವಿದ್ಯರಲೀ ವಿನಯವನು
ಹರಿಯರಲೀ ಸಂಭಾವನೆಯ ಸಂ
ಹರಣ ಪದವನು ಪಾಪ ಕಾರ್ಯದೊ
ಳಿರದೆ ಮಾವುದೆಂಬ ನಾಲ್ಕನು ರಾಯ ಕೇಳಿಂದ

೩೫

ಆವುದೀ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹಿತವದ
ನೋವಿ ನಡೆವ ಜನಕ್ಕೆ ನಿಂದೆಯ
ದಾವುದದನಾಚರಿಸದಿಹ ನಾಷ್ಟಿಕರ ನಂಬಿಗೆಯ
ತಾವುಗಾಣದ ತತ್ವವಿಜ್ಞಾನ
ನಾವಲಂಬನನೆನಿವನಾತನು
ಭೂವಲಯದೊಳಗುತ್ತಮನು ಭೂಪಾಲ ಕೇಳಿಂದ

೩೬

ಪಿತನು ಗುರು ಶಿವಿಯಾತ್ಮ ತಾಯೆಂ
ಬತುಳ ಪಂಚಾಗ್ನಿಯನು ಕ್ರಮದಿಂ
ಪ್ರತಿದಿನಂ ಪರಿಚರಿಯ ಮಾಳ್ಯದು ಲೇಸ ಬಯಸುವರೆ
ಪಿತೃಗಳನು ದೇವರನು ವೃದ್ಧರ
ನತಿಧಿಗಳ ಪೂಜಿಸಿದನಾವವ
ಪಿತನ ಕೀರ್ತಿಯ ಧರ್ಮವನು ಪಡೆವವನೆ ಸುತನೆಂದ

೩೭

ಸಿರಿಯನುಳ್ಳಮನವನೇ ಕುಲಜನು
ಸಿರಿಯನುಳ್ಳವನೇ ವಿದಗ್ಧನು
ಸಿರಿಯನುಳ್ಳವನೇ ಮಹಾತ್ಮನು ಸಕಲಗುಣಯತನು
ಸಿರಿಯನುಳ್ಳವನೇ ಸುಶೀಲನು
ಸಿರಿರಹಿತ ಶಿವನಾದೊಡಾಗಲಿ
ಸರಕು ಮಾಡದು ಲೋಕವವನೀಪಾಲ ಕೇಳಿಂದ

೩೮

ಸಿರಿ ನೆಲೆಯೆ ಜವ್ವನ ನೆಲೆಯೆ ಮೈ
ಸಿರಿ ನೆಲೆಯೆ ತನು ನೆಲೆಯೆ ಖಿಂಡೆಯ
ಸಿರಿ ನೆಲೆಯೆ ನಿನಗರಸುತನವುಳ್ಳನ್ನ ನೀತಿಯಲ್ಲಿ
ಧರೆಯ ರಕ್ಷಿಸು ಬಂಧುಗಳನು
ದ್ವಾರಿಸು ಧರ್ಮವ ಸಾಧಿಸಿಂತಿದು
ನರಪತಿಗಳಿಗೆ ನೀತಿ ಚಿತ್ತಸಂದನಾ ವಿದುರ

೩೯

೩೫. ಮಹಾರಾಜ, ದೇವಗುರುವಾದ ಬೃಹಸ್ಪತಿಯ ದೇವೇಂದ್ರಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಅಂಶಗಳನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಿದನು. ಅವು ಯಾವುವೆಂದರೆ: ೧. ದೇವರಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯನ್ನು ಇಡಬೇಕು. ೨. ವಿದ್ಯಾವಂತರಲ್ಲಿ ವಿನಯದಿಂದ ವರ್ತಿಸಬೇಕು. ೩. ಹಿರಿಯರಲ್ಲಿ ಗೌರವವನ್ನು ತೋರಿಸಬೇಕು. ೪. ಪಾಪಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸಬಾರದು.

೩೬. ಯಾವುದರಿಂದ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹಿತುಗುವುದು, ಯಾವುದರಿಂದ ಜನರಿಗೆ ಕೆಡುಕಾಗುವುದು-ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ನಡೆಯತ್ತೆ, ನಾಸ್ತಿಕತೆಯ ಸೋಂಕು ಸಹ ಇಲ್ಲದೆ ಜಾಷ್ಪಿಯಾಗಿ ವಿವೇಕಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯತಕ್ಕವನು, ಮಹಾರಾಜ, ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಮನುಷ್ಯನಿಸುತ್ತಾನೆ.

೩೭. ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ಗುರು, ಅಗ್ನಿ, ತನ್ನ ಆತ್ಮ-ಕು ಏವರು ಪಂಚಾಗ್ನಿಗಳು. ಲೇಸನ್ನು ಬಯಸತಕ್ಕವನು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಇವರ ಪರಿಚಯೇಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕು. ಹಿತ್ಯಗಳನ್ನು ದೇವರನ್ನೂ ಹಿರಿಯರನ್ನೂ ಅತಿಧಿಗಳನ್ನೂ ಪೂಜಿಸಬೇಕು. ಯಾವನು ತನ್ನ ತಂದೆಯ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು ತಂದೆಯು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾನೋ ಅವನೇ ಮಗನಿಸಲು ಅರ್ಹನಾಗುತ್ತಾನೆ.

೩೮. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜನರು ಹಣವನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಗೌರವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹಣವಂತನೇ ಉತ್ತಮಕುಲದವನು, ಅವನೇ ವಿದ್ಯಾವಂತ, ಮಹಾತ್ಮ, ಅವನೇ ಗುಣಿಶಾಲಿ ಎಂದು ತಿಳಿಯತ್ತಾರೆ. ಹಣವಂತನೇ ಒಳ್ಳೆಯ ನಡತೆಯವನೆಂದು ನಂಬುತ್ತಾರೆ. ಹಣವಿಲ್ಲದವನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶಿವನೇ ಆದರೂ ಜನರು ಲಕ್ಷ್ಯಸುಪುರಿಲ್ಲ.

೩೯. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ಐಶ್ವರ್ಯವಾಗಲಿ ಯಾವನವಾಗಲಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಮುಖ್ಯ ಬಂದಾಗ ದೇಹದ ಸೌಂದರ್ಯವೂ ನಿಂಬಿ ಹೋಗುವುದು. ಇನ್ನು ದೇಹವಂತೂ ಶಾಶ್ವತವೇ ಅಲ್ಲ. ಜಯದ ಸಿರಿಯೂ ನಿಲ್ಲತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ಅರಸನಾಗಿ ಇರುವರೆಗೆ ನೀತಿಯಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಳು. ಬಂಧುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸು. ಧರ್ಮವನ್ನು ಸಾಧಿಸು. ಎಲ್ಲ ಅರಸರೂ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಪಾಲಿಸಬೇಕಾದ ನೀತಿ ಇದು.

ವರುಷವೈದರೊಳಗರಸೇನಿ ದಶ
ವರುಷ ದಾಸತ್ವವನು ಭಾವಿಸಿ
ವರುಷ ಹದಿನಾರರಲಿ ಪುತ್ರನ ಮಿತ್ರನೆಂದೆನಿಸಿ
ಪರಿಬಿಡಿಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿ ಮದ ಮ
ಶ್ವರವ ಮಾನಸಿ ನೇರೆದ ಮಕ್ಕಳ
ನರಮೃಗವ ಮಾಡುವರೆ ಭೂಮಿಪಾಲ ಕೇಳಿಂದ

ಉ ०

ಧನಮದದಿ ಕುಲಮದದಿ ವಿದ್ಯಾ
ಘನದಿ ಯವ್ವನ ಮದದಿ ದ್ವಿಜಗುರು
ವನು ವಿಭಾಡಿಸಿ ನೀನು ತಾನೆಂದನೆನುತ ಹೂಂಕರಿಸಿ
ಮುನಿಸಿನಲಿ ಸಾತ್ತಿಕರೊಳೊಬ್ಬರ
ನನುಗಡಿಸಿ ಗಜಸಲು ನರಕದಿ
ಮುಣುಗಿದಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಗತಿಯಲ್ಲಿಂದನಾ ವಿದುರ

ಉ १

ಸಲಹಿದೊಡೆಯನ ದಿವ್ಯಮಂತ್ರವ
ಕಲ್ಸಿದಾಚಾರ್ಯನನು ಅನುವರ್ತ
ದೊಳಗಿ ತಲೆಗಾಯಿದನ ದುಭ್ರಿಕ್ಷದಲಿ ಸಲಹಿದನ
ಜಲಮೋಳಾಳನಸೆತ್ತಿದನಸುರಿ
ಯೊಳಗಿ ಪರಿಹರಿಸಿದನ ಮರೆದವ
ನಿಳವನ್ಯೆ ಕುಲಕೋಟಿ ಸಹಿತ ಮಹಾಂಥ ನರಕದಲಿ

ಉ ೨

ಒಲೀದವಳ ಬಿಸುಟ್ಟೊಲ್ಲದವಳಿಗೆ
ಹಲುಬುವವನಹಿತರಲಿ ಸಖ್ಯಾ
ವಳಯನೆಸಗುವವನರಿಯದುದ ತಾ ಬಲ್ಲನೆಂಬವನ
ಒಲಿದು ಕೇಳಿದೆ ಹೇಳಿವವ ಕೈ
ನಿಲುಕಲರಿಯದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಂ
ಬಲಿಸಿ ಮರುಗುವವನವನೆ ಮೂಢನು ರಾಯ ಕೇಳಿಂದ

ಉ ೩

ಹರುಷ ದಪ್ರ ಕೋಽಧ ಲಜ್ಞ
ತುರತೆ ಮಾನ ವಿಮಾನವಿವರಲಿ
ನಿರುತ ಸಮನೆಂದೆನಿಸಿ ಕೃತ್ಯಾಕೃತ್ಯ ಕೌಶಲವ
ವಿರಚಿಸುವ ಕಾಲದಲಿ ಶೀತೋ
ಶ್ವರದಿ ಭಯಪೊಡ್ಡೆಸಲದರಿಂ
ಪರಿಹರಿಸದಾ ಕಾರ್ಯವೆಸಗುವವನವನೆ ಪಂಡಿತನು

ಉ ೪

ಉಂ. ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಮೊದಲು ಏಡು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ರಾಜನಂತೆ ಕಂಡು ಪ್ರೀತಿಸಿ ಆದರಿಸಬೇಕು. ಆಮೇಲೆ ಹತ್ತುವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಸೇವಕನಂತೆ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬುದ್ಧಿಹೋಳಿ ತಿದ್ದುಬೇಕು. ಅವರಿಗೆ ಹದಿನಾರು ವರ್ಷಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಸ್ನೇಹಿತರಿಂತೆ ಕಾಣುತ್ತ ಅವರಲ್ಲಿ ಮದಮತ್ತರಾದಿ ದೋಷಗಳು ಬೆಳೆಯುದಂತೆ ಹಿತೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೇಕು. ಹಾಗಲ್ಲದೆ ನರಪತಿಗಳಾಗಿ ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಿಸುವುದುಂಟೇ?

ಉಗ. ಹಣದ ಮದ, ಕುಲದ ಮದ, ವಿದ್ಯೆಯ ಮದ, ತಾರುಣ್ಯದ ಮದ ಐವಾರ್ಥಿಂದ ಗುರುಹಿರಿಯರನ್ನು ಲೇಕ್ಕಿಸದೆ ನೀನು-ತಾನು ಎಂದು ಹೊಂಕರಿಸುತ್ತ ಕೊಬ್ಬಿನಿಂದ ನಡೆದುಕೊಂಡರೆ, ಅವರಿಗೆ ನರಕದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗುವದೇ ಗತಿ; ಬೇರೆ ಗತಿ ಇಲ್ಲ.

ಉ. ಅನ್ನ ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನಿತ್ತು ಕಾಪಾಡಿದವನು. ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಸಿದ ಗುರು, ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಸಿದ್ದಿಸಿದವನು, ಬರಗಾಲದಲ್ಲಿ ಸಲಹಿದವನು, ನೀರಲ್ಲಿ ಬಿಢ್ಣಗಳಿತ್ತಿದವನು, ಚೆಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದಾಗ ಬಧಕಿಸಿದವನು-ಈ ಆರು ಮಂದಿಯನ್ನು ಎಂಬಿಗಳ ಮರೆಯಬಾರದು. ಇಂಥವರನ್ನು ಮರೆತರ ಫೋರನರಕದಲ್ಲಿ ಇಳಿಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ.

ಉ. ಮಹಾರಾಜ, ಒಲಿದ ಹೆಂಗಸನ್ನು ಕೈಬಿಟ್ಟು ಒಲಿಯದವರಿಗಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸತಕ್ಕವನು, ಕೆಟ್ಟಿ ಜನರಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಬೆಳೆಸತಕ್ಕವನು, ತನಗೆ ಗೌತ್ತಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಗೌತ್ತಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳತಕ್ಕವನು, ತನ್ನನ್ನು ಕೇಳಿದಿದ್ದರೂ ತಾನಾಗಿ ಹೇಳತಕ್ಕವನು, ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಾಗದಿರುವ ದೊಡ್ಡಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಕೈವಾಕತಕ್ಕವನು - ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಮೂಢರೆಂದು ತಿಳಿ.

ಉ. ಇದು ಒಳ್ಳೆಯದು ಇದು ಕೆಟ್ಟದು ಎಂಬಿದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಸಂತೋಷ, ದರ್ಶ, ಕೋಪ, ನಾಚಿಕೆ, ಮಾನ, ಅವಮಾನಗಳ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಂದರೂ, ಯಾವ ಅಡ್ಡಿಯು ಬಂದರೂ ಲೇಕ್ಕಿಸದೆ ಯಾವನು ಹಿಡಿದ ಕಲಸವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತಾನೆಯೋ ಅವನೇ ಪಂಡಿತ.

ಕರೆಕರೆದು ಮೃಷ್ಣಾನ್ವವನು ಭೂ
ಸುರರಿಗೇವ ಸದಾಗ್ರಹೋತ್ತು
ಚರಿತನಹ ವೇದಾಂತ ವೇದಿಯನಾ ಪತಿಪ್ರತೆಯ
ಉರುತರದ ಮಾಸೋಪವಾಸಿಯ
ನಿರದೆ ಮಾಸ ಸಹಸ್ರ ಜೀವಿಯ
ನರಸ ಕೇಳಬಿವಂದಿಸುವರ್ಯೈ ಮೂರು ಮೂರ್ತಿಗಳು

ಉಳಿ

ಬಿಸಟು ಕೆಳೆವದು ನೀತಿ ಶಾಸ್ತ್ರ
ನುಸುರದಾಖಾರಿಯನ ವೇದ
ಪ್ರಸರವಿಲ್ಲದ ಮಷಿಜನವ ರಕ್ಷಿಸದ ಭೂಭೂಜನ
ಒಸೆಯದುಬಲೆಯನೂರೊಳಾಡುವ
ಪಶುವ ಕಾಯ್ದನಡವಿಗುರಿಯಹ
ನುಸಿಯನಾಪಿತನಿಂತರುವರನು ರಾಯ ಕೇಳಿಂದ

ಉಳಿ

ವ್ಯಾಸನವೇಳರ ಕಾಲು ಕಣ್ಣೆಯ
ಹಸರದೊಳಗಳವಳಿದು ಹೆಚ್ಚಿದ
ವಿಷಮದಿರಬಿನೊಳಧ್ವನಿ ಮಾಯಾಮಯದ ತೋಹಿನಲಿ
ಬಸವಳಿದು ಷಡುವಗ್ರ ವೇಧೆಯ
ನುಸುಳಂಗಂಡಿಯನೀಕ್ಕಿಸದೆ ತಾ
ಮಸದೊಳಿರುತ್ತಿಹುಟಿತವೇ ಹೇಳಿಂದನಾ ವಿದುರ

ಉಳಿ

ಅತಿಬಲನ ಹಗೆಗೊಳುವನಿಹವರ
ಗತಿ ವಿಚಾರವ ಮರೆವ ಲೋಕ
ಸ್ಥಿತಿಯನುಲ್ಲಂಫಿಸುವ ಮರ್ಮಜ್ಞರ ವಿರೋಧಿಸುವ
ವಿತತ ಭಾಷಿತನಪ್ಪ ತನ್ನಿಂ
ಗಿತವನವರಾಯತವನರಿಯದ
ಕ್ಷೀತಿಪನವ ಮೂರಾತ್ಮನ್ಯೈ ಭೂಪಾಲ ಕೇಳಿಂದ

ಉಳಿ

ಬಲುಹರಿದು ಕೋಪಿಸುವ ಬದುಕಿನ
ಬಳಿಯರಿದು ಕೊಡುವಾತ್ಮೈ ಹಿತವನು
ತಿಳಿದು ನಿರ್ಮಲವೆನಿಪ ಮೇಲಣ ತಾಗು ಬಾಗುಗಳ
ಹೊಲಬಿರಿದು ಸುಖ ದುಃಖದಲಿ ಸಂ
ಚಲಿಸದಿಹ ಗಂಗಾ ಮಡುವಿನಂ
ತೋಳಗುದೋರದೆ ನಡೆವಷನು ಪಂಡಿತನು ಕೇಳಿಂದ

ಉಳಿ

ಉಳಿ. ಯೋಗ್ಯರಾದ ಬೂಹ್ಯಣಿರನ್ನ ಕರೆದು ಸಂತಪ್ರಕ್ಷೇ ಮಾಡಿಸುವನು, ತಪ್ಪದೆ ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರವನ್ನು ನಡೆಸತಕ್ಕವನು, ವೇದಾಂತವನ್ನು ಬಲ್ಲವನು, ಪತಿಪ್ರತೆಯಾದ ಸ್ತೀ, ನಿಯಮಪಾಲನೆಗಾಗಿ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ವರೆಗಾದರೂ ಉಪವಾಸಮಾಡತಕ್ಕವನು, ಒಂದು ಸಾವಿರ ತಿಂಗಳು—ಎಂದರೆ ಸುಮಾರು ಎಂಬತ್ತುಮೂರುವರ್ಷಗಳಾಗಿರುವ ವ್ಯಾಧಿ—ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಪೂಜಾಹಾರರು. ಶ್ರಿಮಾತ್ರಿಂಗಳೂ ಸಹ ಈ ಮಹಾತ್ಮರಿಗೆ ಮಂದಿಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಸುತ್ತಾರೆ.

ಉಳಿ. ನೀತಿಯನ್ನು ಬೋಧಿಸದ ಗುರು, ವೇದಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡದಿರುವ ಬೂಹ್ಯಣಿ, ಪ್ರಚೋದನ್ನು ಪಾಲಿಸದಿರುವ ರಾಜ, ಶ್ರೀತಿಯಿಲ್ಲದ ಹೆಂಡತಿ, ಉಶರಲ್ಲಿಯೇ ಅಲೇಧಾದುವ ದನಹಾಯುವವನು, ಕಾಡಿನಲ್ಲಿಯೇ ತಿರುಗಾಡುವ ಕ್ಷೇರಿಕ ಈ ಆರುಜನರನ್ನು ವರ್ಜಿಸಬೇಕು.

ಉಳಿ. ನ್ಯಾಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿಯುವವನಿಗೆ ಮದ್ದಪಾನ, ಜೂಬು, ಕಾಮಕತೆ, ಬೇಟೆ, ಕ್ಷೂರವಾಗಿ ದಂಡಿಸುವುದು, ಕೆಟ್ಟಮಾತಾಡುವುದು, ದುಂದುವೆಚ್ಚೆ ಈ ಸಪ್ತವೃಷಣಗಳು ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಹಾಕುವ ಹಗ್ಗಳಿದ್ದಂತೆ ಎಂದು ತಿಳಿ. ಕಾಮ, ಕ್ಷೂರಧ, ಲೋಭ, ಮೋಹ, ಮದ, ಮತ್ತುಯ್—ಇವು ಆರು ಕುಸಿದು ಬೀಳುವ ಉಸುಬಿನ ಗುಂಡಿಗಳು. ಇವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪರಿತ್ಯಜಿಸದೆ ತಾಮಸ ಗುಣದಿಂದಲೇ ಮುಂದುವರಿಯುವುದು ಉಚಿತವಲ್ಲ.

ಉಳಿ. ತನಗಿಂತಲೂ ಬಲಶಾಲಿಯಾದವನೊಡನೆ ಹಗೆತನವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವುದು, ಇಹಪರಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸದಿರುವುದು ಲೋಕಮಯಾದೆಯನ್ನು ಏಿರಿನಡೆಯುವುದು, ಬಲ್ಲವರನ್ನು ವಿರೋಧಿಸುವುದು, ಬಹಳ ಮಾತಾಡುವುದು, ತನ್ನ ಧ್ಯೇಯವೇನೆಂಬುದನ್ನೇ ನಿಶ್ಚಯಿಸದಿರುವುದು. ಪರರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಿದಿರುವುದು ಇವು ರಾಜನ ಮೂರ್ತಿನವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ.

ಉಳಿ. ತನ್ನ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನರಿತು ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಕೋಪ, ಅಹಂತೆಗೆ ತಕ್ಕ ಚಾನ, ಆತ್ಮಹಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ಚೋಕ್ಷಂಕಮಾದ ನಡತೆ, ಸುಖಿದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ— ಏರುಪೇರುಗಳಲ್ಲಿ ಆಳವಾದ ಗಂಗೆಯ ಮಡುವಿನಂತೆ ಕದಲದಿರುವುದು—ಇವು ಪಂಡಿತನ ಲಕ್ಷಣಗಳು.

ದಾನವಿಲ್ಲದ ವಿತ್ತ ಬುಧ ಸ
ನ್ಯಾನವಿಲ್ಲದ ರಾಜ್ಯ ಬಲು ಸುಯಿ
ಧಾನವಿಲ್ಲದ ಸುದತಿ ಧೀಮಾನಿಲ್ಲದೂಸಾಫ್ನ
ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದ ತಪವು ವೇದ ವಿ
ಧಾನವಿಲ್ಲದ ಪಿಪ್ರ ಶರಸಂ
ಧಾನವಿಲ್ಲದ ಸಮರ ಮೇರೆಯದು ರಾಯ ಕೇಳಿಂದ

೩೦

ದಿನವ ಬಂಜೆಯ ಮಾಡದಿವಪರ
ವಿನಯನಹ ವರ ದ್ಯೇವ ಗುರು ಪೂ
ಜನೆಯ ಬುಧ ಸೇವನೆಯ ಕಾಲೋಚಿತದ ವಿವರಣವ
ಮನನದಿಂದಾ ಶ್ರಮಣ ವಿದ್ಯಾ
ಸನದಿನಿವಸನಗೊಳಿಪನಾವನು
ಮನುಜರೂಳಗುತ್ತಮನೆಲೆ ಭೂಪಾಲ ಕೇಳಿಂದ

೩೧

ಸಲುವೆನೆಂದಂತಃಪುರಕೆ ಸಂ
ಚಲಿಸುವವನಾಪ್ತರನು ಬಿಸುಟ್ಟ
ಗ್ರಳಸುವವನಿತರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವನುಳಿದಧರ್ಮವನು
ಬಿಳಸುವವನೇಕಾಂತದಲ್ಲಿಗೆ
ಸುಳಿವವನು ಹಸಿವಿಲ್ಲದುಂಬುವ
ನಿಳೆಯೋಳಗೆ ಮೂರಾತ್ಮನ್ಯೈ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ ಕೇಳಿಂದ

೩೨

ಬುಧರೋಳಗೆ ಹಗೊಳುವ ಬುಧರಂ
ನಿಧನಗೆಂಬಿಪ್ಪ ಬುಧರನೇಳಿಪ
ಬುಧರ ಜರೆದೂಡ ನಲಿವ ಬುಧರಂ ಹ್ಯಾಗಳ್ಳರಂ ಪಳವ
ಬುಧರನಧರು ಮಾಳ್ಯ ಬುಧರಂ
ವಿಧಿಗೊಳಿಪ ಬುಧಗ್ರೇವರಂ ಕವ
ವರಧಮ ಭೂಪರಿಗಂಟದಿಹುದೆ ವಿನಾಶಕರವೆಂದ

೩೩

ಕುಸುಮ ಘಲ ತಾಂಬೂಲ ಗಂಧ
ಪ್ರಸರ ಖೋಜನ ಗಮನ ನೆನಹಿಂ
ದೇಕವ ಕಾರ್ಯದೊಳಿಸಿರೊರಗಿದಂತೋಬ್ಬಿಂಚ್ಚರಿಕೆ
ಎಸಯಲನಿತುವನೊಬ್ಬನೇ ಭೋಳ
ಗಿಸುವದವನೀಪಾಲರಿಗೆ ತಾ
ಸಸಂಪನಿಸದು ರಾಯ ಒತ್ತು ಸಂದನಾ ಏದುರ

೩೪

೪೦. ದಾನ ಮಾಡದ ಹಣ, ವಿದ್ಯಾಂಸರಿಗೆ ಮಾನ್ಯತೆ ಇಲ್ಲದ ರಾಜ್ಯ, ಶೀಲವಿಲ್ಲದ ಹೆಂಗಸು, ಜ್ಞಾನಿಯಿಲ್ಲದ ಸಭೆ, ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದ ತಪಸ್ಸು, ವೇದಾಧ್ಯಯನವನ್ನು ಮಾಡದ ಬುಕ್ಕುಗಳು, ಬಾಣಗಳ ಮಾಟೆಯಿಲ್ಲದ ಯುದ್ಧ—ಇವುಗಳಿಗೆ ಯಾವ ಶೋಭೆಯೂ ಇಲ್ಲ.

೪೧. ಮಹಾರಾಜ, ಕಾಲವನ್ನು ವ್ಯಾಧವಾಗಿ ಕಳೆಯದೆ ಇಹಪರಗಳನ್ನು ಅಲೋಚಿಸಿ ನಡೆಯವುದು, ದೇವರನ್ನು ಹಿರಿಯರನ್ನು ಸೇವಿಸುವುದು, ವಿದ್ಯಾಂಸರು ಕೊಡುವ ಕಾಲೋಚಿತಮಾದ ಸಲಹೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ತಾನೂ ವಿಚಾರಿಸುವುದು—ಇವು ಉತ್ತಮನ ಲಕ್ಷಣಗಳು.

೪೨. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ನನಗೆ ಸಲಿಗೆಯಿದೆಯೆಂದು ಪರರ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸತಕ್ಕವನು, ಅಪ್ರರನ್ನು ತೊರೆದು ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳತಕ್ಕವನು, ವೈರಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಹ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವವನು, ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ವಿಕಾಂತ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋಗುವವನು, ಹಸಿವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಉಂಟ ಮಾಡುವವನು— ಇವರು ಮೂರಾತ್ಮಕರೆಂದು ತಿಳಿ.

೪೩. ವಿದ್ಯಾಂಸರೋಡನೆ ವೈರವನ್ನು ಬೇಳಸುವುದು, ಅವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸುವುದು, ನಿಂದಿಸುವುದು. ಅವರನ್ನು ಜರಿದೆ ಸಂತೋಷಪಡುವುದು, ವಿದ್ಯಾಂಸರನ್ನು ಯಾರು ಹೊಗಳುವರೋ ಅವರನ್ನು ನಿಂದಿಸುವುದು, ವಿದ್ಯಾಂಸರನ್ನು ಅಧರ್ಮರಂತೆ ಕಾಣುವುದು, ಅವರಿಗೆ ಆಜ್ಞೆ ಮಾಡುವುದು, ವಿದ್ಯಾಂಸರಿಗೆ ಸಂಮಾಸವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕವರನ್ನು ಆಸೂಯೆಯಿಂದ ಕಾಣುವುದು—ಇವುಗಳಿಂದ ರಾಜರಿಗೆ ಪಾವವು ಅಂಟಿದಿದ್ದಿಳೆ?

೪೪. ಮನ, ದಣ್ಡ, ತಾಂಬೂಲ ಗಂಧ, ಭೋಜನ-ಇವುಗಳ ಉಪಭೋಗ, ಸಂಪಾದ, ಸ್ವರಕೆಯಿಂದ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯ, ನಿದಿಸದೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಲೇ ಇದ್ದ ಸಾಧಿಸಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯ—ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಬ್ಬರನ್ನು ಸೇರಿಸದೆ ಇರುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ.

ಪಿಟ್ಟೆ ಇನಿಬರಾರಗಿದೊಂಬೆಂಟೆರ್ಪರಿಕೆ = ಎಲ್ಲರೂ ಮಲಗಿದಾಗ ಒಬ್ಬಸೇ ಎಚ್ಚರವಾಗಿ ರುಳಿತರಬಾರದು—‘ಸ್ವರ್ಕ ಸುಪ್ರಸಂ ಜಾಗ್ರಯಾತ್ರೆ’ ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವರ್ತರೂ ಇರುತ್ತದೆ.

ಕಳಿದ ತರನೆಯ ಕೀರಣದಲ್ಲಿ ನಿ
ಮರ್ಚಲಿನ ಜಲದಲ್ಲಿ ದುಗ್ಧ ವಾನಂ
ಗಳಲ್ಲಿ ವರ ಯುವತಿಯರ ಸಂಭೋಗಾಂತರಂಗದಲ್ಲಿ
ತಳಿತ ಹೋಮದ ಹೊಗೆಗಳಲ್ಲಿ ದಿನ
ಬಲದೊಳಾಯುಷ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧಿಯ
ಬೆಳವಿಗೆಗಳಹವರಸ ಚಿತ್ತೈಸೆಂದನಾ ವಿದುರ

೩೩

ಎಳೆಯ ರವಿ ರಶ್ಮಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೇತಾಂ
ಗಳದ ಧಾಮ ಜ್ಞಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಾ
ವಿಲ ವಯೋವ್ಯಾಘ್ರಯರ ಸಂಭೋಗಾಂತರಂಗಳಲ್ಲಿ
ಕೊಳಬೆ ನೀರಿನ ಒಳಕೆಯಲ್ಲಿ ಕ
ತ್ರುಲೆಯ ದಧ್ಯೋದನದಲಾಗುತ್ತ
ವಿಳಿದು ಹೋಗದೆ ದಿನ ದಿನದೊಳವರ್ನಿತ ಕೇಳಿಂದ

೩೪

ಮಸುಳಿಸಿದ್ದ ದುಕೂಲ ರದನದೊ
ಳೆಕೆವ ಲಾವಸೆ ಭೂಕ್ರದುಸ್ವತೆ
ದೆಸರ ನಿಷ್ಪೂರ ವಾಕ್ಯವುದಯಾಸ್ತಮಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ
ಎಸೆವ ನಿದ್ರಾಂಗಸೆಯೊಳೊಂದಿರೆ
ಬಿಸಜಲೋಚನನಾದೊಡೆಯು ವ
ಜ್ಞಸುಪಳವರನು ಭಾಗ್ಯಸೀರಿ ಭೂಪಾಲ ಕೇಳಿಂದ

೩೫

ಒಂದು ಮೊದಲಾರಂತ್ಯವಾದಾ
ಸಂದ ಪ್ರಾಗಘಲ ಕ್ರಮಂಗಳ
ಚೆದವನು ಚಿತ್ತೈಸು ಲಾಭಾಲಾಭ ಸುವಿದುಃಖ
ಕುಂದದಿಹದಾಯುಷ್ಯ ಮರ್ಚೆವಿ
ದೆಂದು ತತ್ತ್ವಾಲದಲ್ಲಿ ಭೋಗಿಸು
ವಂದವನು ಚಿತ್ತೈಸುವುದು ತಾಂಬೂಲಧಾರಕರು

೩೬

ನಾಗವಲ್ಲಿಯ ಹಿಂದು ಮುಂದನು
ನೀಗಿ ಕಳೆಯುದೆ ಚೂಣಾಪಣ
ತತ್ತ್ವಗವಿಲ್ಲದೆ ದಂತಧಾವನಪ್ರಕಾರವನು ಸವಿದು
ಭೋಗಿಸುವೊಡವೆರೇಂದ್ರನಾಗಲಿ
ನಾಗಿಭೂಪಣನಾದೊಡವನನು
ನೀಗಿ ಕಳೆವಳ್ಳ ಭಾಗ್ಯವಧು ಭೂಪಾಲ ಕೇಳಿಂದ

೩೭

ಜಿ.ಇ. ಸಾಯಂಕಾಲದ ಸೂರ್ಯಕಿರಣ, ಸ್ವಷ್ಟವಾದ ನೀರು, ಶ್ವೇರಪಾನ, ಯುವತೆಯ ಸಂಭೇದಗ, ಹೋಮದ ಹೊಗೆ-ಇವುಗಳಿಂದ ಆಯುಸ್ಸು ವರ್ಧಿಸುತ್ತದೆ.

ಜಿ.ಇ. ಬೆಳಗಿನ ಸೂರ್ಯಕಿರಣ, ಸ್ವಾಶಾನಂದ ಹೊಗೆ, ವೃದ್ಧಿಯರ ಸಂಭೇದಗ, ಕೊಳಚಿ ನೀರು, ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮೊಸರನ್ನದ ಭೋಜನ-ಇವುಗಳಿಂದ ಆಯುಸ್ಸು ಕ್ಷಯಿಸುತ್ತದೆ.

ಜಿ.ಉ. ಕೊಳೆಯಾದ ಬಟ್ಟೆ, ಹಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕೊಳೆ, ಅತಿಯಾದ ಭೋಜನ, ನಿಪುಂರವಾದ ನುಡಿ, ಸೂರ್ಯೋದಯ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯಾಸ್ತ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ನಿದಿಸುವುದು-ಇವುಗಳಿಂದ, ಮಹಾರಾಜ, ವಿಷ್ವವಾದರೂ ಸರಿಯೆ-ಅವನನ್ನ ಭಾಗ್ಯಲಕ್ಷ್ಯಿಯ ತ್ವಜಿಸುವಳು.

ಜಿ.ಲ. ತಾಂಬೂಲವನ್ನು ಸವಿಯತಕ್ಕವರು ಎಪ್ಪು ಅಡಕೆಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದರೆ ಯಾವ ಫಲ ದೊರಕುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ: ಒಂದು ಅಡಕೆಯಿಂದ ಲಾಭ, ಏರಡರಿಂದ ನಷ್ಟ, ಮೂರರಿಂದ ಸುಖ, ನಾಲ್ಕರಿಂದ ದುಃখ, ಐದರಿಂದ ಆಯುವ್ಯಾದಿ ಆರಿಂದ ಮರಣ! (ಅಡಕೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಬೆಸವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ).

ಜಿ.ಟ. ತಾಂಬೂಲವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ವೀಳ್ಳುದೆಲೆಯ ಹಿಂದು ಮುಂದನ್ನು ನೀಗಿ ಕಳೆಯಬೇಕು. ಹರಕು ಎಲೆಯನ್ನು ವರ್ಜಿಸಬೇಕು. ಮಾವಿನ ಎಲೆ ಮುಂತಾದ್ದರಿಂದ ಹಲ್ಲನ್ನು ಉಜ್ಜ್ವಲವಾಗ ಎಲೆಯನ್ನು ಅಗಿಯಬಾರದು. ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯೂತಿರಿತ್ವಾಗಿ ನಡೆದರೆ ದೇವೇಂದ್ರನಾಗಲಿ ಈಶ್ವರನೇ ಆಗಲಿ ಭಾಗ್ಯಲಕ್ಷ್ಯಿಯು ಅವನನ್ನ ತ್ವಜಿಸುವಳು.

ಸ್ಥಾನವಂಚಕದಿಂದ್ವಿಯದ ಸಂ
ಸ್ಥಾನದಲಿ ನಿದ್ರಾಂಗನೆಯ ಸ
ನ್ಯಾಸಿಸುವೋಡಾ ಸಾಧನದ ಪಂಚಕದ ಪರಿವಿಡಿಯ
ಸ್ಥಾನವರಿದಾರೋಗಣೆಯ ಸಂ
ಧಾನದಲಿ ಚಿಕ್ಕೆ ಸುವುದು ರಾ
ಜಾಸುಮತವಿದು ಸಕಲ ಸುಖಿಕರವೆಂದನಾ ವಿದುರ

೬೦

ಜನಜನಿತ ಮಲ ಮೂಕ್ತ ಮೂರಾ
ರೈಸುವುದು ರತ್ನಿಯೋಂದು ನಿಜ ಭೋಽ
ಜನವರದು ಸುಯಿಲೋಂದು ವರ ತಾಂಭಾಲ ಹದಿಸ್ಯೇದು
ಇನಿತುವಾಸು ತಪ್ಪುದೇ ನಡೆಸಲಾ
ಜನಪಾರೋಗಣೆಗೆ ಸುಖಿ ಸಂ
ಜೀಸುವುದು ದಿನಕರಿಯದಿಂದವನೀಶ ಕೇಳಿಂದ

೬೧

ನರದ ಸಚರಾಚರಣದೆಲ್ಲವು
ನರರ ನಿಜಭೋಽಜನಕೆ ಜನಿಸಿದ
ವರಸ ಕೇಳಿದರೊಳಗೆ ಭೋಽಜ್ಞಾಭೋಽಜ್ಞವನು ತಿಳಿದು
ಪರಿವರ್ತ ಬಲ್ಲವರುಗಳು ಫಾನ
ತರದ ಮಕ್ಕಳತವಸ್ಯೇದುವರು ಭೂಲ
ವರರೊಳಗೆ ಸಂದೇಹವೇ ಭೂಪಾಲ ಕೇಳಿಂದ

೬೨

ತುರುಗಷ್ಯಾದಯ ಘ್ನಿಯ ಶಿಡಿಲಿನ
ಧರಧರದ ಗಜನೆಯ ನಾರಿಯ
ರಿರದ ಪ್ರರುಷನ ಭಾಗ್ಯದೇವತೆಯೋಲಿವ ಕಾಲವನು
ವರಾಷ್ಟುದಾಯವ ಬರಸ ಬರವನು
ಕೀರಿಸಿಪೂರ್ಣ ವಿಧಾತೃಗಳವ
ಲ್ಲಾರ್ ಕ್ರಿಂ ಮಾನವರಿಗಾದ ಗೌಂಟಿಕಲರಿಂದೆಂದ

೬೩

ಒಂದಾರಗಳಾದೀದೂಢಿ ಎಂದುಗೆ
ಇದೂ ಕಾಲಿನ ಭಾಷ್ಯ ತಾಂಭಾ
ದೂತೆಯು ಒಂದಾರಗಿತ್ತಿರುಳಿಗೆ ಪಾರಾಷ್ಯ ವಿನಯಾಗಿ
ಸುತ್ತಿಸಿದವನೇ ಯಾಗ ತರಿಸಿದೂ
ಇದ್ದಿಯಾ ರಾಷ್ಟ್ರ ಸಾಧಗಾರಿಯ
ಉತ್ತಮರೂಗಳು ರಕ್ಷಿತವ ಹಾಕಿದನಾ ವಿದುರ

೬೪

೬೦. ಮಹಾರಾಜ, ನಿಂದೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದೆಯಲ್ಲ! ಶಿಬ್ಬ,
ಸ್ವರ್ವ, ರಾಪ, ರಷ, ಗಂಧವೆಂಬಿ ಪದು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಶೋತ್ರುದಿ ಪಂಚೀಂದ್ರಿಯಗಳು
ಪ್ರವೃತ್ತಿ ವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಿದ್ರಾಂಗನೆಯನ್ನು ಒಲಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ,
ಪಂಚೀಂದ್ರಿಯ ಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಮೂಲ ಸ್ಥಾನವಾಗಿರುವ ಅತ್ಯನ್ತಿಗಳನ್ನು
ಆರೋಗ್ಯಕ್ಕೆಯ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಅರ್ಜಿಸಬೇಕು. ಈ ಬಗ್ಗೆಯ ದಿನಕ್ಕುರ್ಯಾಯಿಂದ ನಿದ್ರಾಸುವಿಶ
ಲಭಿಸುವುದು

೬೧. ಮಹಾರಾಜ, ರಾಜನ ಆರೋಗ್ಯವು ಉತ್ತಮವಾಗಿದ್ದು ಸುಖಿವಾಗಿರ
ಬೇಕಾದರೆ ಅವನ ದಿನಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯಾದ ವಿಧಾನವಿರಬೇಕು: ದಿನದಲ್ಲಿ ಮೂರು
ಸಲ ಮುಲವಿಸಜ್ಞನೆ, ಅರು ಸಲ ಮೂಲತ್ವವಿಸಜ್ಞನೆ, ಒಂದು ಸಲ ರತ್ನ, ಏರಡು ಸಲ
ಫೋಂಡ್ಸ, ಒಂದು ಸಲ ನಿಂದೆ, ಹದಿನ್ಯಂದ ಸಲ ತಾಂಬೂಲ ಚರ್ಚನ.

೬೨. ಈ ಚೂಚಿರ ಘಟ್ಟಗಳೆಲ್ಲವೂ ಜನರ ಭೋಗಕ್ಕೆ ಅರ್ಹವಾಗಿ ಜನಿಸಿವೆ.
ಅದರೆ ಯಾವುದು ಯಾರಿಗೆ ಯಾವ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಭೋಗ್ಯ, ಯಾವುದು ಯಾರಿಗೆ ಯಾವ
ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ಭೋಗ್ಯವಲ್ಲ—ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಭೋಗ್ಯವಲ್ಲದ್ದನ್ನು ತ್ವರಿತಕ್ಕ ರಾಜರು
ಅಧಿಕವಾದ ಪ್ರಣಾವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾರೆ.

೬೩. ಕುದುರೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೂ ಸಿಡಿಲಿನ ಗಿರ್ಜೆನೆಯನ್ನೂ ಹೆಂಗಸರ
ವ್ಯಾಪಯವನ್ನೂ ಪ್ರರೂಪಿಸಿ ಭಾಗೋಽದಯವಾಗುವ ಸಮಯವನ್ನೂ ಮಳೆ ಬರುವ
ಕಾಲವನ್ನೂ ಕ್ಷಮಿಸು ಬರುವುದನ್ನೂ ತಿಳಿಯಲು ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಶಕ್ತಿವಿಲ್ಲ: ಇದು
ಮಾನವರಿಗೆ ತಿಳಿದಿತೆ?

೬೪. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ಮಸುಷ್ಯನಿಗೆ ಹಳಿವಾದಾಗ ಅಥವಾ ರೋಗವು
ಬಂದಾಗ, ಆದವಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗಿಡಮರಗಳೂ ಸದ ಸರಪಿಗೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಹೀಗಿರುವಾಗ
ಒಡತರಾಲ್ಲಿ ಸರವಿಗೆ ಬರದಿರುವವರನ್ನು ಬಂಧುಗಳೆನ್ನಿಡುಹುದೆ? ಅಪಶ್ಚಿತಲ್ಲಿ ಕೈಬಿಡಿ
ಸಾಂಕ್ಷಾಯ ಪಾಷಾಂಪರ್ಯ ಭಾಂಟಿರಣ್ಯಿಷಾಂ? ಅಂತದ ಬಂಧುಗಳನ್ನೂ ದಾಗ್ಯಾ ಗಾದು
ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಕಾಲದೊಳಗೆ ವಸಂತ ವಿದ್ಯಾ
 ಜಾಲದೊಳಗೆ ಕವಿತ್ವ ಗಜವೈ
 ಹಾಳಿಯಲ್ಲಿ ದೇವೇಂದ್ರ ಮಿತ್ರತ್ರೇಣಯೋಖು ವಾಣಿ
 ಭಾಳನೇತನು ದೃವದಲಿ ಬಿ
 ಲಾಳಿನಲಿ ಮನ್ಯಾಭನು ಧನದಲಿ
 ಹೇಳಲೇನಭಿಮಾನವೇ ಧನವೆಂದನಾ ವಿದುರ

೬೯

ಮುಂದೆ ಗುರುವನು ಬಂಧುಜನವನು
 ಹಿಂದೆ ಕರ್ಮಾಂತ್ಯದಲಿ ಸೇವಕ
 ವ್ಯಂದವನು ಕೊಂಡಾಡುವುದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಭಾವಪಿದು
 ಹಿಂದು ಮುಂದಾವಾಗ ನಿನ್ಯಾಯ
 ನಂದನರ ನಾರಿಯರ ಹೊಗಳುವು
 ದಂದವೇ ಭಾಷಾಲ ಚಿತ್ತೈಸೆಂದನಾ ವಿದುರ

೭೦

ತುರಗದೆಡಬಲ ಗಜದ ಸಮೃಧಿ
 ತರುಣಿಯರುಗಳ ಸರ್ವಶೈಲೋಮುಖಿ
 ಹಿರಿದು ದುಜನನಿದ್ದ ದೇಶವದೆಯ್ದೀ ವ್ಯಾಪ್ತಮುಖಿ
 ಭರದಿನಾ ದೇಶವನು ಬಿಟ್ಟಿರ
 ವರಿಸದನ್ನಾಗುಮಾಗಳ ವನಾಂ
 ತರವನ್ಯೇದುವುದಲ್ಲದಲ್ಲಿ ಹುದುಚಿತವಲ್ಲಿಂದ

೭೧

ಎತ್ತಲೇತ್ತಲು ಪೋಷ ಮನುಜಂ
 ಗತ್ತಲತ್ತಲೆ ದೃವ ಕೂಡೆ ಬ
 ರುತಿಮುದು ಬೆಂಬಿದದೆ ನಾನಾ ದೇಶ ದೇಶದಲಿ
 ಮಿತ್ರನರು ಮಧ್ಯಾಷ್ಟ ಪ್ರರುಷನ
 ಮಿತ್ರನೌದಾಸಿನನೊಬ್ಬಿಸು
 ಕೃತಿಮನು ಸಹಜೀವಿಯಂತಿವರರಸ ಕೇಳಿಂದ

೭೨

ಗುರು ವಿರೋಧ ಮಹಿಳುಭರ ಮ
 ತ್ವರಷ್ಟ ದೃವದೈತ್ಯ ಗುಣ ಸಾ
 ಗರನ ಬಂಧು ದ್ಯೇಪದತ್ತಾರ್ಥ ದೀನತನ
 ಶರಣಜನ ಪಾಂಡಿತ್ಯವೆಂಬಿವ
 ನರವರಿಸದಂಗ್ರಸೆ ಭೂಪನ
 ಸಿರಿಗೆ ಮೋಳಿಯದ ಕೇಡು ಚಿತ್ತೈಸೆಂದನಾ ವಿದುರ

೭೩

೪೫. ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಸಂತನೂ ವಿದ್ಯೇಯಲ್ಲಿ ಕವಿಶ್ಲೋಪ್ತಾ ಗೆಜಾರೋಹಣ ವೈಭವವಳ್ಳವರಲ್ಲಿ ದೇವೇಂದ್ರನೂ ಮಿತ್ರರಲ್ಲಿ ವಾಣಿಯೂ ದೇವರಲ್ಲಿ ಶಿವನೂ ಬಿಲಾಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಮನ್ಮಥನೂ ಧನದಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನಪೂ ಹೆಚ್ಚಿನವು.

೪೬. ಗುರುಹಿರಿಯರನ್ನು ಬಂಧುಗಳನ್ನು ಎದುರಿಗೆ ಹೊದಲು ಹೊಗಳಬೇಕು. ಕಾರ್ಯವು ನಡೆದ ಮೇಲೆ ಸೇವಕರನ್ನು ಹೊಗಳಬೇಕು. ಇದು ನೀತಿ. ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಹೆಂಡತಿಯರನ್ನು ಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಹೊಗಳಬಾರದು.

೪೭. ಕುದುರೆಯ ಪಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ಆನೆಯ ಎದುರಿಗೂ ಹೋಗಬಾರದು. ತರುಗೆಯರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಸುಳಿಯಬಾರದು. ದುರ್ಜನರು ಇರುವ ಸ್ಥಳವಂತೂ ಹುಲಿಯು ಇದ್ದ ಸ್ಥಳದುತ್ತೆ. ದುರ್ಜನರಿರುವ ಉರಣ್ಣೆ ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಉರಿಗೆ ಹೊರಟುಹೋಗಬೇಕು. ಕಾಡಿಗೆ ಹೊದರೂ ಚಿಂತೆಯಿಲ್ಲ, ಅಲ್ಲಿರಬಾರದು.

೪೮. ಮಹಾರಾಜ, ಮನುಷ್ಯನು ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೂ ಆವನ ದ್ವೇವವು ಬೆಂಬಿಡೆ ಬಂದೇ ತೀರುವುದು. ಎಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸ್ವೇಹಿತ, ಮಧ್ಯಸ್ಥ, ಶತ್ರು-ಎಂಬ ಮೂವರ ಸಂಬಂಧ ಆಗಿಯೇ ತೀರುತ್ತದೆ.

೪೯. ಗುರುಹಿರಿಯರೊಂದೆ ವಿರೋಧ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ದೈವ, ದೈವ ದೋಹ, ಗುಣಮಂತರಾದ ಬಂಧುಗಳಾಡನೆ ಹಗೆತನ, ಆತಿಯಾದ ದೈಸ್ಯ, ಶರಕಾಗತರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯ ಪ್ರದರ್ಶನ-ಇವು ದೊರೆಯ ಸಿರಿತನವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುತ್ತವೆ.

ಬಲು ಪ್ರಥಾನನ ವೈರ ಹಿತವಹ
ಲಲನೆಯರ ಮನದಳಲು ಹಗೆಯಲಿ
ಬಳಸುವಂತಸ್ಕತೆಯನಾಮಿಕರೊಡನೆ ಕೆಳಗೊಣಿ
ಬಲದೊಡನೆ ನಿರ್ಬಂಧ ಧರ್ಮದ
ನಲೆಯನರಿಯದ ದಾನಿಗಳ ಸಿರಿ
ಸುಳಿವ ಗಳಿಗ ಮಲೆವ ದೀಪವು ಕೇಳು ಧೃತರಾಷ್ಟು

೨೦

ಮುಸಿ ಪರದೋಪವು ಪರ ಶ್ರೀ
ವ್ಯಾಸನ ಪೇಯವಸೂಯೆ ಮಾನ್ಯ
ದ್ವಿಷತೆ ಪತಿತ ಸಮೀತವಾತ್ಸುತೆಯೆನಿಷ್ಟಿವನು
ಬಿಸುಟು ತದ್ವಿಪರೀತದಲಿ ವ
ತ್ರಿಸುವನವನೇ ರಾಯನಾತ್ಮಕಿ
ವಸುಧೇಯೋಳಗೆ ಯಾವನ್ಯೆ ಭೂಪಾಲ ಕೇಳಿಂದ

೨೧

ಇದು ಸಮಾಹಿತವಿದು ಶುಭೋದಯ
ವಿದು ಸಕಲಪ್ರಯಾಘ ಸಾಧನ
ವಿದು ಸುಜನ ಸನ್ನಾನವಿದು ಕಂಸಾರಸೌಖ್ಯ ಫಲ
ಇದು ಸುಬಲವಿದಬಲವಿದಾಮ್ಮಾ
ಯದ ಸುನಿಶ್ಚಯ ನೀತಿ ಕಾರ್ಯದ
ಹದನವರಿದಾಚರಿಸಬಲ್ಲವನವನೆ ಪಂಡಿತನು

೨೨

ಶತ್ರುಕಾಲ ಸುದೇಶ ವರ್ಗ ಸು
ಮಿತ್ರರುದಯೋಬಾಯಕರ್ಣ ಸು
ಪಾತ್ರವೆಂಬಿವು ಮೂರು ತೇರನಾಗಿಷ್ಟವಿದರೋಳಗೆ
ಕ್ಷತ್ರಧರ್ಮ ವಿವೇಕವೆಂಬಿವ
ನೈತ್ಯತ್ರಣೋಳಿಪನೆ ರಾಯನವಗೆ ಧ
ರಿತಿ ಯೋಳಗೆ ಯಾವನ್ಯೆ ಭೂಪಾಲ ಕೇಳಿಂದ

೨೩

ಎಲ್ಲ ಸುಲಲಿತ ವಿದ್ಯೆ ಒಮು ಗುಣ
ವೇಲ್ಲಿ ಗಣಕಾನಿಕರ ಮಣಿಗುಣ
ಚೆಲ್ಲ ಗಜ ಜಾತ್ಯಕ್ಷಮಲ್ಲಿ ವರೂಢ ಸಂದೋಽ
ಎಲ್ಲಿ ಸುಭಟಗಿಕಾಯ ನೆರದಿಮು
ದಲ್ಲಿ ತನ್ನಾಧೀನ ಮಾಡಲು
ಬಲ್ಲವನ ಸ್ಯಾಪನಾತಗಿದಿರಾರ್ಯ ಧರಿತ್ರಿಯಲಿ

೨೪

೨೦. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ಹೊಡ್ಡಪರೋಡನೆ ಹೌತನೆ, ಹಿತವನ್ನು ಕೋರುವ
ಹೆಂಗರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ದುಃಖವಂಚಾಗುವಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಶತ್ರುಗಳಲ್ಲಿ ಮೃದುವಾಗಿ
ವರ್ತಿಸುವುದು, ಕೀಳುಜನರೋಡನೆ ಸ್ನೇಹ, ಸೈನಿಕರನ್ನು ಹೀಡಿಸುವುದು, ಧರ್ಮದ
ನೆಲೆಯನ್ವರಿಯದ ತೋರಿದಂತೆ ದಾನ ಮಾಡುವುದು—ಇವುಗಳಿಧ್ಯಾ ಬಿಂಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಿಸಿ
ದೀಪದಂತೆ ಮನುಷ್ಯನು ಹಾಳಾಗುತ್ತಾನೆ.

೨೧. ಸುಳ್ಳ, ಪರದ್ಯೋಹ, ಪರಸ್ಯೀ ವ್ಯಾಸನ, ಕುಡಿತ, ಹೊಟ್ಟೆ ಕಿಬ್ಬಿ,
ನೀಚರ ಸಹವಾಸ, ಅತ್ಯಸ್ತುತಿ—ಇವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿ, ಸತ್ಯ, ಪರೋಪಕಾರ ಮುಂತಾದ
ಉತ್ತಮವಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡವನೇ ರಾಜ ನೆನಿಸಲು ಅರ್ಹನಾಗುತ್ತಾನೆ.
ಆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅಂಥವರಿಗೆ ಸಮಾನರು ಯಾರಿದ್ದರೆ?

೨೨. ಯಾವುದು ನ್ಯಾಯವಾದದ್ದು, ಯಾವುದರಿಂದ ಶುಭವಾಗುತ್ತದೆ,
ಯಾವುದು ಧರ್ಮ ಅಥ ಕಾಮ ಮೋಕ್ಷಗಳಿಂಬ ಪ್ರರೂಪಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಸಾಧನವಾಗಿದೆ,
ಯಾವುದನ್ನು ಸಜ್ಜನರು ಮೆಚ್ಚುತ್ತಾರೆ, ಯಾವುದರಿಂದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸೌಖ್ಯ
ಉಂಟಾಗುವುದು, ಯಾವುದು ಪ್ರಾಣಿಗಳಾದದ್ದು, ಯಾವುದು ದುರ್ಬಳ, ಯಾವುದು
ಶಾಸ್ತ್ರಸಂಮತವಾದದ್ದು—ಎಂದು ವಿಮರ್ಷಿಸಿ ಕಾರ್ಯನೀತಿಯನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸತಕ್ಕವನೇ
ಪಂಡಿತನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ.

೨೩. ಶತ್ರು, ಮಿತ್ರ, ದೇಶ, ಕಾಲ, ಏಳಿಗೆ ಉಪಾಯ, ಪಾತ್ರ—ಇವುಗಳಲ್ಲಿ
ಉತ್ತಮ ಮಧ್ಯಮ ಕಣಣ ಎಂದು ಮೂರು ಬಿಗೆಗಳು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು
ವಿವೇಕದಿಂದ ವಿಚಾರಿಸಿ ತಕ್ಷಂತೆ ನಡೆಯತಕ್ಷವನೇ ಶ್ರೀಷ್ಟನು.

೨೪. ಉತ್ತಮವಾದ ವಿದ್ಯೆ, ಉತ್ತಮ ಗುಣಗಳು, ಗೋಕೆಯರು ರತ್ನಗಳು,
ಅಸೋಗಳು, ಜಾತಿಯ ಕುದುರೆಗಳು, ರಥ, ಶಿಸ್ತನ ವೀರಸೈನಿಕರು— ಇವು ಎಲ್ಲಿ ಇವೆಯೆಂದು
ಮಹತ ಶೋಧಿಸಿ ತನ್ನವುಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳ ಬಲ್ಲವಾಸ ಶ್ರೀಷ್ಟನಾದ ರಾಜ.

ದ್ವಾರರವೇಂಬತ್ತಿಂದ್ರಿಯದಹಂ
ಕಾರಕರಣ ಚತುಪ್ಯಯಂಗಳ
ಸಾರಭೂತಾಧಿಕದ ಸುಳಿವಿನ ಪಂಚವಾಯುಗಳ
ಹೋರಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಲಿ ಜೀವನ
ಧೀರನಹಕ್ಕೊಲು ಪಾಂಡು ಪ್ರತ್ಯರ
ಕೌರವರ ಬೇಳಂಬದಲ್ಲಿ ಬೆಂಡಾದೆ ನೀನೆಂದ

೨೫

ಮತ್ತನತಿಶ್ಯಾಂತನು ಪ್ರಮದೋ
ನೃತ್ಯನತಿಕುಪಿತಾನನನು ಚಲ
ಚೀತ್ಯನತಿಕಾಮುಕನು ಲುಭನು ಶೂರನೆಂಬವನು
ಕ್ಷುತ್ರ ಘನವಾಗುಳ್ಳನಿಂತೀ
ಹತ್ತು ಜನವಾವಾಗ ಧರ್ಮದ
ತತ್ತವಕ್ಕೆಗಳನರಿಯರ್ಥ ಭೂಪಾಲ ಕೇಳಿಂದ

೨೬

ದಾನವಿಷ್ವಪೂರ್ವಾತ್ ವಿನಯ ಸ
ಮಾನ ದೇವಾಚರನೆ ಮಹಿಸುರ
ಧೀನು ಸಂತಪ್ರಣಾ ಮಹಾತಿಧಿಪೂಜೆ ಗುರುಭಕ್ತಿ
ಧ್ಯಾನ ದೀನಾನಾಥಬಂಧು ವಿ
ತಾನ ಶರಣಾಗತ ಸುರಕ್ಷಾ
ಸಾನುತೀಧಂಗಳನು ಮಾಡಲು ಬೇಹುದವನಿಪರು

೨೭

ಧರೆಯೋಳಿ ಹೋತ್ತಿನಲಿ ನಿನಗೈ
ಶ್ವರಿಯದಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಖಂಡಯ
ಸಿರಿಯಲೊಡಹುಟ್ಟಿದರು ಸಪ್ತಾಂಗದಲಿ ಸತಿಯರಲಿ
ಗುರು ಪಿತಾಮಹ ಬಂಧುಜನ ಮಿ
ತ್ತರಲದಾವುದು ಕೊರತೆ ಕೊಂತೇ
ಯರ ನೇರವಿಗರ ಮಾಡುವರೆ ಧ್ವರಾಪ್ಣ ಕೇಳಿಂದ

೨೮

ಉಭಯಾಕುಲಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿದ
ವಿಭವದಲಿ ವಿಗ್ರಹದಲಧಿಕ
ಪ್ರಭೇಗಳಲ್ಲಿ ಸತ್ಯದಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯದಲಿ ವಿನಯದಲಿ
ಅಭವನಂಷ್ಟಿಯ ಸೇವೆಯಲಿ ಹರಿ
ನಿಭನೆನಿಸಿ ಬದುವನು ರಾಜ್ಯಕೆ
ವಿಭವೆನಿಸುವನು ರಾಯ ಚಿತ್ತಸೆಂದನಾ ವಿದುರ

೨೯

೨೯. ಘೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ಮನುಷ್ಯನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಒಂಬತ್ತು ರಂಧ್ರಗಳು, ಏದು ಇಂದಿಯಗಳು, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿ ಚಿತ್ತ, ಅಹಂಕಾರಗಳಿಂಬ ನಾಲ್ಕು ಕರಣಗಳೂ ಇವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಪಂಚಭೂತಗಳು ಪಂಚವಾಯುಗಳು ಸೇರಿಕೊಂಡಿವೆ. ಇಂತಹ ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ಜೀವಾತ್ಮನು ಅವುಗಳ ಫಾರ್ಕನೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಅಯಾಸಪಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಹಾಗೀಯೇ ನೀನು ಪಾಂಡವ ಕೌರವರ ಜಗತ್ತದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಬಳಲಿ ಬೆಂಡಾಗಿದ್ದಿಯೇ!

೩೦. ಹತ್ತು ಜನರಿಗೆ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳ ಪರಿವೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಯಾರೆಂದರೆ : ಮದ್ವಾನದಿಂದ ಮದಿಸಿದವನು. ಬಳಲಿದವನು, ಅಹಂಕಾರಿ, ಮುಚ್ಚ, ಕೋಪಗೊಂಡವನು, ಚಂಚಲಬುದ್ಧಿಯವನು, ಕಾಮುಕ, ಲೋಭಿ, ಶೂರ ಮತ್ತು ಹಸಿದವನು.

೩೧. ಪಾತ್ರಪನ್ನರಿತು ದಾನ ಮಾಡುವುದು, ಕೇರಕಪ್ಪೆಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಿಕಸುವುದು ಮುಂತಾದ ಪರೋಪಕಾರದ ಕೆಲಸ, ವಿನಯ, ಆತ್ಮಭಿಮಾನ, ದೇವತಾರ್ಚನೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮತ್ತು ಗೋವ್ಯಾಗಳಿಗೆ ಸತ್ಯರೂಪ, ಅತಿಥಿ ಪೂಜೆ, ಗುರುಭಕ್ತಿ, ಧ್ಯಾನ, ದೀನರು ಅನಾಧರು ಮತ್ತು ಒಂಧುಗಳಿಗೆ ನೇರವು, ಶರಣಾಗತರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು, ತೀರ್ಥಸಾಧನ-ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜನು ಆಸಕ್ತನಾಗಿರಬೇಕು.

೩೨. ಮಹಾರಾಜ, ನಿನಗೆ ಈಗ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಹೊರತೆ ಇದೆ? ಐಶ್ವರ್ಯ, ಮಕ್ಕಳು, ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಸೋದರರು, ಅಮಾತ್ಯ ಭಂಡಾರ ಮುಂತಾದ ಸಪ್ತಾಂಗಗಳು. ಪತ್ನಿ, ಗುರು, ಪಿತಾಮಹ, ಒಂಧುಬಳಗ, ಮಿತ್ರರು-ಈ ಯಾವ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೊರತೆ ಇಲ್ಲ. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಪಾಂಡವರನ್ನು ಅನ್ವರೆಂದು ಬಗೆದು ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲದವರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬಹುದೆ?

೩೩. ತಂದೆತಾಯಿಗಳ ಮಂಶಕ್ಕೆ ಕೇತ್ತಿಯನ್ನು ತಂದು ವೈಭುವದಿಂದ ಬಾಳುತ್ತ ರೂರಂಗದಲ್ಲಿ ಶೂರನೇನಿಸಿ, ಸತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿನಯಗಳಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿಗನೇನಿಸಿ, ಭಗವಂತನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಪಾತಿ ದೇವೇಂದ್ರನುತ್ತೆ ಬಾಳತಕ್ಕವನು ರಾಜ್ಯದ ಒಡೆಯನಾಗಲು ಅರ್ಹನು.

ಪಪ್ಪನ್ ಚಲಚಿತ್ರ, ಶೂರ ಎಂಬೆಂದ್ದು ಬಿಂಬಿಸಿ ಗಂಸ್ಯತಮೂಲದಲ್ಲಿ ಖಿತ, ಕೃರಮಾನ ಎಂದಿದೆ. ಹೆಡರಿಚವನು. (ವಿಚಾರ ಮಾಡಲೇ) ಕೃರೆಯಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡತಕ್ಕವನು ಎಂದು ಆ ರಬ್ಬಗಳಿಗೆ ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ.

ಮೇಸಿಯಹ ಪರಿಯಂಕದಲಿ ನಿಜ
ದಾಸಿಯಹ ಶುಶ್ರಾವೆಯಲಿ ನಿ
ದೋಽಷಿಯಹ ಪತಿಭಕ್ತಿಯಲಿ ಮೋಹದಲಿ ತಾಯಿನಿಸಿ
ಏಸು ಕಾಯ್ರ್ ಕೆ ಮಂತ್ರಿಯೆನಿಸುವ
ಮೈಸಿರಿಯನ್ನಳು ರಾನ್ನೇ
ವಾಸವೆಂದೆನಿಸುವಳಲ್ಲೆ ಭೂಪಾಲ ಕೇಳಿಂದ

ಅ ೧

ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳಾಜ್ಞಿಯನು ಸಾ
ನಂದದಲಿ ಪಾಲಿಸುತ ಮದವನು
ಮುಂದುಗೆಡಿಸಿ ಸುಧಮದಲಿ ರಾಜ್ಯವನು ಪಾಲಿಸುತ
ಬಂಧುಬಳಗವ ಸಲಹಿ ಭೂಪರ
ವ್ಯಂದವನು ನರೆ ಹೊರವಡವ ಸುತ
ವಂದ್ಯನ್ಯೆ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಚಿತ್ತೈಸಂದನಾ ವಿದುರ

ಅ ೨

ಇಹಪರದ ಸುಖಿಸಂಗತಿಯ ಸಂ
ಗ್ರಹಿಸಿ ವೇದಾಚಾರದಲಿ ಸ
ನ್ನಿಹಿತನಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಕಳಿಯಲಭಿಜ್ಞನೆಂದನಿಸಿ
ಅಹಿತಕುಲವನು ಸಮರದಲಿ ನಿ
ವರ್ಣಹಿಸಿ ಶರಣಾಗತರ ಪಾಲಿಸು
ತಿಹಡವನು ಮಗನಿಸುವನು ಭೂಪಾಲ ಕೇಳಿಂದ

ಅ ೩

ಇಂದ್ರಿಯವನೊಡತುಳಿದು ಕರ್ತೃದ
ಬಂದಿಯನು ತಲೆಬಳಜಿ ವಿಷಯದ
ದಂಡುಗವನೀಡಾಡಿ ಮಾಯಾಪಾಶವನು ಹರಿದು
ದ್ವಂದ್ವಪರಿಹತನಾಗಿ ವಿಶ್ವದ
ಲೋಂದಿ ಮರಯಲು ಬಲ್ಲವನು ಗುರು
ವೆಂದೆನಿಸುವನು ರಾಯ ಚಿತ್ತೈಸಂದನಾ ವಿದುರ

ಅ ೪

ಒಡಲೂಡವ ಮೊದಲಾದುವಲ್ಲವ
ತಡಯದೊಟ್ಟಿಸಿ ಗುರುವಿನಂಘ್ರಿಯ
ಹಿಡಿದು ಭಜಸುತ ಕೊಟ್ಟ ಕೆಲಸಂಗಳೊಳಗನಿತುವನು
ಬಿಡದೆ ಮಾರ್ತ್ಯರವಸವರಿಗೆ
ಕೊಡದೆ ಭಯಭಕ್ತಿಂದಲಿ ತಪ್ಪದೆ
ನಡಯ ಬಲ್ಲವನವನ ಶಿಷ್ಯನು ರಾಯ ಕೇಳಿಂದ

ಅ ೫

ಲ೦. ಮಡದಿಯಾದವರು ಏಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೇಶೀಯಂತೆ ಮನ್ಸುನ್ನ ರಂಜಿಸಿ, ದಾಸಿಯಂತೆ ಉಪಚರಿಸಬೇಕು. ಪತಿಭೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕೊರತೆ ಇಲ್ಲದವಾಗಿ ವಾತ್ತಲ್ಲದಲ್ಲಿ ತಾಯಿಯಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಗೃಹಕ್ಕತ್ವದ ಆಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಯಂತೆ ಸಲಹೆಯನ್ನ ಕೊಡಬೇಕು. ಇದು ಮಡದಿಯ ಲಕ್ಷಣ.

ಲ೧. ಮಹಾರಾಜ, ರಾಜಪುತ್ರನಾದವನು ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಅಜ್ಞೀಯನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಪಾಲಿಸುತ್ತ ವಿನಯದಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಧರ್ಮದಿಂದ ರಾಜ್ಯಪಾಲನೆಮಾಡಲು ನೇರವಾಗಿ ಬಂಧುಭಳಗಳನ್ನು ಸಲಹಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಆಶ್ರಯವನ್ನಿತ್ತ ಸನ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ನಡೆದುಕೊಂಡರೆ ಪ್ರಾಜಾಹ್ರನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಲ೨. ಇಹಪರಗಳಲ್ಲಿ ಹಿತವಾಗುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನ ಮಾಡುತ್ತ, ವೇದೋಕ್ತವಾದ ಆಚಾರವನ್ನು ಪಾಲಿಸುತ್ತ, ಸರ್ಕಲ ವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪಾರಂಗತನಾಗಿ, ಯಥಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬ್ದವ ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾಗಿ, ಶರಣಾಗತರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸತಕ್ಕವನು ರಾಜಪುತ್ರನೆನಿಸಲು ಅಹಂನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಲ೩. ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಜಯಿಸಿ, ಕರ್ಮದ ಕೋಟಿಲೇಗಳಿಗೆ ಸಿಲುಕದೆ, ವಿಷಯಸುಖಿಗಳನ್ನು ದೂರಪಾಡಿ, ಮಾಯಾ ಪಾಶವನ್ನು ಹರಿದು, ಸುಖದುಃখಗಳಿಂಬ ದ್ವಂದ್ವಗಳನ್ನು ಮೀರಿದವನು ಗುರುವೆನಿಸಲು ಅಹಂನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಲ೪. ದೇಹ ಧನಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಗುರುವಿಗೆ ಏಸಲಾಗಿರಿಸಿ, ಗುರುವಿನ ಪಾದಗಳನ್ನು ನಂಬಿ ಸೇವಿಸುತ್ತ, ಆತನು ಕೊಟ್ಟ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಮಾಡುತ್ತ, ತಿರುಗಿ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಡದೆ ಭಯ ಭಕ್ತಿಗಳಿಂದ ನಡೆಯತಕ್ಕವನು ಶಿಷ್ಯನೆನಿಸಲು ಅಹಂನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಯುಕುತ್ತಿವಿದರುಗವಿದರುಗಳಾಗಿ ವಿದ್ಯಾ
 ಧಿಕರೆನಿಸಿ ಸಮಬುದ್ಧಿಗಳ ನಾ
 ಉಕ್ತವ ನಟಿಸುತ ಪರಮತತ್ವಜ್ಞಾನಪರರಾಗಿ
 ಸರಲ ಕಳೆಯಲಭಿಜ್ಞರಹ ಧಾ
 ಮೀರಕರು ಪರಪ್ರಾರೂಢಾರ್ಥಿಗಳು ವೈ
 ದಿಕರಲೇ ವಿದ್ಯಾಂಸರೆನಿಸುವರರಸ ಕೇಳಿಂದ

ಅ೪

ದಂಡನೀತಿ ಸ್ವಾತ್ಮಶೌಚೋಚೋ
 ಧ್ಯಾಂಡ ವೇದಾಧ್ಯಯನ ನಿವೃಣ
 ಪಂಡಿತಪ್ರಿಯ ಶಾಂತಿ ಪೌಷ್ಟಿಕ ಕರ್ಮದೀಧಿತನ
 ಚಂಡ ದೃವಜ್ಞನಂಥಕರು
 ಮಂಡನನ ಬಹು ಶಾಸ್ತ್ರಪರಣ
 ಪಂಡಿತನ ಪೌರೋಹಿತನ ಮಾಡುವುದರಸ ಕೇಳಿಂದ

ಅ೫

ಸ್ವಾಲ ಸೂಕ್ತ ಉ ಕೃತಜ್ಞನುಖ್ವವ
 ಶೀಲನಹೋಧಿಯನ ದೀಘೋವಿ
 ಶಾಲ ಸೂತ್ರಿಯ ವೃದ್ಧಸೇವಕ ಸತ್ಯವಾಕ್ಯಚಿಯ
 ಕಾಲವೇದಿ ವಿನಿತನವ್ಯಸ
 ನಾಳ ಸೂರಿ ರಹಸ್ಯ ಸತ್ಯಾತಿ
 ಪಾಲನಾಸ್ವಿತ ಮಂತ್ರಿಯಂಳೇ ರಾಯ ನಿನಗೆಂದ

ಅ೬

ತುರಗ ಗಜ ಭಟಕಳವರಿವ ಸಂ
 ಗರ ಮಹೋತ್ಸಾಹನ ಜತಶ್ರಮ
 ನರಿಕಟ ಭೇದಕನ ನಾನಾಯುಧ ವಿಶಾರದನ
 ಭರಿತ ಧ್ಯೇಯನ ಪತಿಹಿತನ ಸಂ
 ಗರಸದಾರನನೂಧ್ರಯೋಮನ
 ನಿರದೆ ಸೇನಾಪತಿಯ ಮಾಡುವುದರಸ ಕೇಳಿಂದ

ಅ೭

ತಿಳಿದವನ ಮತಿವಿದನ ಭಾಷಾ
 ವಳ ಲಿಪಿಜ್ಞನ ಸಾಕ್ಷರನ ಮಂ
 ಡಳಿಕ ಸಾವಂತರ ವಿಶೇಷದಲವಸರವನಿದು
 ಸಲೆ ಕರೆವ ಕಳುಹಿಸುವ ನಿಲಿಸುವ
 ಬಲುಹಂಳುನ ಸುಕರ ದುಷ್ಕರ
 ತಿಳಿವ ಹೃದಯನ ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹರೆನಿಸಬೇಕೆಂದ

ಅ೮

ಅಂ. ಶಾಸ್ತ್ರಸಂಮತವಾದ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವರೂ ಪಕ್ಷಪಾತವಿಲ್ಲದ ಸಮಯದಿಂದ ಯವರೂ ತತ್ತ್ವಜ್ಞನಿಗಳೂ ಧರ್ಮನಿಪ್ತ್ಯರೂ ಮೊಕ್ಷಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇರತಕ್ಕವರೂ ವೇದಾಧಿವನ್ನು ಬಲ್ಲವರೂ ಯಾರಾಗಿದ್ದರೋ ಅವರು-ವಿದ್ಯಾಂಸರೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಹಂಕಾರಗುತ್ತಾರೆ.

ಅಂ. ಮಹಾರಾಜ, ರಾಜನೀತಿ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರವಿಹಿತವಾದ ಆಚಾರ ವೇದಾಧ್ಯಯನ-ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾಗಿಯೂ ಪುಂಡಿತರಿಗೆ ಪ್ರಿಯನಾಗಿಯೂ ಶಾಂತಿಪೌರ್ಣಿಕ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ದಕ್ಷನಾಗಿಯೂ ಜೊತೆತಿಪವನ್ನು ಬಲ್ಲವನಾಗಿಯೂ ಗುಣಶಾಲಿಯಾಗಿಯೂ ಅನೇಕ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಒದಿದವನಾಗಿಯೂ ಇರತಕ್ಕವನನ್ನು ಪುರೋಹಿತನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಅಂ. ಮಂತ್ರಿಯಾದವನು ಕಾರ್ಯದ ಸ್ಥಾಲ ಸೂಕ್ಷ್ಟಗೆಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವನೂ ಉತ್ಸಾಹಶಾಲಿಯೂ ಶಾಂತಸ್ವಭಾವದನೂ ಆಗಿರಬೇಕು. ತಡಮಾಡದೆ ತ್ವರಿತವಾಗಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅವನು ನಡೆಸಬೇಕು. ಹಿರಿಯರನ್ನು ಸೇವಿಸತಕ್ಕವನೂ ಸತ್ಯವಂತನೂ ಆಗಿರಬೇಕು. ಲಂಚಕ್ಕೆ ಕೈ ನೀಡದೆ ಪರಿಶುದ್ಧನಾಗಿರಬೇಕು. ಕಾಲಾಕಾಲಗಳನ್ನು ಬಲ್ಲವನೂ ವಿನಯ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ಆಗಿದ್ದು ಯಾವ ದುಷ್ಪವ್ಯಾಸನಗಳೂ ಇಲ್ಲದವನಾಗಿರಬೇಕು. ರಾಜರಹಸ್ಯವನ್ನು ಅವನು ಹೊರಗೆ ಬಿಡಬಾರದು. ಇಂತಹ ಮಂತ್ರಿಯು, ಮಹಾರಾಜ, ನಿನ್ನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾನೆಯೇ?

ಅಂ. ಅಶ್ವಬಿಲ, ಗಜಸೈನ್ಯ ಮತ್ತು ಸೈನಿಕರ ಬಲಾಬಲಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳ ಬಲ್ಲವನೂ ರಕ್ಷೋತ್ಸಾಹಿಯೂ ಆಯಾಸವನ್ನರಿಯದವನೂ ವೈರಿಸೇನೆಯನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಬಲ್ಲ ದಕ್ಷನೂ ನಾನಾಯಧಗಳ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ವಿಶಾರದನೂ ಧೀರನೂ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತನೂ ಉತ್ಸಾಹಶಾಲಿಯೂ ಆದವನನ್ನು ಸೇನಾಪತಿಯನ್ನಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಬೇಕು.

ಅಂ. ವಿವೇಚನಾಶಿಲನೂ ಪರರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಿಳಿಯಬಲ್ಲ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಗ್ರಹಿಯೂ ವಿವಿಧಭಾಷೆಗಳನ್ನೂ ಅನೇಕ ಲಿಪಿಗಳನ್ನೂ ಅರಿತವನೂ ಸಾಮಂತರೇ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಾಳಬೇಕು-ಕರೆಸಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ಬಲ್ಲವನೂ ಯಾವುದು ಸುಲಭ, ಯಾವುದು ಕಷ್ಟ- ಎಂದು ವಿವೇಚಿಸಬಲ್ಲವನೂ ಆದ ವಿದ್ಯಾಂಸನನ್ನು ಸಂಧಿವಿಗ್ರಹಿ (ರಾಯಭಾರಿ)ಯನ್ನಾಗಿ ನೇಮಿಸಬೇಕು.

ಮಿಸುಪ ಮಣಿಗಳ ರೋಹ ಕಾಂಚನ
 ವಿಸರ ಭೇದವನರಿವ ಕೊಟ್ಟಿದ
 ನಸಿಯಲೀಯದೆ ತಾನು ಭಕ್ತಿಸದಹಿ ನಿಧಾನವನು
 ಒಸೆದು ಕಾದಿಪ್ಪಂತೆ ಕಾದಿಹ
 ಹಸಿಯದಾಪ್ತನ ಬಹು ಕುಟುಂಬ
 ವ್ಯಾಸನಪ್ಪಳ್ಳನ ಮಾಳ್ಳಿಧ್ಯೆ ಭಂಡಾರರಕ್ಕೆಕನ

೬೦

ಮನ ವಚನ ಕಾಯದಲ್ಲಿ ದಾತಾ
 ರನ ಹಿತವನ್ನಳ್ಳನ ವಿನೀತನ
 ವಿನುತ ವನಿತಾ ನತಮುಖನ ನಿಷ್ಣಾತ ರೋಪಕನ
 ಮುನಿವರ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕದ
 ವನ ವಿಶೇಷ ಕಳಾಪ್ರವೀಣನ
 ಜನಪ ಚಿತ್ತೈಸುವುದೆಲ್ಲೆ ತಾಂಬೂಲಧಾರಕನ

೬೧

ಪಿತೃ ಪಿತಾಮಹ ಸೂಪಳಾಸ್ತ್ರ
 ಯುತನ ಕೈ ಕರಣಿಗಳಲಭಿಕನ
 ಸತಿಶುಚಿಯ ಸಾಧಕನನಕ್ಕೋಡಿಯನನಾಲಸನ
 ಪತಿಹಿತನ ಷಡುರಸ ವಿಶೇಷಾ
 ಸ್ವಿತನಸಿತರಾಲಯ ವಿದೂರನ
 ಪತಿಕರಿಸುವುದು ಸೂಪಕಾರತೆಗರಸ ಕೇಳಿಂದ

೬೨

ನಿಶಿತ ಪರಿಮಳಮೋದದಿಂ ಮೋ
 ದಿಸುವ ಗಂಧಧ್ವಂಸದಲ್ಲಿ ಪಂ
 ಲಿಂದ ಜೀವನ ಜೀವ ತನ್ನಯ ಜೀವನವೆಯೆಂದು
 ವಸುಮುತೇಶರಿಗ್ತು ತಾ ಭೋ
 ಗಿಸದೆ ಬಳಸದೆ ರಾಜನಸೋಲ
 ಗಿಸುವವನೆ ಪಾನೀಯಧಾರಕನರಸ ಕೇಳಿಂದ

೬೩

ಉನ್ನತನ ರೂಪಾಧಿಕನ ಸಂ
 ಪೂರ್ಣಾದಕ್ಷನನನ್ನೆನ್ನವ
 ರೆನ್ನದನ ಪರರಿಂಗಿತಾಕಾರ ಪ್ರಪ್ರೇರಕನ
 ಮನ್ಮಣಿಗೆ ಬೆರೆಯದನನಾಪ್ತನ
 ನನ್ಯ ಕಾರ್ಯೋಚಿತ ಸಮಪ್ರತಿ
 ಪನ್ನ ಪಡಿಹಾರಕನ ಮಾಡುವುದರಸ ಕೇಳಿಂದ

೬೪

೬೦. ರತ್ನ, ಚಿನ್ನ, ಕಟ್ಟಿಣಿ-ಮುಂತಾದವುಗಳ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಬಲ್ಲವನು ಕೋಶಾ ಧಿಕಾರಿಯಾಗಲು ತಕ್ಷವನು. ಸರ್ವವು ನಿಧಿಯನ್ನು ಕಾರ್ಯವಂತೆ, ತನ್ನ ವಶಕ್ಕೆ ಬಂದ ಹಣವು ಕ್ಷಯಿಸದಂತೆಯೂ ತಾನು ಬಳಗಿಸದಂತೆಯೂ ಆತನು ಹಣವನ್ನು ರಿಷ್ಟಿಸುತ್ತಿರ್ಬೇಕು. ಕೋಶಾಧಿಕಾರಿಯು ಸುಳ್ಳ ಹೇಳಿದ್ದನೂ ಆಪ್ತನೂ ದೊಡ್ಡ ಪುಟ್ಟಂಬಿಯೂ ಆಗಿರಬೇಕು.

೬೧. ಮಹಾರಾಜ, ತಾಂಬೂಲಧಾರಕನು ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂದರೆ: ಅವನು ಮನೋವಾಕ್ಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಉದಾರಿಯೂ ವಿನಯಶೀಲನೂ ಶ್ರೀಯರೆದುರಿಗೆ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿ ನಡೆಯತಕ್ಷವನೂ ಕೋಪರಹಿತನೂ ಆಗಿರಬೇಕು. ಅವನು ಯಾರ ಕೋಪಕ್ಕೂ ಪಾತ್ರನಾಗದೆಯೂ ಕಲಾಭಿರುಚಿಯಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಇರಬೇಕು.

೬೨. ಅಡಿಗೆಮಾಡತಕ್ಷವನು ವಂಶಪರಂಪರೆಯಿಂದ ಪಾಕಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ನುರಿತವನೂ ಕೈ ಮತ್ತು ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಬಂತುರನೂ ಅತ್ಯಂತ ಶುಚಿಯೂ ಆಗಿರಬೇಕು. ಅವನು ಹೊಸದನ್ನು ಕಲಿಯವ ಇಷ್ಟಿಯಳ್ಳ ಸಾಧಕನೂ ಕೋಪರಹಿತನೂ ಆಗಿರಬೇಕು. ಅವನಲ್ಲಿ ಆಲಸ್ಯ ಸ್ವಭಾವ ವಿರಬಾರದು. ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಹಿತವನ್ನು ಬಯಸತಕ್ಷವನೂ ಷಡ್ರುಸಗಳನ್ನು ಬಳಸುವುದರಲ್ಲಿ ನಿಪ್ಪಣಿನೂ ಆಗಿರಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ಇತರರ ಮನಿಗೆ ನಿಷ್ಘಾರಣವಾಗಿ ಹೋಗಬಾರದು. ಅಂಥವನನ್ನು ರಾಜನು ಅಡಿಗೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನೇಮಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಷದ್ದು.

೬೩. ರಾಜನಿಗೆ ಪಾನೀಯವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಹೊಡತಕ್ಷವನು ಉತ್ತಮ ಪರಿಮಳದಿಂದ ಆನಂದಿಸತಕ್ಷವನೂ ಸುಗಂಧದ್ವಾವನ್ನು ಬಳಸುವ ರಾಜನ ಜೀವನೇ ತನ್ನ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಆಧಾರವೆಂದು ಭಾವಿಸತಕ್ಷವನೂ ಆಗಿರಬೇಕು. ತಾನು ತಯಾರಿಸಿದ ಪಾನೀಯವನ್ನು ತಾನು ಕುಡಿಯದೆ ರಾಜನಿಗಿತ್ತು ಅವನನ್ನು ಸೇವಿಸತಕ್ಷವನಾಗಿರಬೇಕು.

೬೪. ನೀಳವಾದ ದೇಹಾಕ್ಷತಿಯಳ್ಳವನೂ ದಕ್ಷನೂ ‘ಇವರು ಪರರು ಇವರು ನನ್ನವರು’ ಎಂಬ ಭೇದಭಾವನೆ ಇಲ್ಲದವನೂ ಜನರನ್ನು ನೋಡಿದೋಡನೆ ಅವರ ಇಂಗಿತವನ್ನು ತಿಳಿಯಬಲ್ಲವನೂ ಜನರ ಸ್ತುತಿಗೆ ಮರುಳಾಗದವನೂ ಬಂದವರ ಕಾರ್ಯ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಆರಿತುಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲವನೂ ಆದವನನ್ನು ದ್ವಾರಪಾಲಕನನ್ನಾಗಿ ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಗ್ರಾಮ ಮೂರರ ಸಂಚರಣೆಗಳ
ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಸರಿಗೆಮುಪದಿಸಿಗಳ
ನೇಮ ತಪ್ಪದೆ ಹರಣಾಭರಣದ ಹೆಂಪು ತಿರುಪುಗಳ
ಕೋಮಲಿತ ಶಾರೀರ ಹೃದಯದ
ರಮಣೀಯಕ ರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಸ
ನಾಮನೆಸುವನವನೆ ಗಾಯಕರಸ ಕೇಳಿಂದ

೬೫

ತಾಳಲಯ ಬೊಂಬಾಳ ಮಿಶ್ರದ
ಹೇಳಿಕೆಯನಾ ತಾಯ ಶುದ್ಧದ
ಸಾಳಗದ ಸಂಕೀರ್ಣ ದೇಸಿಯ ವಿವಿಧ ರಚನೆಗಳ
ಮೇಳವರಿವುತ ವಾಡ್ಯ ಸಾಧನ
ದೇಳಿಗೆಯ ಸಂಪೂರ್ಣ ಮಾರ್ಗದ
ಸೂಳುಗಳ ಲಯಮಾನವರಿದವನವನೆ ಗಾಯಕನು

೬೬

ಗಾಯದಲ್ಲಿ ಮೇಣ್ಣ ಬೊಕ್ಕೆಯದಲ್ಲಿ
ಪಾಯಿಗಳಲುಪಕಾಯದೊಳಗೆ ನ
ವಾಯಿಗಳ ಬಿನ್ನಾಣಿದಲ್ಲಿ ಬಳಸಂದು ಬೇಸರದೆ
ಸ್ಥಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಚಾರದಲ್ಲಿ ಸಮು
ಗೈಯೆನಿಸಿ ನಾನಾ ವಿನೋದದ
ಧಾಯವರಿವವನವನೆ ಮಲ್ಲನು ಕೇಳು ಧೃತರಾಷ್ಟು

೬೭

ಎದಬಲನನಾರ್ಥವೈತೊಬ್ಬನ
ಬಿಡದೆ ನೋಡುತ ಮುಕ್ಕಿಕಂಗಳ
ಗಡ್ಡಾವನು ಕೆದರಿಸುತ ಕಿಗ್ಗೆಳ್ಳಿ ಕೆಲಬಲನ
ಜಡಿದು ನೂಕುವ ಸ್ವಾಮಿಕಾರ್ಯದ
ಕಡೆಯೆನಿಸುತಾವಾಗ ಸೇವೆಗಿ
ಸೇಡೆಯದವನೇ ಒಮರಧಾರಕರಸ ಕೇಳಿಂದ

೬೮

ಗುಳಿ ತೆವರನೀಕ್ಕಿಸುತ ಒಟ್ಟೆಯ
ಮುಳೆ ಮರಂಗಳ ಹೊಯ್ದ ತಪ್ಪಿಸಿ
ನೇಳಲನರಸುತ ವೇಗಗತಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಗತಿಗಳಲ್ಲಿ
ಬಳಿವಿಡಿದು ಭೂಭೂಜರ ಯಾನಂ
ಗಳೊಳಗಳುಕದೆ ಡಗೆಯ ಸ್ಯೇರಿಸಿ
ಒಳಸುವವನೇ ಭೃತ್ಯಧಾರಕರಸ ಕೇಳಿಂದ

೬೯

೬೫. ಷಡ್, ಮಧ್ಯಮ, ಗಾಂಥಾರ-ಎಂಬ ಸ್ವರಸಮೂಹ ರೂಪವಾದ ಮೂರು ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸರಿಗಮಪದನಿ ಎಂಬ ಷಡ್ಜಾದಿ ಸಪ್ತ ಸ್ವರಗಳ ಏರಿಕೆ ಇಳಿಕೆ ತಿರುವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಿಪ್ರಣಾಗಿ, ಕೋಮಲ ಕಂಠಪ್ರಾ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಅಪ್ಯಾಯನವನ್ನಂತು ಮಾಡುವ ರಚನಾಶ್ಕರಿಯೂ ಇರತಕ್ಕವನು ಗಾಯಕನೇನಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲು ಅಹಂ.

೬೬. ಮಹಾರಾಜ, ಯಾವನು ತಾಳಲಯಗಳ ಸುಂದರವಾದ ಸಂಮಿಶ್ರಣವುಳ್ಳ ಗಾನವನ್ನೂ ಸಾರಂಗರಾಗಾದಿ ಸಂಮಿಶ್ರಿತವಾದ ದೇಸಿಯ ವಿವಿಧರಚನೆಗಳನ್ನೂ, ವಿವಿಧವಾದ್ಯಗಳೊಡನೆ ವಾಗ್ರದ ವಿಧಾನವನ್ನೂ ಲಯಮಾನಗಳನ್ನೂ ಅರಿತು ಹಾಡಬಲ್ಲನೋ ಅವನೇ ಗಾಯಕನೇನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

೬೭. ಯಾವನು ಎದುರಾಳಿಗೆ ಪೆಟ್ಟುಕೊಡುವ ವಿಧಾನವನ್ನೂ ವರಗೀಗಳನ್ನೂ ವಿವಿಧೋಪಾಯಗಳನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವಬಗೆಯನ್ನೂ ಬಲ್ಲನೋ ದೇಹದ ಅಂಗಗಳನ್ನು ನೂತನ ಪ್ರಕಾರದಲ್ಲಿ ತಿರುಗಿ ನಿಲ್ಲುವ ನಡೆಯುವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ನಿಪ್ರಣಾನೋ ನಾನಾ ವಿಧಾದ ಚಮತ್ವಾರದ ಪಟ್ಟಗಳನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವನೋ ಅವನು ಜಟ್ಟಿಯನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

೬೮. ಮಹಾರಾಜ, ರಾಜನಿಗೆ ಚಾಮರವನ್ನು ಬೀಸತಕ್ಕವನು ಎಡ ಬಲಗಳನ್ನು ಪರಿಕ್ಷೇಸುತ್ತ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಒಡೆಯನ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನಿಟ್ಟು ನೋಣ ಮೊದಲಾದವನ್ನು ಚರದಿಸುತ್ತ ಕಿರುಗಳನ್ನಿಂದ ನೋಡಿ ಎಡಬಲಗಳಲ್ಲಿ ಜನರು ಬರದಂತೆ ತಡೆಯತಕ್ಕವ ನಾಗಿರಬೇಕು. ಸ್ತುಮಿಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಪ್ರೇಯಿಂದಿದ್ದು ಸದಾ ಸೇವೆಗೆ ಹಿಂದೆಗೆಯದ ವನಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು.

೬೯. ರಾಜನಿಗೆ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿಯತಕ್ಕವನು ದಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ಏರು ತಗ್ಗಗಳನ್ನೂ ಮೇಳಿಮರಗಳನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸಿ ಅವುಗಳ ಹೊಯ್ದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ರಾಜನನ್ನು ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗತಕ್ಕವನಾಗಿರಬೇಕು. ತನ್ನ ಸ್ಯಾಮಿಗೆ ನೆರಳಾಗುವುದನ್ನೇ ಗುರಿಯಾಗಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಸಮಯಾನಸಾರವಾಗಿ ವೇಗವಾಗಿಯೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯುತ್ತ ಪ್ರಯಾಂ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತನಗೆ ಬಿಸಿಲಿನ ತಾಪವಾದರೂ ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕವನಾಗಿರಬೇಕು.

ಹರುಷದಲ್ಲಿ ನಿಜಜನನಿಗೆಫ್ರೆವ
ಧರಿಸಿಕೊಂಡಾಡುವವೋಲ್ತಮು
ಪ್ರರುಪರಂತರ್ಯಾಮಿಯನು ತಾಳ್ಳಂತೆ ಭೂಭೂಜರ
ಧರಿಸಿ ಸುಶಿ ಸಂಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂ
ಚರಿಸುತ್ತಾಳ್ಳನ ಹಾನಿ ವೃದ್ಧಿಯ
ಲಿರಲು ಬೆಸದವರೆನಿಸುವರು ಭೂಪಾಲ ಕೇಳಿಂದ

೧೦೦

ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿದ ಸುಕೃತ ಘಲವೈ
ತಂದು ಸಾರುವವೋಲು ನಾನಾ
ಚಂದರಾಪತ್ತಿನಲಿ ಹರಿನಿಜಭಕ್ತ ಸಂತತಿಯ
ಮುಂದೆ ನಿಲುವವೋಲವನಿಪಾಲರ
ದಂದುಗದ ಹೊತ್ತಿನಲಿ ಗಜ ಹಯ
ವೃಂದವನೆ ಬಾಚುವನು ವಾಹಕನರಸ ಕೇಳಿಂದ

೧೦೧

ಪರ್ವತವನೊಡೆಯಾಗಿ ಭೂಮಿಯ
ನಿಖ್ಯಾಯ ಮಾಡಿಸುತ ರಥ ಗಜ
ದೊಬ್ಬಾಳಯ ಹರಗೆಡಿ ಕಾದಿಸುತ್ತಾನೆಗಳ ಮೇಲೆ
ಚೊಬ್ಬಿರಿದು ಶರವಳಿಯ ಸುರಿಸುರಿ
ದುಬ್ಬರದ ಬವರದೊಳಗಹಿತರಿ
ಗುಬ್ಬಸವನೆಸುವನೆ ಚೋಧನು ರಾಯ ಕೇಳಿಂದ

೧೦೨

ಹುದುರೆಗಳನಾರ್ದೆದು ರಥವನು
ಹದುಳಿಸುತ ಸಾರಧಿಯನೊಲವ
ತ್ರೀದಿರ ಮುರಿವುತ ತನ್ನ ಕಾಯಿದುಕೊಳುತ ಕೆಲಬಲನ
ಸದೆದು ಮರಳುವ ಲಾಗುವೇಗದ
ಕದನ ಕಾಲಾನಲನವನು ತಾ
ಮೊದಲಿಗನಲೇ ರಥಿಕರಿಗೆ ಧ್ವಂತರಾಷ್ಟ್ರ ಕೇಳಿಂದ

೧೦೩

ಬಿಟ್ಟ ಸಂಟಿಯಲರಿ ನೃಪಾಲರ
ಮುಟ್ಟಿ ಮೂದಲಿಸುತ್ತ ಮೋಹಿದ
ಧಿಟ್ಟನೊಡೆಹಾಯ್ದುಹಿತ ಬಲದೊಳಗಾನೆವರಿವರಿದು.
ಹಿಟ್ಟು ಗುಟ್ಟುತ ಹೊನ ವಟ್ಟು
ವಟ್ಟಿ ಮಸಗಲು ಕಳನ ಬೋಕದ
ಲಟ್ಟಿ ಯಾಡಿಸಬಲ್ಲದವ ರಾವುತನು ಕೇಳಿಂದ

೧೦೪

೧೦೦. ಅಂಗರಕ್ಷಕರು ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂದರೆ: ಗಭರ್ಡಲ್ಲಿರುವ ತನ್ನ ಶಿಶುವನ್ನು ತಾಯಿ ಪಾಲಿಸುವಂತೆಯೂ ಯೋಗಿಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿ ಸದಾ ಧ್ಯಾನಿಸುವಂತೆಯೂ ತಮ್ಮ ಒಡೆಯನನ್ನೇ ಗಮನವಿಟ್ಟು ಕಾಯುತ್ತ ಅವನಿಗೆ ಹಾನಿಯಾಗದಂತೆಯೂ ಎಳ್ಳಿ ಒದಗುವಂತೆಯೂ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕವರಾಗಿರಬೇಕು.

೧೦೧. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ಮನುಷ್ಯನು ಹಿಂದೆ ಮಾಡಿದ ಸುಕೃತಗಳ ಫಲವು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬಂದೊದಗುವಂತೆಯೂ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಕಷ್ಟ ಬಂದಾಗ ಅವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀ ಹರಿಯ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುವಂತೆಯೂ ರಾಜರಿಗೆ ವಿಪ್ರತೀಗಿ ಸಮಯ ಒದಗಿದಾಗ ಆನೆ ಕುದುರೆಗಳ ಹಿಂಡನ್ನೇ ತಂದು ನೆರವಿಗಾಗಿ ಒದಗಿಸತಕ್ಕವನು ವಾಹಕನೇನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯೋಗ್ಯನು.

೧೦೨. ಯೋಧನಾದವನು ಪರವತವನ್ನು ಒಡೆಯುವನೋ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಸೀಳುವನೋ ಎಂಬಂತೆ ನುಗ್ಗಿ, ವೈರಿರಾಜರ ರಥಗಢಾದಿಗಳನ್ನು ಚೆದರಿಸಿ, ಆನೆಗಳನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಯಸದೆ ಶರವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಸುರಿಸಿ, ಶತ್ರುಗಳಿಗೆ ಉಬ್ಜಸವನ್ನು ಎಸಗತಕ್ಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಶಾಲಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಅವನೇ ಯೋಧನೇನಿಸಲು ಅರ್ಹನು.

೧೦೩. ರಥಿಕನು ತನ್ನ ಕುದುರೆಗಳ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿಗಳಾಗಿ ರಥವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳತ್ತ ಸಾರಥಿಯನ್ನು ಪ್ರೌಢಾಹಿಸುತ್ತ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ತರಿಯತ್ತ ತನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳತ್ತ ಎಡಬಲಗಳನ್ನು ಸದೆಯುತ್ತ ಹೋರಾಡಿ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬರಬಲ್ಲ ಏರನಾಗಿರಬೇಕು. ಅವನನ್ನು ರಥಿಕ ಶೈಷ್ವನೇನ್ನಬಹುದು.

೧೦೪. ರಾವುತನು ಶತ್ರುಹೇನೆಯಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ವೈರಿಗಳನ್ನು ಮೂಡಲಿಸುತ್ತ ವೈರಿಹೇನೆಯನ್ನು ತರಿತರಿದು ರಣಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಾಗಳ ರಾಶಿಯನ್ನು ಪೇರಿಸುತ್ತವೂಗಿರಬೇಕು. ಅಂಥವನೇ ರಾವುತನೇನ್ನಿಕೊಳ್ಳಲು ಅರ್ಹನೇನಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಬೇಸರದೆ ಕಾಳೋರಗನನ
ದ್ವೈ ಶಟ್ಟಿರುವೆಳು ವಿಂಡವ
ಸೂಸಿ ಕಡಿಕಡಿದೊಟ್ಟಿದಂದದಲಹಿತ ಬಲದೊಳಗೆ
ಓಸರಿಸದೊಳಹೊಕ್ಕು ಸಮರ ವಿ
ಖಾಸವನು ನೆರೆ ಮೇರೆದು ಕೇಶಾ
ಕೇಶಿಗೊದಗುವನವನೆ ಕಾಲಾಳರಸ ಕೇಳಿಂದ

೧೦೫

ಒರಲು ಕಂಡಡೆ ವಂದಿಸುತ್ತಲಂ
ತರಿಸಿ ಏಗೆ ಹತ್ತಿರವೇನಿಸದತ್ತಿ
ತರದ ದೂರವ ಸಾರದೀಪರ ಮಧ್ಯಗತನೆನಿಸಿ
ಪರಿವಿಡಿಯಲ್ಲೋಲಗಿಸುತ್ತರಸನ
ಸಿರಮೋಗವನೀಕ್ಕಿ ಸುತ ಬೇಸಿದ
ನರವರಿಸದಾಕ್ಷಣಕೆ ಮಾಡುವನವನೆ ಸೇವಕನು

೧೦೬

ಕುನಬಿ ಕುಷ್ಟ ಕುಶೀಲಕನು ಕು
ಭ್ರಂಸು ವಿಧಾರಿಂಗಿ ದಾಸಿಯ
ತನು ವಿಶಾರಿಯನಂಗ ಹೀನನ ಪಂಗುಖಾಂಧಕನ
ಫಾನ ರುಜಾಂಗನ ಬಿಡುದಲೀಯ ರೋ
ದಿನಿಯನುಪ್ಪವಡಿಸುವ ಸಮಯದೂ
ಇನಿಬರನು ಕಾಣ್ಣಾದು ಮಹಿಳರಿಗಂಗವಲ್ಲಿಂದ

೧೦೭

ಕಲಶ ಕನ್ನಡಿ ಕರಿತುರಗ ಗೋ
ಕುಲ ವೃಷಭ ಬುಧನಿಚಯ ಗಿರಿ ಸಂ
ಕುಳ ಸುವಾಸಿನಿ ಮಾತ್ರಪಿತ್ರ ವರವಾಹಿನೀನಿಚಯ
ಜಲಧಿವಸನತ್ತೆ ಉವ್ರೀ
ಲಲನೆಯರನೀಕ್ಕಿ ಸುಪುದವನೆವ
ತಿಲಕರುಪ್ಪವಡಿಸುವ ಸಮಯದೊಳರಸ ಕೇಳಿಂದ

೧೦೮

ಶ್ವಾಸ ಕುಕ್ಕಟ ಕಾಕ ಬಕ ಪವ
ಮಾನ ಲಿಗಪತಿ ದಿವಿಜ ರಜನಿ ಕೃ
ಶಾನುವಿನ ಗಾದ್ಯಭನ ವೃಷಭನ ಶಿಂಶಮಾರಕನ
ವಾನರನ ಹಯ ಕುಂಜರನ ಪಂ
ಚಾನನನ ಮೃಗಪ್ರೋತಕನ ಗುಣ
ಷಾ ನರೇಂದ್ರನೋಳಿರಲು ಬೇಕುದು ಭೂಪ ಕೇಳಿಂದ

೧೦೯

೧೦೫. ಅರಸ, ಕಟ್ಟಿರುವೆಗಳು ಕಾಳಿಸರ್ವವನ್ನು ಅಡ್ಡಗಟ್ಟಿ ಮುತ್ತಿ ಕಡಿಕಡಿದು ಹೀಡಿಸುವಂತೆ, ಹಿಂದೆಗೆಯದೆ ವೈರಿಸೇನೆಯಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ ಪ್ರೆಪಲರಾದ ವೈರಿಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಕೇಶಾಕೇಶಿಯಾಗಿ ಕಾದಾಡತಕ್ಕವರು ಕಾಲಾಳಿಗಳೇನಿಸುತ್ತಾರೆ.

೧೦೬. ಅರಸ, ಸೇವಕನು ತನ್ನ ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ವಂದಿಸಿ, ಅವನಿಗೆ ಬಹಳ ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಾಗಲಿ ಬಹಳ ದೂರದಲ್ಲಾಗಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ ಮಧ್ಯವರ್ತಿಯಾಗಿ ನಿಂತಿರಬೇಕು. ಅವನ ಮುಖಿದಲ್ಲಿಯೇ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನಿರಿಸಿ ಒಡೆಯನ ಆಶಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಿರಬೇಕು. ಆಜ್ಞೆಯನ್ನುತ್ತಾದನೆ ತಡಮಾಡದೆ ನಡೆಸಬೇಕು.

೧೦೭. ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಾಸಿಗೆಯಿಂದದ್ವಾಗ ಮುಂದೆ ಹೇಳತಕ್ಕವರನ್ನು ನೋಡುವೀದು ಒಳ್ಳೆಯದಲ್ಲ. ಅವರು ಯಾರೆಂದರೆ: ಕೆಟ್ಟ ಉಗುರುಳ್ಳವನು, ಕುಷ್ಟರೋಗಿ, ಕೆಟ್ಟ ನಡತೆಯವನು, ಕುಬ್ಜ, ವಿಧವಾರತ, ದಾಸಿ, ವಿಕಾರಿ, ಅಂಗಹೀನ, ಹೆಳವ, ಕುರುಡ, ರೋಗಿ, ಬಿಡುದಲೀಯವನು ಮತ್ತು ಅಳತಕ್ಕವನು.

೧೦೮. ಪ್ರಾತಃಕಾಲದಲ್ಲಿ ಏಳುವಾಗ ಇವುಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದು ಶುಭಕರ. ಯಾವವೆಂದರೆ: ಕಲಶ, ಕನ್ಸುಡಿ, ಆನೆ, ಕುದುರೆ, ಹಸು, ಎತ್ತು, ವಿದ್ಧಾಂಸರು, ಬೆಟ್ಟ, ಸುವಾಸಿನಿ, ತಾಯಿ, ತಂದೆ, ಸೈನ್ಕ, ಸಮುದ್ರ, ವಸ್ತ್ರ, ಭೃತಿ, ಮಲುಸಾದ ಗಡ್ಡ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಯರು.

೧೦೯. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ನಾಯಿ ಮುಂತಾದಪುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ತಮ ಗುಣಗಳಿವೆ. ಆ ಗುಣಗಳು ರಾಜನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರಬೇಕು. ಯಾರಿಂದ ಯಾವ ಗುಣಗಳನ್ನು ರಾಜನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕಿಂದರೆ: ನಾಯಿ=ಸದಾ ಎಚ್ಚರಿಕೆ, ಕೋಳಿ=ಆಹಾರವನ್ನು ಶೋಧಿಸಿ ತಿನ್ನುವುದು, ಕಾಗೆ=ಬಾಂಧವರೊಡನೆ ಭೋಜನ, ಬಕ=ವಿಕಾಗ್ರತೆ, ಗಾಳಿ=ಸರ್ವಸಮುತ್ತೆ, ಗರುಡ=ದೂರ ದೃಷ್ಟಿ, ದೇವತೆ=ವೈಭವ, ರಾತ್ರಿ=ಅಭೇದ್ಯತೆ, ಅಗ್ನಿ=ಲಂಗ್ರತೆ, ಕತ್ತೆ=ಶ್ರಮಸಹಿಷ್ನುತ್ತೆ, ಎತ್ತು=ಗಾಂಭೀರ್ಯ, ಮೊಸಳೆ=ಗೂಡವಾಗಿ ಶತ್ತುವನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸುವುದು, ಕಪಿ=ಕಾರ್ಯಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಭಲ, ಕುದುರೆ=ಅಲ್ಪಸಿದ್ದೆ, ಆನೆ=ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟಿ, ಸಿಂಹ=ಶೌರ್ಯ, ಜಿಂಕೆಮರಿ=ಚಟುವಟಿಕೆ.

ಪರಿಪರಿಯ ದಾನಂಗಳನು ಕರೆ
ಕರೆದು ಲೋಗರಿಗ್ತು ಪರರನು
ಹೊರೆದು ತನ್ನಶ್ರಿತರನತಿಗಳಿದಾಪ್ತ ಬಾಂಧವರ
ಸರಹು ಮಾಡದ ಗರ್ವದಿಂದು
ಬೃಂಗಿತಿಹ ಪಾತಕರ ಪದವಿಯ
ನರಸ ಒಣ್ಣಸಲಾರು ಬಲ್ಲರು ಯಮನ ನಗರಿಯಲಿ

೧೧೦

ಮೂರು ಹೋಟಿಯ ಹೋಟಿಧರ್ಮವ
ಮಿಂದಿಹ ರೋಮಾಳಿ ಸಂಖ್ಯೆಯೋ
ಖಾರೆನ್ನಾದ ನಿಜಪತಿಯ ಸಹಗಮನದಲಿ ತನುವ
ಮಾರಿದಬಲೀಯರುಗಳ ದೇಸೆಯಿಂ
ದಾರುಮಡಿ ಸ್ವಾರ್ಥ ದಿ ಭೋಗವ
ಸೂರೆಗೊಂಬುದು ತಪ್ಪದವನೀಪಾಲ ಕೇಳಿಂದ

೧೧೧

ಆವನೊಬ್ಬನು ಸತ್ಯಕೋಸುಗ
ಭಾವಶುದ್ಧಿಯಲ್ಲಿರಡಿಚೆವ ಶಪ
ಧಾವಸಾನದಲವನಧರ್ಮದಲ್ಲಾವನು ಯಮನು
ಓವನನ್ನಾಯದಲ್ಲಿ ಸೂರುಳ
ನೋವಿ ರಚಿಸಿದವಂಗೇ ಗತಿಯಿ
ನ್ನಾಪುದೆಂಬುದನಾರು ಬಲ್ಲರು ಭಾವ ಕೇಳಿಂದ

೧೧೨

ಕೋಪವೆಂಬುನಧ ಸಾಧನ
ಕೋಪವೇ ಸಂಸಾರ ಬಂಧನ
ಕೋಪದಿಂದಿಹಪರದ ಸುಕೃತವು ಲಯವನ್ಯದುವುದು
ಕೋಪವನು ವಚಸಲು ಬೇಯದು
ಕೋಪವ್ಯಾಪನಾವನಾಗಲಿ
ಕಾಪುರಘಿಹಪರಕೆ ಚಿತ್ತೈಸುಂದನಾ ವಿದುರ

೧೧೩

ಪ್ರೇದ್ಯನಲಿ ಮಾಂಸದಲಿ ದ್ವಿಪನಲಿ
ನಿದ್ಯೆಯಲಿ ತರುವಿನಲಿ ವಸದಲಿ
ವಿದ್ಯೆಯಲಿ ಪದವಿಯಲಿ ಸಂಪ್ರಾಸಂಖ್ಯಪೆಸರುಗಳ
ತದ್ವಿಪಯಕೆ ಮಹಾ ಸಂಬುದ್ಧವನು
ಹೊದ್ದಿಸುಪುದತಿಕಪ್ಪವರಿಗೆ
ಸದ್ಯಫಲವದು ತಪ್ಪದವನೀಪಾಲ ಕೇಳಿಂದ

೧೧೪

ಗಗ೦. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ಪಾತ್ರದ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ವಿಚಾರಮಾಡದೆ ಕಂಡಕಂಡವರಿಗೆ ಧನವನ್ನಿತ್ತು, ತನ್ನನ್ನು ನಂಬಿ ಬದುಕುವ ಆಶ್ರಿತರನ್ನು ಬಾಂಧವರನ್ನೂ ಗಣಸದೆ, ಗರ್ವದಿಂದ ಬೀರಿ ನಡೆಯತಕ್ಕವನು ಪಾಪಿ. ಯಮಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅವನು ಅನುಭವಿಸುವ ಯಾತನೆಯನ್ನು ಯಾರಿಂದ ತಿಳಿಯಲಾದೇತು?

ಗಗೀ. ಯಾವ ಪತಿಪ್ರತೆಯು ಹಿಂಜರಿಯದೆ ತನ್ನ ಪತಿಯ ದೇಹದೊಡನೆ ಸಹಾಯನಮಾಡಿ ದೇಹವನ್ನು ತೈಜಿಸುವಳಿಂದ, ಅವಳಿಗೆ ಸದ್ಗುರು ಲಭಿಸುವುದು. ಅವಳ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಕೋಟಿ ರೋಮಗಳಿರುತ್ತವೆಯೋ ಅವು ವರ್ಷಗಳವರಿಗೆ, ಆ ಸಾಧ್ಯಿಯ ಸ್ವರ್ಗಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸುವಳು.

ಗಗೀ. ಮಹಾರಾಜ, ಯಾವನಾದರೂ ಸತ್ಯದ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಭಾವ ಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ ಮಾಡುವನೋ, ಶಪಥ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಆತನ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಭಾಗವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಯಮನು ಉಳಿಸುವನು! ಇನ್ನು ಅರ್ಥಮಾದಿಂದ ಶಪಥ ಮಾಡುವನಿಗೆ ಯಾವ ದುರ್ಗತಿಯಾಗುವುದೋ ಯಾರು ಹೇಳಬಲ್ಲರು? ತಾತ್ಯಯ್ : ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದಲೂ ಶಪಥ ಮಾಡುವುದು ಯುತ್ತವಲ್ಲ.

ಗಗೀ. ಕೋಪವೆಂಬುದು ಅನರ್ಥಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಕೋಪವೇ ಸಂಸಾರದ ಬಂಧನ. ಕೋಪದಿಂದ ಇಹಪರಗಳು ತಪ್ಪಿಹೋಗುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೋಪವನ್ನು ವರ್ಜಿಸಬೇಕು. ಕೋಪವುಳ್ಳವನು ಯಾವನೇ ಆದರೂ ಅವನು ನಿಂದಾಹನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಗಗೀ. ವ್ಯಾಧಿ, ಮಾಂಸ, ಬುಕ್ಕಣಾ, ನಿಂಡೆ, ವೃಕ್ಷ, ಘನ, ವಿದ್ಯು, ಪಂಚಾ-ಇಷ್ಟ ಶಬ್ದಗಳ ಹಿಂದೆ ‘ಮಹ’ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ವಿವೇಚನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಉಪಯೋಗಿಸಬಾರದು. ಉಪಯೋಗಿಸಿದರೆ ಅಪಾರ್ಥವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅನರ್ಥಕಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ:

ಪಂಚಾ-ವ್ಯಾಧಿ ಶಬ್ದಗಳ ಹಿಂದೆ ‘ಮಹ’ ಶಬ್ದಪನ್ನಿಟ್ಟೇ ಅರ್ಥಾಂತರವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಹವ್ಯಾ = ಯಮ, ಮಹಾಮಾಂಸ = ನರಮಾಂಸ, ಮಹಾಬುಕ್ಕಣಾ = ಮೂರಿ, ಮಹಾನಿಂಡ = ಮರಣ, ಮಹಾವ್ಯಾಕ = ನೇರಿಗೇರಿಸುವ ಮರ, ಮಹಾವಸ = ಶೃಂಣಾ, ಮಹಾವಿದ್ಯ = ಕಳ್ಳತನ, ಮಹಾಪದವಿ = ಯಮಲೋಕದಾರಿ.

ಗರುವ ಮಾನ್ಯನು ಮನಿತ ದೈವ
ಪರನು ಕಡುಸುವಿ ಭೋಗಿ ರೂಪೋ
ತ್ತರನು ಧನಿಕನು ರಾಜಪೂಜ್ಯನು ಕೀರ್ತಿವಲ್ಲಭನು
ಗುರುಜನಕೆ ಬಹು ವಿದ್ಯಾವೃಷ್ಠಿ
ನರಸ ಕೇಳ್ಣಿ ವಿದ್ಯಾಯಿಲ್ಲದ
ನರನು ನರಪಶುವವನ ಜನ್ಮ ನಿರಭರವೆಂದ

೧೧೫

ವಿದ್ಯೆ ಸತ್ಯಲ ಬಹು ವಿವೇಕವು
ಬುದ್ಧಿ ಚಾಕ್ಷಿಯ ನುಡಿಯ ಸದಗರ
ಶುದ್ಧಿಕ್ರಿತ್ಯ ಸುಶೀಲ ಭೂಜಬಲ ಭದ್ರನೆಂದನಿಸಿ
ಉದ್ಯಗವು ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳ
ವಿದ್ಯೆ ಘಲವೇನೀ ಜಗದ ತೋರೆ
ಮದ್ದು ಹೊದ್ದದ ನರಗೆ ದಾರಿದ್ರ್ಯಾಗಣಾವರಗೆ

೧೧೬

ಧರೆಯೋಳಗೆ ಶುಚಿಯಹನು ವೈಶ್ವಾ
ನರನು ಕ್ಷಾರಾದಾರಿಯಹ ಕವಿ
ವರನು ಸುವೃತ ಕಾಮನೆನಿಸುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣೋತ್ತಮನು
ಹರಿಹರಾತ್ಮಕ ನಾಮಕೀರ್ತನ
ವರಸಿ ಬದುಕುವನೊಬ್ಬನೀ ನಾ
ಲ್ಲರುಗಳಲ್ಲದೆ ಭುವನದೋಳಗನ್ನತ್ವಿಲ್ಲಿಂದ

೧೧೭

ಹರಿಭಕುತ್ತಿಲೋಲುಪನೆನಿಸಿ ಶಂ
ಕರನ ಬದ್ಧದ್ವಿಷಿಯಹ ಶಂ
ಕರನ ಭಕ್ತಿಯೋಳಿಕವಾಗಿಯು ವೈಪ್ಪಣಿಕ ಮೇಲೆ
ಎರಕವಿಲ್ಲದ ಕರ್ಮ ಭಾಂಡಾ
ಲರುಗಳಿಷ್ಟೆತ್ತೆದು ಕೋಟಿಯ
ನರಕದೋಳಗೋಲಾದುತಿಹರೆಲೆ ರಾಯ ಕೇಳಿಂದ

೧೧೮

ಯತಿ ಕೆಡಗು ದುಸ್ಸಂಗದಲಿ ಭೂ
ಪತಿ ಕೆಡಗು ದುಮರಂತಿಯಲಿ ವರ
ಸುತ ಕೆಡಗು ಲಾಲನೆಗಳಲಿ ಕೃಷಿ ಕೆಡಗುಹೇಣ್ಣಿಯಲಿ
ಮತಿ ಕೆಡಗು ಮಥುಪಾನದಲಿ ಸ
ದಗ್ಗತಿ ಕೆಡಗು ದುಶ್ಚರಿತದಲಿ ನಿಜ
ಸತಿ ಕೆಡಗು ದವ್ಯಸನದಲಿ ಭೂಪಾಲ ಕೇಳಿಂದ

೧೧೯

ಗೆಂಟಿ. ವಿದ್ಯೇಯುಳ್ಳವನೇ ದೊಡ್ಡವನು, ಮಾನಸಿಯ ದೇವತೆಗೆ ಸಮಾನ. ಅತನಿಗೆ ಸುಖವೂ ಭೋಗವೂ ದನವೂ ಕೈಗೂಡುತ್ತವೆ. ವಿದ್ಯೇಯುಳ್ಳವನು ರಾಜಪೂಜ್ಯನೂ ಕೇತೀರಿಂದಿಲ್ಲ. ಜನರಿಗೆ ಅತನು ಗುರುವಾಗಬಲ್ಲನು. ವಿದ್ಯೇಯಿಲ್ಲದವನು ಮನಷ್ಯಕೃತಿಯ ಪಶುವೇ ಸರಿ. ವಿದ್ಯೇಯಿಲ್ಲದವನ ಜನ್ಮ ನಿರಘಾಕ.

ಗೆಂಟಿ. ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ, ಉತ್ತಮವಾದ ಆದರ್ಶವುಳ್ಳ ವಿದ್ಯಾಂಸ, ಸದಾಚಾರದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಹರಿಹರರಲ್ಲಿ ಭೇದವೇಂದರೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ದೇವರ ನಾಮವನ್ನು ಕೇತೀರಿಸತಕ್ಕವನು—ಈ ನಾಲ್ಕು ಯಾವಾಗಲೂ ಶುಚಿಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಗೆಂಟಿ. ಮಹಾರಾಜ, ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಈ ನಾಲ್ಕು ಸದಾ ಶುಚಿಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬೇಕು: ೧. ಅಗ್ನಿ ೨. ಕ್ಷಾತ್ರದರ್ಶಿಯುನಿಸಿದ ಕವಿ ಶ್ರೀಸ್ವಾಮಿ ೩. ವ್ರತನಿಷ್ಠಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ೪. ಹರಿಹರರ ನಾಮಕೀರ್ತನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಜೀವನವನ್ನು ಕಳೆಯತಕ್ಕವನು.

ಗೆಂಟಿ. ಕೆಲವರು ಹರಿಭಕ್ತರಾಗಿದ್ದು ಹರನನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವರು ಹರಭಕ್ತರಾಗಿದ್ದು ಹರಿಯನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇವರೇವರೂ ಕರ್ಮ ಚಂಡಾಲರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು! ಇವರು ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ನರಕಗಳಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ನವೆಯುವರು. (ಹರಿಹರರಲ್ಲಿ ಭೇದಭಾವನೆ ಇರಬಾರದು)

ಗೆಂಟಿ. ದುರ್ಜನರ ಸಹವಾಸದಿಂದ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ಕೆಡುತ್ತಾನೆ. ದುರ್ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ರಾಜನು ಕೆಡುತ್ತಾನೆ. ಮುದ್ದಿಸುವುದರಿಂದ ಮಗನು ಕೆಡುತ್ತಾನೆ. ಉಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಕೃಷಿಯು ಹಾಳಾಗುತ್ತದೆ. ಹೆಂಡವನ್ನು ಕುಡಿಯುವುದರಿಂದ ಬುದ್ಧಿಯು ಕೆಡುತ್ತದೆ. ಕೆಟ್ಟ ನಡತೆಯಿಂದ ಸದ್ಗುರು ಲಭಿಸದೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಕೆಟ್ಟ ಅಭಾಸದಿಂದ ಹಂಗಸು ಕೆಡುತ್ತಾಳೆ.

ಉಂಡು ತೀರಿಸಬೇಕು ತಾ ಮುಂ
ಕೊಂಡು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಣ್ಯ ಪಾಪದ
ತಂಡವನು ತರಹಣವಿಲ್ಲದೆ ಭವ ಭವಂಗಳಲ್ಲಿ
ಹಿಂಡಿ ಹಿಳಿವುದು ಬೆಂಬಿಡದೆ ಸಮ
ದಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಹಗೆ ಕೆಳೆಗಳೆನ್ನದೆ
ಗಂಡುಗೆಡಿಸದೆ ಬಿಡುವುದೇ ವಿಧಿಯೆಂದನಾ ವಿದುರ ಗೆ೨೦

ಸ್ವೇಚ್ಚಪೂರ್ವಕದಿಂದ ಮನದೋಳ
ಗಾಹಿಸಲು ಲಕ್ಷ್ಯೀಶನವರಿಗೆ
ಬೇಹ ಪ್ರಯಾಧಿಂಗಳಹವೆಲ್ಲಿದ್ದರಲ್ಲಿ
ಈ ಹದನು ತತ್ವವುದೆ ಕೂರ್ಮನ
ಮೋಹದಲ್ಲಿ ತತ್ವಂತರಿಗೆ ನಿ
ವಾರಹವಹಂಕೋಲರಸ ಚಿತ್ತೈಸ್ಯೇಂದನಾ ವಿದುರ ಗೆ೨೧

ಕೂಡಿದೆಡೆಯಲಕ್ಷತ್ವ ಶತವನು
ಜೋಡಿಸಿದವರು ಮಿತ್ರರುಗಳಿಗೆ
ಕೇಡ ಚಿಂತಿಸಿದವರುಗಳು ಪ್ರಯಾಧಿಂವನು ತಮಗೆ
ಮಾಡಿದವರುಗಳಿಗೆ ವಿಫಾತಿಯ
ಹೂಡಿದವದಿರು ನರಕದಳಗೋ
ಳಾಡದಿಹರೇ ರಾಯ ಚಿತ್ತೈಸ್ಯೇಂದನಾ ವಿದುರ ಗೆ೨೨

ಕುಲಜನಾಗಲುಕುಲಜನಾಗಲಿ
ಜಲಯಹಾಕ್ಷನ ನಾಮ ಕೀರ್ತನ
ದೊಳಗಿ ಬದುಕುವನಾವನಾತನೆ ಸುಕೃತಿಯೆಂಬವನು
ಉಳಿದ ಜಪ ತಪ ನಿಯಮ ಹೋಮಂ
ಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರಾಣವವನು
ಜ್ಞಾಸಬಹುದೇ ರಾಯ ಚಿತ್ತೈಸ್ಯೇಂದನಾ ವಿದುರ ಗೆ೨೩

ಜಾತರೂಪದಲೇಸು ಹೋಲ್ಲೆಹ
ವೀತಿಹೋತ್ರನ ದೇಹಕಾರಣ
ಭೂತವಗಿಮುದವಗೆ ಸದಸತ್ತುಗಳ ಭೇದವನು
ನೀತಿ ಮುಖಿದಿಂದರಿವುದುತ್ವಮ
ನೀತ ಮಧ್ಯಮನೀತ ಕನಿಯಸ
ನೀತವೆಂಬುದನರಸ ಚಿತ್ತೈಸ್ಯೇಂದನಾ ವಿದುರ ಗೆ೨೪

೧೭೦. ತಾನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಣಾಪಾಪಗಳ ಫಲವನ್ನು ತಾನೇ ಉಂಡು ತೀರಿಸಬೇಕು. ಜನ್ಮಾಂತರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅದು ಬೆಂಬಿಡಿದು ಬರುತ್ತದೆ. ಪ್ರಣಾಪಾಪಗಳಿಗೆ ಶತ್ರುಗಳು ಮಿಶ್ರಿತರು ಎಂಬ ಭೇದವಿಲ್ಲ. ಜನ್ಮಾಂತರದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಕರ್ಮವೇ ಅದ್ವಷ್ಟ. ಅದು ಯಾರನ್ನು ಬಿಡುವುದಿಲ್ಲ.

೧೭೧. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀರಮಣಾದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತೇ ಇರುವವರಿಗೆ, ಅವರಿದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರರೂಪಾಧಿಗಳು ಬಂದು ಒದಗುತ್ತವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಆಮೆಯನ್ನು ನೋಡು. ಅದು ಸಂಚರಿಸದೆ ಒಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದರೂ ಅದರ ಸಂತತಿಯ ಪೋಷಣೆಯು ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇದೆ!

೧೭೨. ಹೋದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಪ ಕೃತ್ಯವನ್ನೆಸಿದವರು. ಸೈಹಿತರಿಗೆ ಕೇಡನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿದವರು, ತಮಗೆ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಅಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದವರು—ಇವರಲ್ಲರೂ ನರಕದಲ್ಲಿ ಓಲಾಡದೆ ಇರುತ್ತಾರೆಯೇ?

೧೭೩. ಉತ್ತಮಪುರುಢಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿರಲಿ ದುಷ್ಪಳದಲ್ಲಿಯೇ ಹುಟ್ಟಿರಲಿ ಯಾವಾತನು ಶ್ರೀಮನ್ಮಾರಾಯಣನನ್ನು ಸದಾ ಸ್ವಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇ ಬದುಕುವನೋ ಆತನೇ ಸುಕೃತಿ-ಪ್ರಣಾಶಾಲಿ. ದೇವರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನಿಡೆದೆ ಜಪತಪ-ಮುಂತಾದವರು ತೊಡಗಿದರೆ ಏನಾದೀತು? ಅದರಿಂದ ಸಂಸಾರ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಲಾದಿತೇ?

೧೭೪. ಅರಸ, ಚಿನ್ನದ ಗುಣದೋಷಗಳನ್ನು ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಯಿಸಿ ಪರೀಕ್ಷೆಸುವಂತೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಇವನು ಉತ್ತಮ, ಇವನು ಮಧ್ಯಮ, ಇವನು ಕನಿಷ್ಠ—ಎಂಬುದನ್ನು ನೀತಿಯ ಒರೆಗಲ್ಲಿನಿಂದ ಪರೀಕ್ಷೆಸಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

(ಈ ಪದ್ಯಕ್ಕೆ ಅಧಾರಂತರವೂ ಸಾಧ್ಯ: ಚಿನ್ನವು ಅಗ್ನಿಯಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾಗಿದೆ. ಅಗ್ನಿಯ ತೇಜಸ್ಸು ಚಿನ್ನದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಅದು ಶ್ರೀಷ್ಟವೆನಿಸಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ತಂದೆತಾಯಿಗಳ ಗುಣದೋಷಗಳಿಂದ ಅವರ ಮಕ್ಕಳ ಗುಣದೋಷಗಳನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಬಹುದು)

ಅವನಿಯಲಿ ಜನಜನಿತ ಧನ ಧಾ
ನ್ನವನು ಕಳಹಲಗೈದು ಸಂಕೊಲೆ
ಷವನು ಮಾಡುವ ಕಡೆಯಲೋಂದಕೆ ನೂರು ಮಡಿಯಾಗಿ
ಲವಲವಿಕೆ ಮಿಗಲೀತ್ತು ಸಪ್ತಾಂ
ಗವನು ಸಲಹುತ್ತಿರಲುಬೇಕುದು
ರವಿಯವೋಲು ಸಾವಿರ ಮುಖಿದೊಳವನೀಶ ಕೇಳೆಂದ ಗೀಳಿ

ಇನನುದಯಿಸಲಿ ಪಶ್ಚಿಮಾದ್ವಿಯೊ
ಭನಲನೊಮೈ ಹಿಮಾಂಶುವಾಗಲಿ
ಕನಕಗಿರಿಗಲ್ಲಾಟವಾಗಲಿ ಪರವತಾಗ್ರದಲಿ
ವನಜ ವಿಕಸಿತವಾದೊಡೆಯು ಸ
ಜ್ಞನರುಗಳು ನುಡಿದೆರಡನಾಡರು
ಮನ ವಚನ ಕಾಯದಲಿ ಚಿತ್ತೈಸೆಂದನಾ ವಿದುರ ಗೀಳಿ

ಹರನ ಕೊರಳಿಂಗಾಭರಣವಾ
ದುರಗ ಪವನಾಶನವೇನಿಸುವಂ
ತರಸ ನಿಸ್ಯಯ ಬುರ ಬಂದೇನಹರು ಪಾಂಡವರು
ನರಪತಿಗಳಾದರು ಕಣಾ ನೀ
ನಿರಲು ವನವಾಸದಲಿ ಸೋಪ್ನನ
ವರತ ಮೆಲುವುದೆ ರಾಯ ಚಿತ್ತೈಸೆಂದನಾ ವಿದುರ ಗೀಳಿ

ದೇವತಾಸ್ಥಾನದಲಿ ವಿಪ್ರ ಸ
ಭಾವಳಿಯದಲಿ ರಾಜಪುರುಷರ
ಸೇವೆಯಲಿ ರವಿಶಿಗಳುದಯಾಸ್ತಮಯ ಕಾಲದಲಿ
ಗೋವುಗಳ ನೆರವಿಯಲಿ ವರ ವೃಂ
ದಾವನದೊಳುಪಹತಿಯ ಮಾಡುವು
ದಾವ ಗುಣ ಗರುವರಿಗೆ ಚಿತ್ತೈಸೆಂದನಾ ವಿದುರ ಗೀಳಿ

ನಾಯ ನಡುಬೋನವನು ನೆಚ್ಚಿ ವೃ
ಧಾಯ ಕೇಡಬೇಡಾ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ
ರಾಯನನು ಕರೆಸುವುದು ಭೀಷಾದಿಗಳ ಮುಂದಿಟ್ಟು
ನ್ಯಾಯಮುಖಿದಲಿ ಸಕಲ ರಾಜ್ಯ
ಶ್ರೀಯನಧನವನಿತ್ತು ಬದುಹುವು
ದಾಯತಿಕೋಳಗುದು ಚಿತ್ತೈಸೆಂದನಾ ವಿದುರ ಗೀಳಿ

೧೭. ಮಹಾರಾಜ. ಅರಸನು ಧನಧಾನ್ಯಗಳನ್ನು ಆಶಿತರ ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನಾಂತು ಮಾಡಿದರೆ, ಅವು ಒಂದಕ್ಕೆ ನೂರು ಮಡಿಯಾಗಿ ಫಲಿಸಿ ಅರಸನಿಗೇ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತದೆ. ಸೂರ್ಯನು ತನ್ನ ಸಹಸ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಬೀರಿ ಜಗತ್ತನ್ನು ಪಾಲಿಸುವಂತೆ, ರಾಜನ ಸಾವಿರಾರು ಬಗೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಸಪ್ತಾಂಗವನ್ನು ಪಾಲಿಸಬೇಕು. ಸಪ್ತಾಂಗಗಳು : ರಾಜ, ಮಂತ್ರಿ, ಮಿತ್ರ, ಕೋಶ, ರಾಷ್ಟ್ರ, ಕೋಟಿ ಸೈನ್ಯ.

೧೮. ಮಹಾರಾಜ, ಸಜ್ಜನರು ಆಡಿದ ಮಾತಿಗೆ ಎಂದೂ ತಪ್ಪವೆಡಿಲ್ಲ, ಸೂರ್ಯನು ಪಶ್ಚಿಮ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದರೂ ಚಂದ್ರನು ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ಸುಟ್ಟರೂ ಮೇರು ಪರವ ತಪ್ಪ ಅಲ್ಲಾಡಿದರೂ ತಾವರೆಯ ಹೂ ಬೆಳ್ಟುದ ತುದಿಯಲ್ಲಿ ಅರಳಿದರೂ ಸತ್ಯರುಪರು ಎರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನಾಡುವೆಡಿಲ್ಲ, ಮನಸ್ಸು ಮಾತು ದೇಹ ಇವುಗಳಿಂದ ಒಂದೇ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿ ಮಾತಿನಂತೆ ನದೆದುಕೊಳ್ಳತ್ತಾರೆ.

೧೯. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ಪಾಂಡವರು ನಿನ್ನ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲವೇ? ಆದರೂ ಅವರಿಗೆ ವನವಾಸವೇ ಗತಿಯಾಗಬೇಕೇ? ಸರ್ವವು ಪರಮೇಶ್ವರನ ಕೊರಳಿನಲ್ಲಿ ಆಭರಣವಾಗಿ ಮೇರೆದರೂ ಗಾಳಿಯೇ ಅದಕ್ಕೆ ಆಹಾರ! ಹಾಗೆ ಪಾಂಡವರು ರಾಜಪುತ್ರರಾದರೂ ನರಪತಿಗಳಾಗಿ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಎಲೋಗಳನ್ನು ತಿಂದು ಜೀವಿಸಬೇಕಾಯಿತು!

೨೦. ದೇವಸ್ಥಾನ, ಭೂಹೃಷಿಸಬೇ, ರಾಜಸೇವಕರ ಸೇವಾಕಾರ್ಯ, ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರು ಉದಯಿಸುವ ಮತ್ತು ಅಸ್ತ್ರಮಿಸುವ ಸಮಯ, ಗೋವುಗಳ ಮಂದಿ, ವೃಂದಾವನ-ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪೀಡೆಯನ್ನೊಡ್ಡುವುದು ಮಹಾ ಪುರುಷರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ನಡತೆಯಲ್ಲ

೨೧. ನಾಯಿಯ ತಲೆಯ ಮೇಲಿನ ಬುಕ್ಕಿಯನ್ನು ನೆಚ್ಚಿ ವ್ಯಘಾ ಕೇಡಬೇಡ. ಧರ್ಮರಾಯನನ್ನು ಕೂಡಲೇ ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಬೀಘ್ರಾ ದಿಗಳ ಎದುರಿಗೆ ಮಾತುಕಢೆಯಾಡಿ, ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಸಲ್ಲಬೇಕಾದ ಅರ್ಥ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಬಿಡು. ಇದರಿಂದ ಮುಂದೆ ನಿನಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗುವುದು.

ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಾರಲೇ ಭೂ
 ಚಕ್ರದೊಳಗವರಿಗೆ ಮುರಾರಿಯ
 ಚಕ್ರವೇ ಬೆಸಗೆಯ್ಯಾದಲ್ಲದೆ ಪಾಂಡು ತನಯರಿಗೆ
 ಚಕ್ರಿ ತಾ ಬಂದವರ ಸೇವಾ
 ಚಕ್ರದೊಳಗಿಹನಾ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ
 ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳಾವನ್ಯೆ ಸರಿಯೆಂದನಾ ವಿದುರ

೧೨೦

ನಳ್ಳನೃಪತಿ ದಮಯಂತಿ ಸೀತಾ
 ಲಲನೆ ರಾಘವದೇವ ದೈಪದಿ
 ಕಲಿಯುಧಿಷ್ಠಿ ರದೇವನಿವರಂತಾರು ಮಾನಿಸರು
 ಇಳೀರೋಳುತ್ತಮ ಶೀತಿಗಳು ಜಾ
 ವಳದ ಪುರುಷರೆ ಧರ್ಮಪುತ್ರನ
 ಗೆಲುವ ಪರಿಯೆಂತೆ ಮಹಾದೇವೆಂದನಾ ವಿದುರ

೧೨೧

ಜನಪ ಕೇಳಿ ಸ್ವಂದನನು ರಾ
 ಮನನು ಹನುಮನ ಭೀಮಸೇನನ
 ವಿನತೆಯಾತ್ಯಾ ಜನಂತಿದ್ಯೇವರ ಭಾವಶುದ್ಧಿಯಲಿ
 ಸೇನದವರ ದುರಿತಂಗಳೋಡುವ
 ವೆನಲು ನೀರೀ ಪವನಪುತ್ರನ
 ನನುವರದೊಳಿಂತಕಟ ಜಯಿಸುವಿರೆಂದನಾ ವಿದುರ

೧೨೨

ಹರಿಹರ್ಯನು ಗುಹ ರಾಮ ಬಾಣಾ
 ಸುರನು ದಶಶಿರ ಭೀಮಸೇನಾ
 ದ್ಯುರು ಕಣಾ ಗಿರಿಜಾಧಿನಾಥನ ಡಿಂಗರಿಗರಿವರು
 ಸರಸವೇ ಮೃತ್ಯುಂಜಯನ ಕೂ
 ಡರಸ ನಿನ್ನಜವರಿಯವೇ ಹರಿ
 ಸುರರೋಡನೆ ಹಗೆಗೊಂಬನೇ ಧೃತರಾಪ್ಯ ಕೇಳಿಂದ

೧೨೩

ಬಲಿ ವಿಭಿಂಜಣ ಭೀಷ್ಣ ನಾರದ
 ಘಲುಗುಣನು ಪ್ರಹಳಾದದೇವನು
 ಜಲರುಹಾಕ್ಷನ ನಷ್ಟ ಮೇಚ್ಚಿನ ಭಕುತರಿವರುಗಳು
 ಸುಲಭವೇ ನಿನಗವರ ಕೂಡಣ
 ಕಲಹ ಬೀಭತ್ಸುವಿನ ಕೈ ಮನ
 ದಳವನರಿಯಾ ಕಂಡು ಕಾಣತ ಮರುಳಹರೆಯೆಂದ

೧೨೪

೧೬೦. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ಈ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಂಡವರನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗಳು ಯಾರಿದ್ದಾರೆ? ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಸುದರ್ಶನ ಚಕ್ರವೇ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನೀಯಲು ಸಮರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಚಕ್ರಧಾರಿಯಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಒಂದು ಪಾಂಡವರ ಸೇವೆಗೆ ನಿಂತಿದ್ದಾನೆ. ಯಾಧಿಕಿರ ಚಕ್ರವರ್ತಿಗೆ ಸಾಟಿಯಾದವರು ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ.

೧೬೧. ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಳದಮಯಂತಿಯರಿಗೂ ಸೀತರಾಮ ಚಂದ್ರರಿಗೂ ದ್ವಿಪದೀ ಧರ್ಮರಾಜರಿಗೂ ಸಮವೇನಿಸುವ ಜೋಡಿಯಾವುದು? ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಕೀರ್ತಿಶಾಲಿಗಳು; ಮಹಾನುಭಾವರು; ಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲ; ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ಧರ್ಮರಾಯನನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ಸಾಧ್ಯವೇ?

೧೬೨. ಮಹಾರಾಜ, ಷಣ್ಣು ಖಿ ಶ್ರೀರಾಮ ಹನುಮಂತ ಭೀಮಸೇನ ಗರುಡ-ಇವರನ್ನು ಪರಿಶುದ್ಧ ಚಿತ್ತದಿಂದ ನೆನಿಡಿರ ಪಾಪ ಪರಿಹಾರವಾಗುವುದೆಂದು ಬಲ್ಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗಿರಲು ವಾಯುಪುತ್ರನಾದ ಭೀಮನನ್ನು ನೀವು ಜಯಿಸುವುದು ಹೇಗೆ?

೧೬೩. ಇಂದ್ರ, ಷಣ್ಣು ಖಿ ಪರಶುರಾಮ, ಬಾಣಾಸುರ, ರಾವಣ, ಭೀಮಸೇನ-ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಗಿರಿಜಾನಾಘಾದ ಪರಮೇಶ್ವರನ ಭಕ್ತರಂತ್ಯ. ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರ, ನಿನ್ನ ಬಲವ್ಯಾರಿಯದೆ ಮೃತ್ಯುಂಜಯನೊಡನೆ ಯಂತ್ರಾಳಿಯವೆಯಾ? ಇದು ಸರಸ್ಕ್ರೀಡೆಯಂದು ತಿಳಿದಯಾ? ಹರಿಯ ದೇವತೆಗಳಿಂದನೆ ವೈರವನ್ನು ಬೆಳಸುವನೆ?

(ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ದೇವಾಂಶಸಂಭೂತರಾದ ಪಾಂಡವರಿಗೇ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವನು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ).

೧೬೪. ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿ, ವಿಭೀಷಣ, ಭೀಷ್ಯ, ನಾರದ, ಪ್ರಕಾಳದ ಮತ್ತು ಅಜುನ-ಇವರು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ನಬ್ಬು ಮೆಚ್ಚಿನ ಭಕ್ತರು. ಇಂಥವರನ್ನು ಎದುರಿಸುವುದು ಸುಲಭವೇ? ಅಜುನನು ಯಾರು? ಅವನ ಸಾಮಧ್ಯವೇನು? - ಎಂಬುದು ನಿನ್ನೀ ತಿಳಿಯದ ಹೋಯಿತೆ?

ಎಲ್ಲಿ ಯೋಗಾಧಿಪತಿ ಮುರಹರ
ನೆಲ್ಲಿಯಜುನದೇವನಿಹನ
ಲ್ಲಲ್ಲಿ ಜಯಸಿರಿಯಲ್ಲದೇ ಬೇರಿಲ್ಲ ಕೇಳಿದನು
ಬಲ್ಲವರು ಬಲ್ಲರು ಕಥಾ ನೀ
ನಿಲ್ಲಿ ಪಾಂಡು ಕುಮಾರರಿಗೆ ಸರಿ
ಯಿಲ್ಲ ಬಲ್ಲೈ ಹಿಂದೆ ಬಂದ ವಿಪ್ಪತ್ತರಂಪರೆಯ ಗಳಿಗೆ

ಹಿಂದೆ ಗೋಗ್ರಹಣಾದಲ್ಲಿ ದ್ವಾಪದನ
ನಂದನೆಯ ವೈವಾಹದಲಿ ಬಳಿ
ಸಂದ ಗಂಧವಕೆನ ದೇಸೆಯಲಿ ಫೋಷಯಾತ್ಮೆಯಲಿ
ಬಂದ ಭಂಗವ ಕಂಡು ಕಂಡೇ
ನೆಂದು ಪಾಂಡು ಕುಮಾರರೊಡನನು
ಸಂಧಿಸುವೆ ಕಲಹವನು ಚಿತ್ತೈಸೆಂದನಾ ವಿದುರ ಗಳಿಂ

ಸಕಲ ನೀತಿ ರಹಸ್ಯವನು ಸು
ವ್ಯಾಪುತವೆನಲರುಹಿದೆನು ತತ್ತ್ವಕೇ
ಯುಕುತಿಯಾದರೆ ನನೆವುದಿನ್ನು ಸನತ್ತುಜಾತನನು
ಮುಕುತಿಗಮಳಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯಾ
ಪ್ರಕಟವನು ನನೆ ಮಾಡಿ ಚಿತ್ತದ
ವಿಕಳತೆಯನೊಡೆಮೆಟ್ಟಿ ಸಲಹುವನೆಂದು ಬೋಧಿಸಿದ ಗಳಿಂ

೧೩೬. ಯೋಗೀಶ್ವರನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೂ ಗಾಂಡಿವಧಾರಿಯಾದ ಅಜುರನನೂ ಎಲ್ಲಿರುವರೋ ಅಲ್ಲಿ ವಿಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಇದ್ದೇ ಇರುವಳಿಂದ ತಿಳಿ. ಈ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಬಲ್ಲವರೇ ಬಲ್ಲಿರು. ದೃತರಾಪ್ತಿ, ನೀನು ಪಾಂಡವರನ್ನು ಎದುರಿಸಲು ಸಮರ್ಥನಲ್ಲ, ಹಿಂದೆ ಬಂದ ವಿಪತ್ತುಗಳು ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇ?

೧೩೭. ಹಿಂದೆ ವಿರಾಟನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಗೋಗ್ರಹಣ ಮಾಡಿದಾಗಲೂ, ದೈವದಿಯ ವಿವಾಹ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಫೋಷಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಚಿತ್ತರಥನೆಂಬ ಗಂಥವನೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಿದಾಗಲೂ ಕೌರವರಿಗೆ ಒದಗಿದ ಸೋಲು ನಿನಗೆ ತಿಳಿದೇ ಇದೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಮತ್ತೆ ಪಾಂಡವರೊಂದಿಗೆ ಜಗತ್ತವನ್ನು ಹೂಡಬಹುದೆ?

೧೩೮. ಮಹಾರಾಜ, ಇದುವರೆಗೆ ನಾನು ಹೇಳಬಹುದಾದಪ್ಪೆ ನೀತಿ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಇದಕ್ಕೂ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟಿ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರವನ್ನು ಬಿಯಸುವೆಯಾದರೆ, ಸನತ್ಸೂಜಾತರನ್ನು ನೆನೆದುಹೊ. ಅವರು ಬಂದು ಮೋಕ್ಷಕಾರಣವಾದ ಬ್ರಹ್ಮವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ, ನಿನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಕಳೆವಳವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವರು.

ಕನ್ನಡ ನಾಡು, ನುಡಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಸಂರಥನೆ ಹಾಗೂ
ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಕಳೆದ ತೊಂಬತ್ತು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಶ್ರಮಿಸುತ್ತೇ
ಬಂದಿರುವ ಏಕೈಕ ಪ್ರಾತಿನಿಧಿಕ ಸಂಸ್ಥೆ: ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತು.

ಪರಿಷತ್ತಿನ ಒಹುಮುಖೀ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಒಂದು ಪ್ರಧಾನ
ಕಾರ್ಯಕ್ರೀತಿ: ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಟನೆ. ಈವರೆಗೆ ಒಂದು ಸಾವಿರಕ್ಕೂ
ಹೆಚ್ಚು ಅಮೂಲ್ಯ ಕೃತಿಗಳು ಪ್ರಕಟಗೊಂಡು ನಾಡಿನ ತುಂಬ
ಆಕ್ಷರದ ಬೆಳಕನ್ನು ಹರಡಿವೆ. ಕನ್ನಡ ಜನತೆ ಕೂಡ ಅತ್ಯಂತ
ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಈ ಜಾಣಿನ ದಾಸೋಹದಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಂಡಿದೆ.

ಕನ್ನಡ ಓದುಗರ ಒತ್ತಾಸೆಯಿಂದಾಗಿ ಪರಿಷತ್ತಿನ
ಪ್ರಕಟಣೆಗಳು ಮರುಮುದ್ರಣಗೊಳ್ಳುತ್ತಲೇ ಇವೆ.
ಅಂಥದೊಂದು ಅಮೂಲ್ಯ ಕೃತಿ: ವಿದುರ ನೀತಿ